

HØGSKOLEN
I BERGEN

BERGEN UNIVERSITY COLLEGE

**Olympiske leker som selvbekreftelse
Fremstillingen av fire vinter-OL i norske aviser**

**Olympic Games as self-affirmation
How four different winter-Olympic games has been
portrayed in Norwegian newspapers**

Sirianna Lie

Master i samfunnsfagdidaktikk

Avdeling for lærerutdanning

17.11.2014

Forside: Hjalmar «Hjallis» Andersen jubler her sammen med parkameraten Kazuhiko Sugawara etter seieren på 10.000 meter på Bislett Stadion under OL på hjemmebane i 1952.
Foto NTB

Førord

Det har vært en utrolig spennende, lærerik og ikke minst lang prosess fra da jeg startet på denne masteroppgaven høsten 2013, til det ferdige produktet som nå foreligger. Underveis har jeg møtt tøffe motbakker, byttet ut noen knekte staver, og slitt meg gjennom sleipt «svenskeføre». Jeg har likevel alltid hatt et øye på målstreken, selv om den tidvis har vært vanskelig å skimte. Likevel ville jeg aldri krysset mållinjen uten gode lagkamerater, og et utsøkt støtteapparat.

Først og fremst vil jeg rette en stor takk til min veileder, Karl-Egil Johansen, for talløse timer med god og konstruktiv veiledning, samt verdifulle smøretips. Hans enorme kunnskap om historie og idrett, samt sitt store engasjement for denne oppgaven, har gjort han til den viktigste støttespilleren på min ferd mot et ferdig produkt.

En stor takk til mine lagkamerater på lesesalen og ansatte ved Samfunnsfagseksjonen ved Høgskolen i Bergen. En slik fantastisk heiakoloni tror jeg ikke engang Hjallis, Koss eller Dæhlie kunne skrytt på seg. Her vil jeg spesielt trekke frem Sissel Rossland for gode råd og samtaler, samt André Eidsnes, som med sin vanvittige arbeidskapasitet og kompetanse lånte meg ryggen da jeg trengte noen til å dra meg fremover.

Tusen takk til mamma for gode råd og tilbakemeldinger, og for at du alltid vet hva du skal si når det kommer en lettere hysterisk telefon, ofte etter en overdose med koffein. Tusen takk til min pappa som sørget for å holde meg i sporet, og alltid heiet meg fremover med gode og konstruktive tilbakemeldinger. Og ikke minst tusen takk til min stefar David for kloke ord, og god korrekturlesing. Den enorme støtten og engasjementet dere har vist fra dag én er verdt en gullmedalje i seg selv.

En stor honnør til de ansatte på manuskript- og librarsamlingen på Universitetsbiblioteket i Bergen for god hjelp og veiledning.

Og sist, men ikke minst, en veldig spesiell takk til venner og familie for all tålmodighet og støtte. Dere fortjener alle en premie for at dere alltid har forsøkt å være like entusiastiske til alle fakta og finurligheter jeg har kommet over, som ofte bare undertegnede har sett underholdningsverdien i.

Bergen, 11. november 2014

Sirianna Lie

Innhold

Kapittel 1	6
Innledning	6
Tema og problemstilling	6
Idégrunnet og oppstarten av de moderne olympiske leker	8
Aviser som historisk kilde	11
Metode	13
Aktuell litteratur	14
Kapittel 2	17
Olympiaden i Chamonix 1924	17
Norge og OL 1924. Ulike holdninger og forventninger	18
Åpningsseremonien	21
Norske Prestasjoner. Oppturer og Nedturer	22
Personfokus og de kvinnelige utøverne	28
Norge og «de andre»	29
Oppsummering og konklusjon	32
Kapittel 3	35
Olympiaden i Garmisch-Partenkirchen 1936	35
Norge og OL i 1936. Ulike holdninger og forventninger	36
Åpningsseremonien	38
Norske prestasjoner. Oppturer og nedturer	40
Personfokus og de kvinnelige utøverne	47
Norge og «de andre»	50
Oppsummering og konklusjon	53
Kapittel 4	56
Olympiaden i Oslo 1952	56
Norge og OL 1952. Ulike holdninger og forventninger	57
Åpningsseremonien	59
Norske prestasjoner. Oppturer og nedturer	60
Personfokus og de kvinnelige utøverne	67
Norge og «de andre»	69
Oppsummering og konklusjon	74
Kapittel 5	76
Olympiaden i Lillehammer 1994	76
Norge og OL på Lillehammer. Ulike holdninger og forventninger	77
Åpningsseremonien	80
Norske prestasjoner. Oppturer og nedturer	82

Personfokus og de kvinnelige utøverne.....	90
Norge og «de andre»	93
Oppsummering og konklusjon	96
Kapittel 6	99
Sammenliknende oppsummering og konklusjon.....	99
Litteraturliste	109
Nettsider	110
Artikkelliste	111
Sammendrag.....	116
Summary	117

Kapittel 1

Innledning

De moderne olympiske leker har hatt en veldig utvikling fra det som startet som en idé hos en enkelt person, til de lekene vi kjenner til i dag. Helt fra starten i Athen i 1896 har lekene hatt utgangspunkt i et idégrunnlag. Utfordringen har vært at dette budskapet kan tolkes forskjellig. Som idrettsarena åpner således OL ikke bare for internasjonalt samkvem og forbrødring, men også for politiske og nasjonale manifestasjoner. Parallelt med fremveksten av moderne idrett har medieutviklingen gått. I media har idrett alltid vært godt stoff, ikke minst de olympiske leker. I et lengre historisk perspektiv, før radio og senere fjernsyn mer overtok, er det avisene som gir den beste kildedekningen til disse store begivenhetene.

Tema og problemstilling

Idretten har langt tilbake engasjert svært mange mennesker, for Norges del kanskje særlig vinteridretten. Tema for denne masteroppgaven er fremstillingen av vinter-OL i norske aviser. Innenfor rammen av en masteroppgave vil det ikke være mulig å undersøke alle OL. Jeg har derfor valgt ut følgende fire: OL i Chamonix i 1924, i Garmisch-Partenkirchen i 1936, i Oslo i 1952 og på Lillehammer i 1994. Hvorfor nettopp disse er valgt, vil jeg komme tilbake til nedenfor.

Den overordnede problemstillingen for oppgaven vil være å undersøke hvilke holdninger og meninger som har preget avisenes fremstilling av disse fire OL. Fra denne problemstillingen kan det utledes flere og mer konkrete spørsmål:

- Blir det opprinnelige idégrunnlaget tatt opp og diskutert?
- Blir idretten sett i en større politisk kontekst?
- Er avisdekningen preget av avisens eget politiske ståsted?
- Hvordan beskrives Norge og «våre» idrettsutøvere i forhold til andre?
- I hvilken grad er holdningene preget av nasjonalisme og etnosentrisme?
- Hvor mye er fremstillingen fokusert på bestemte personer?
- Hvor stor plass har de kvinnelige utøverne i avisdekningen?

Når det gjelder de fire OL jeg har valgt ut, så var OL i Chamonix i 1924 det første vinter-OL. Som vi skal se, var mange i Norge skeptisk til norsk deltakelse, blant annet av frykt for at

Holmenkollrennene ville komme til å miste status som den viktigste skikonkurransen. Dette var også en periode hvor norsk idrett var politisk splittet mellom to rivaliserende forbund, Arbeidernes idrettsforbund (AIF) og Landsforbundet for Idrett. Under en viss tvil ble det likevel vedtatt at Norge skulle delta og, skulle det vise seg, med suksess.¹ Det fikk følger for senere holdninger, og dette første OL har derfor en naturlig plass i denne sammenheng.

Jeg har dernest valgt OL i Garmisch-Partenkirchen i 1936. Dette var i en periode med stor og økende politisk spenning i Europa. Særlig sommer-OL i Berlin, også dette i 1936, er kjent for å ha blitt brukt til propaganda for naziregimet, men det samme gjaldt egentlig OL i Garmisch-Partenkirchen. Derfor er det interessant å se nærmere på dette kanskje mest «politiske» vinter-OL noensinne.

I 1952 ble OL for første gang arrangert i Norge, i Oslo. Særlig med tanke på at det er norske aviser jeg vil undersøke, synes jeg det var naturlig å velge et OL som ble arrangert i vårt eget land. Det er grunn til å tro at dette medførte et sterkere fokus på arrangører og publikum enn ved OL på utenlandsk jord, samtidig som den nasjonale begeistringens bare syv år etter frigjøringen, ventelig var med på å prege arrangementet. Samtidig var heller ikke dette OL fri for politiske spenninger, først og fremst på grunn av den kalde krigen og det spente forholdet mellom Øst- og Vest-Tyskland.

I 1994 fikk Norge en ny sjanse som OL-arrangør, denne gang på Lillehammer. Siden jeg vil se på utviklingen i avisdekningen over tid, var det naturlig å ta med et OL i relativt nær fortid. Nå er det det 42 år mellom 1952 og 1994, og det hadde kanskje vært ønskelig å ha hatt med et OL mellom disse to tidspunktene, gjerne også det siste i Sochi 2014. Men som allerede nevnt, ville dette ha blitt for mye innenfor rammene av en masteroppgave. Når jeg har valgt Lillehammer i 1994, er det for å kunne sammenlikne dette store arrangementet, med langt flere deltakende nasjoner enn tidligere, med det mer nøkterne OL i Oslo i 1952.

For å behandle og avgrense stoffet har jeg disponert hvert kapittel på følgende måte: (1) Norge og OL. Ulike holdninger og forventninger, (2) Åpningsseremonien, (3) Norske prestasjoner. Oppturer og nedturer, (4) Personfokus og de kvinnelige utøverne, og (5) Norge og «de andre». De tre første underkapitlene gir utviklingen av olympiaden fra begynnelse til slutt. Ulike holdninger og forventninger vil avdekke hva avisene var opptatt av i uken før OL tok til. Åpningsseremonien har endret seg mye fra vinter-OL i Chamonix i 1924 og frem til

¹ Goksøy, 2008: 84-85

Lillehammer i 1994. Samtidig er denne seremonien den arenaen under OL hvor politiske manifestasjoner har gjort seg sterkest gjeldende. Når det gjelder de norske prestasjonene med sine opp- og nedturer, var dette det avisene skrev mest om. Samtidig er det interessant å se på graden av personfokus og kjønnsdimensjonen (4). Det samme gjelder hvordan Norge og norske utøvere ble omtalt i forhold til andre deltakende nasjoner (5).

Idégrunnet og oppstarten av de moderne olympiske leker

I denne masteroppgaven hvor de olympiske leker er det overordnede temaet, er det naturlig å avklare bakgrunnen for disse. Da jeg ønsker å se på om eller hvordan avisene omtaler det originale idégrunnet, vil det være viktig for leseren å kjenne til dette.

De moderne olympiske leker er en multisportkonkurranse som har røtter tilbake til det greske samfunnet i antikken, og ble gjenopptatt i Athen i 1896. Dette var et sommer-OL, mens det første vinter-OL ble arrangert i Chamonix i 1924. Omfanget av arrangementet har hele tiden ekspandert, og olympiadene hører til et av verdens mest populære underholdningsprodukter. Man regner i vår tid med at minst to milliarder mennesker følger deler av OL gjennom ulike medier.²

Baron Pierre de Coubertin (1863-1937) er regnet som grunnlegger av de moderne olympiske leker. Han vokste opp i en relativt velstående fransk adelsfamilie. Som mange unge før ham hadde Coubertin en naturlig opprørstrang og stilte spørsmål ved etablerte verdier i samfunnet.³ Hans sportsideologi var inspirert av nasjonalpatriotiske tanker. Etter mange år med sosial og politisk uro i Frankrike så han behovet for nytenking. Nederlaget i den fransk-tyske krigen i 1871 gjorde at han rettet kritikk mot det franske utdanningssystemet. Han ville medvirke til en utdanningsreform som kunne skape et grunnlag for en ny fransk storhetstid. Coubertin savnet muligheter for fri intellektuell og kroppslig utfoldelse. Som en konsekvens av hans ønske om forandring brøt han med sin utdanning og søkte nye miljøer.⁴

Særlig gruveingeniøren, sosiologen og sosialfilosofen Frédéric Le Plays arbeid ble til stor inspirasjon for Coubertin.⁵ Le Play var kjent for sine feltstudier av kjernefamiliens levekår i ulike land og sosiale sjikt og for sitt anti-sosialistiske, paternalistiske program for endring av

² Dalby, Greve & Jorsett, 2006: 6

³ Klausen, 1996: 46-47

⁴ Dalby, Greve & Jorsett, 2006: 8

⁵ Klausen, 1996: 47-48

samfunnet. En grunntanke var troen på at sosiale og politiske spenninger kunne løses ved utdanning med vekt på verdier som familien, religion og personlig moral. Dette synet skulle senere spille en sentral rolle i det som ble den olympiske ideologi.⁶

Coubertin så også idretten som et egnet middel til moralsk oppdragelse. På flere studiereiser til England ble han inspirert av hvordan fysisk idrett som lagspill og boksing ble brukt for å utdanne fremtidige koloniherrer. I England stod overklassens amatørideal sentralt i sportsideologien. I dette lå det at sport burde drives uten for sterkt fokus på resultater, men desto større vekt på verdighet, respekt og idealer som *fair play* og *sportsmanship*. Coubertin idealiserte disse ideene og tok de med seg tilbake til Frankrike.⁷ I Europa ellers var sport langt fra den dominerende form for kropps-øving på den tiden. Mange mente at gymnastikk var mer utviklende for barn og unge. Det var blant tilhengere av denne «pedagogisk gymnastikken» Coubertin møtte mest motstand da han prøvde å utvikle sporten i den franske skole.⁸

Coubertin begynte også å interessere seg for internasjonale spørsmål. Den raske teknologiske utviklingen mot slutten av det 19. århundret stimulerte denne interessen. Særlig jernbane og telegraf gjorde kommunikasjonen mellom landene enklere og åpnet for et mer vidtgående internasjonalt samarbeid. I Europa ble det blant annet stiftet mange fredsforeninger, med et koordinerende fredskontor i Paris. Coubertin ble inspirert både av idealene og den praktiske organiseringen av fredsbevegelsen. Tanken om at konflikter mellom nasjonene ikke burde avgjøres med våpen, men ved forhandlinger, stod sentralt.⁹ Han var likevel alene om å ha store kulturpolitiske visjoner om en samlet verden, på tross av kulturforskjeller, i en fredelig kappestrid der også kunstneriske prestasjoner skulle komme til sin rett.¹⁰ Under verdensutstillingen i Paris i 1889 var Coubertin med på å arrangere en kongress om fysisk aktivitet og sport. På verdensutstillingen fantes også en rekonstruksjon av antikkens Olympia. Den storslåtte rammen med ritualer og seremonier skulle senere bli modell for de olympiske leker.¹¹

Coubertin ønsket å etablere en plattform for sportens utbredelse i Frankrike. Han dannet derfor en paraplyorganisasjon for slike sportsklubber: *Union des Sociétés françaises de sports*

⁶ Dalby, Greve & Jorsett, 2006: 8-9

⁷ Dalby, Greve & Jorsett, 2006: 9-11

⁸ Hansen & Skovgaard, 2012: 20

⁹ Dalby, Greve & Jorsett, 2006: 11-12

¹⁰ Klausen, 1996: 49. I de første olympiadene var også kunstneriske innslag som dikt en del av de olympiske grenene.

¹¹ Dalby, Greve & Jorsett, 2006: 11-12

athlétiques.¹² Som sekretær for denne organisasjonen innkalte han i 1894 til en kongress i Paris. Under kongressen bestemte 79 delegater fra verdens sportsorganisasjoner seg for å gjenopplive de olympiske leker i Athen to år senere. Dette førte samtidig til dannelsen av Den Internasjonale Olympiske Komité (IOC). Ved hjelp av de olympiske leker ville Coubertin omdanne negativ nasjonalisme til en mer positiv patriotisme.¹³ Man skulle elske sitt fedreland, men samtidig søke vennskap og vise «intelligent og opplyst sympati» for andres hjemland. Coubertin likte svært godt ideen fra antikkens Olympia om at det under lekene skulle være fredstid. Han trakk paralleller mellom de greske bystatene og de nye europeiske nasjonalstatene, og mente at ved å la mennesker fra ulike nasjoner og kulturer møtes i konkurranseidrett, ville internasjonal fred være et realistisk mål.¹⁴

Coubertin sammenfattet de viktigste ideene for olympiske leker i fire grunnleggende prinsipper. Den olympiske bevegelse skulle:

1. Styrke individuell utvikling og allmenndannelse.
2. Foredle sosiale relasjoner og fremme vennskap og mellommenneskelig forståelse.
3. Lede til internasjonal forståelse og fred.
4. Være en hyllest av menneskets frihet og muligheter.

Det har skjedd en voldsom utvikling fra Coubertin og de første olympiske leker i Athen i 1896 og frem til vår tid. Likevel har det alltid vært tanken at konkurransene skal være mellom enkeltindivider, ikke mellom nasjoner. På tross av dette har man gjentatte ganger sett at den olympiske bevegelsen har vært en arena for propaganda og politiske uttrykk. Ikke minst nye media som film og fjernsyn gjorde det fristende å bruke de olympiske leker til nasjonalistiske og ideologiske budskap. Utviklingen fra amatøriddrett til eliteidrett av profesjonell karakter kan samtidig ha medvirket til større partiskhet og konfrontasjoner.¹⁵

Avery Brundage, IOC-president fra 1952 til 1972, førte en livslang kamp mot idrettens profesjonalisering og politisering.¹⁶ Han forsøkte flere ganger å få slutt på det han mente var nasjonalistiske uttrykk under de olympiske leker. Det gjaldt blant annet innmarsjen under nasjonalflagg, likeledes nasjonalsang og flaggheising under premieutdelingene. Forslag om dette fra Brundage ble nedstemt gang på gang, fremfor alt av land i «den tredje verden» og Øst-

¹² Hansen & Skovgaard, 2012: 20

¹³ Klausen, 1996: 44-45

¹⁴ Dalby, Greve & Jorsett, 2006: 15-18

¹⁵ Dalby, Greve & Jorsett, 2006: 18-21

¹⁶ Olstad & Tønnesson, 1986: 183-184

Europa. De førstnevnte så på OL som en arena for å konkurrere og vinne mot tidligere koloniherrer, mens østblokklandene ble mistenkt for å ville demonstrere det kommunistiske mennesket sin overlegenhet over det kapitalistiske.¹⁷

Den egentlige hensikten med ritualene og seremoniene hvor det nasjonalistiske har kommet mest til uttrykk, var å understreke de olympiske målene. Åpnings- og avslutningsseremonien skulle gi lekene en stemning av høytid. Gradvis utviklet disse seremoniene seg i størrelse og omfang, og i den retningen som her er nevnt. Historikeren John Hoberman har hevdet at de olympiske leker er uttrykk for et behov om en legitimerende ferniss, og at de egentlige drivkreftene bak er begjæret etter penger, prestisje og makt.¹⁸ Samtidig har de fleste seremoniene også innslag utover egeninteressen, et tydelig ønske om å fremme gode forbindelser mellom det lokale, det nasjonale og globale.¹⁹ I dette spenningsfeltet mellom olympiabevegelsens opprinnelige idealer og krefter som gjerne vil utnytte arrangementet til andre formål, har de olympisk leker eksistert helt frem til i dag.

Aviser som historisk kilde

Aviser blir regnet som offentlige kilder. I arbeidet med slike kilder bør man så langt som mulig finne kilder som kan «balansere» hverandre. De fire avisene jeg har valgt, var i den perioden det her er tale om, relativt store, riksdekkende aviser: Aftenposten, Nationen, Arbeiderbladet (fra 1997 Dagsavisen) og Dagbladet. Dette er aviser som har hatt stor betydning for meningsdanning i Norge.²⁰ Deres politiske markering er blitt sterkt utvannet i nyere tid, men i alle fall frem til 1970-årene, dvs. for de tre første OL som her er behandlet, var både Aftenposten og Nationen klart orientert mot høyre politisk – Aftenposten knyttet til partiet Høyre, Nationen til Bondepartiet/Senterpartiet. Motsatt var Arbeiderbladet og Dagbladet orientert mot venstre, Arbeiderbladet knyttet til Arbeiderpartiet, Dagbladet med en litt løsere tilknytning til Venstre. Ved såpass ulike aviser er det lettere å oppdage ulikheter i fremstillingen av OL, særlig da det som går på det politiske aspektet.

Aviser blir laget av samtidsobservatører som har hentet informasjon både fra skriftlige kilder og gjennom samtaler med informanter. De inneholder første- eller andrehånds observasjoner

¹⁷ Dalby, Greve & Jorsett, 2006: 20-21

¹⁸ Dalby, Greve & Jorsett, 2006: 23-24

¹⁹ Dalby, Greve & Jorsett, 2006: 21-24

²⁰ Valaker, 1999: 11

over et bredt felt hvor det ikke alltid er lett å finne andre kilder.²¹ Dette gjelder i stor grad mitt tema. Ingen andre kilder som har en så omfattende informasjon om de olympiske leker som avisene, i alle fall når det gjelder de tre første OL som min oppgave omfatter, før andre media og særlig fjernsynet for alvor kom på banen.

Å bruke aviser som kilder er ikke uproblematisk. Utnyttelsen kan lett bli litt tilfeldig og mye informasjon utnyttes ofte ikke. Dette skyldes blant annet omfanget. Arbeidet med å kartlegge aviser er et møysommelig arbeid og det kan være vanskelig å få oversikt.²² Men i mitt tilfelle er ikke dette noe stort problem. Olympiadenes varighet på maksimum to uker gjør det enkelt å finne de aktuelle avisartiklene. I tillegg har jeg sett etter artikler en uke før og etter OL for dermed å avdekke eksisterende forventninger og holdninger før lekene, og vurderinger og reaksjoner etter at det hele var over.

Ofte kan aviser gi ulike bilder av samme situasjon, og man må derfor vurdere deres kvalitet. Dette gjelder mest aviser brukt som *beretninger*, hvor man må vurdere om innholdet bygger på primær- eller sekundærkilder, artikkelforfatteres egeninteresse i temaet han skriver om og hvem som er mottakeren.²³ Når det gjelder OL, er artiklene ofte skrevet av en journalist som selv var til stede, men de kan også være skrevet av på grunnlag av det vedkommende har fått vite fra en eller flere informanter, eller på grunnlag av meldinger fra telegrambyrå.

I denne masteroppgaven vil avisene imidlertid bli behandlet som *levninger*, dvs. som kilde til meninger og holdninger. Hvorvidt beretningene er fullstendige eller inneholder små eller større feil hva faktiske opplysninger angår, vil derfor ha lite å si.

Avisene er samtidig med på å skape eller konstruere virkeligheter, ikke bare passive reflekser av sin samtid. Benedict Andersson, svensk professor i internasjonale studier, ser avisene som avgjørende for hvordan forestillingen om et nasjonalt fellesskap kunne vokse frem i det brede lag av folket.²⁴ Når jeg skal se på tematikk som nasjonalisme, etnosentrisme og sjåvinisme, er det et viktig moment at avisene kan ha hatt en viktig rolle i formidling av bestemte menneskesyn og vært med på å konstruere virkelighetsoppfatninger.

I undersøkelsen av avisenes dekning av OL tar jeg utgangspunkt i at alle avisene i utvalget stort sett hadde tilgang til den samme informasjonen. Ordbruk og fremstillingsform må derfor kunne sees som et uttrykk for holdninger. Samtidig er det viktig å være oppmerksom på hva som *ikke*

²¹ Roalsø & Tjelmeland, 2004: 114-115

²² Clausen, 1962: 3

²³ Jacobsen, 2005: 183

²⁴ Roalsø & Tjelmeland, 2004: 124

blir sagt. Slike mangler eller «hull» i avisdekningen kan også gi en indikasjon på holdninger og meninger i de ulike avisene.

Metode

Oppgaven vil bli besvart ved en kvalitativ analyse av avisartiklene. Kvalitativ metode blir gjerne anbefalt når man har lite kunnskap om fenomenet man skal undersøke, og ønsker mye informasjon om få enheter for å finne ut hva som er innholdet i et fenomen. Mens kvantitativ metode er mest egnet til å gi oversikt, har den kvalitative metoden sin styrke i forståelse og nærhet.²⁵ Siden jeg har lite kunnskap om hva avisene har skrevet om fra før om det aktuelle temaet, vil dette være den naturlige tilnæringsmetoden i min oppgave.

Den kvalitative tilnærmingen er i utgangspunktet induktiv. Det er en åpen metode hvor forskeren forsøker å legge så lite føringer som mulig på den informasjonen man samler inn. Etter å ha samlet inn denne informasjonen er neste steg å strukturere den og dele den inn i kategorier.²⁶ I mitt arbeid har jeg gått frem på denne måten. For å få mest mulig ut av avis-materialet, har jeg lest alle artiklene i sin helhet, i alt 1029 artikler, før jeg i neste omgang har forsøkt å velge ut representative artikler som jeg har ønsket å sitere eller vise til i oppgaven.

For å svare på problemstillingen har jeg tenkt å gjøre en *tekstanalyse* med enkelte elementer fra *diskursanalyse*. I tekstanalyse er det svært viktig å forstå den historiske konteksten for å unngå å feiltolke eller forvrengte tekstens egentlige mening. Det gjelder både ideer, meninger og den spesielle situasjonen som rådet da teksten ble skrevet.²⁷ Jeg vil løse dette ved å innlede hvert av kapitlene om de fire olympiadene med en kort innføring i politiske og sosiale forhold på denne tiden. Det vil forhåpentligvis gjøre det lettere å forstå og analysere avisartiklene som omhandler OL.

I diskursanalyse er man som regel lite opptatt av hvilken historisk kontekst teksten står i og det tette båndet det kan være mellom tekst og forfatter.²⁸ I stedet ønsker man å undersøke hvordan bestemte valg av ord, setningsoppbygging, komposisjon, sjanger, illustrasjoner osv. signaliserer forskjellige perspektiver eller ideologier, og ikke minst hvordan slike valg kan være normstyrte.²⁹ Jeg vil i min undersøkelse heller ikke være så opptatt av klargjøre båndet mellom

²⁵ Jacobsen, 2005: 134-135

²⁶ Jacobsen, 2005: 127

²⁷ Aase & Fossåskaret, 2007: 156

²⁸ Andresen, 2012: 109-110

²⁹ Hågvar, 2007: 18

tekst og forfatter i hvert enkelt tilfelle, men heller sette teksten opp mot andre tekster for å se om det finnes flere fortolkningsprinsipper og avdekke ulike holdninger.

I arbeidet med å analysere avisartiklene har jeg særlig hatt nytte av følgende elementer eller spørsmål hentet fra kritisk diskursanalyse:

Hva er hovedbudskapet i teksten? Med utgangspunkt i den overordnede problemstillingen ønsker jeg å først å lese artikkelen i sin helhet for å gjøre meg opp en mening om hva som er hovedbudskapet, før jeg går mer konkret inn på enkeltspørsmål.

Hvem er de sentrale aktørene i fortellingen, og hvilke roller har de? I min oppgave gjelder dette både utøvere og andre aktører som har sentrale roller i mediedekningen av de olympiske lekene, for eksempel IOC og arrangørene. Over tid er også det interessant å se om dette kan ha endret seg i form av et økende personfokus.

Hvordan blir språk og ulike begreper brukt, og hvilken rolle/funksjon har de i teksten? Man skal ikke lese så mange avisartikler fra hvert OL før man ser at det har skjedd store endringer i språkbruken. Særlig i avisdekningen fra OL i Chamonix i 1924 og Garmisch-Partenkirchen i 1936 finnes en del ord og uttrykk som senere har gått av ut av bruk, eller fått en mer negativ betydning. Derfor vil det være viktig å se språkbruken i de ulike artiklene ut fra den tiden de ble publisert.³⁰

Aktuell litteratur

Det som er blitt skrevet av bøker og artikler om de olympiske leker, er mest gjenfortellinger av prestasjoner og resultater. Enkelte, og særlig idrettshistorikeren Matti Goksøyr, har likevel prøvd å se lekene i en større sammenheng.³¹ Goksøyr har blant annet publisert flere artikler om hvordan politiske forhold har vært påvirket arrangementene.³² Han beskriver den olympiske bevegelse som et europeisk og et eurosentrert foretak, som hadde utgangspunkt i den politiske utviklingen i Europa.³³ Medlemmene av IOC er aldri blitt demokratisk valgt, og de har selv måttet dekke sine reiseomkostninger, noe som har ført til en snever sosial rekruttering. IOCs målsetting, at idretten skulle brukes som middel for å skape fred og internasjonal forbrødring,

³⁰ Spørsmålene er hentet fra Sissel Rosslands forelesning om Diskursanalyse 08.03.2013 ved Høgskolen i Bergen avd. Landås

³¹ <http://www.nih.no/om-nih/organisasjon/ansatte/goksoyr-matti/>

³² Se også Goksøyr, 1993 og Goksøyr, 1997

³³ Goksøyr, 1994: 22

har alltid ligget der. Å tro at OL kan brukes som en slik brobygger mellom nasjonene, mener likevel Goksøyvyr virker noe naivt.³⁴

Slik Goksøyvyr ser det, sitter IOC med eiendomsretten og styringen av hele OL-systemet. Det er da også de som har latt arrangementet utvikle seg til å bli en arena hvor nasjonalisme kommer til åpent uttrykk.³⁵ Nasjonale «uniformer», flaggheising og nasjonalsanger under innmarsjen og seiersseremonier fungerer ifølge Goksøyvyr som en form for nasjonal selvhevdelse.³⁶ OL er også blitt brukt til proklamasjoner av nasjonal selvstendighet, blant andre av Finland. Frem til 1917 var finnene en del av det russiske tsarriket, men i 1908 klarte de likevel å skaffe seg et IOC-medlem. Goksøyvyr forklarer dette som en bevisst handling, hvor finnene brukte idretten for å skaffe seg internasjonal anerkjennelse.³⁷ Til tross for Coubertins intensjoner om fred og forbrødring på tvers av strid og konflikter mellom ulike land, har OL altså blitt brukt til effektfulle politiske og nasjonalistiske manifestasjoner.³⁸

Goksøyvyr går ellers spesielt inn på sommer-OL i Berlin i 1936. Dette var, slik han beskriver det, selve «klasseeksempelet» på sammenblanding av OL og politikk. Hvis man kun forholder seg til enkelte rapportører, så var dette et storslagent arrangement som skapte begeistring både blant tyskere og tilreisende. Verden kom til Hitler-Tyskland og ble imponert.³⁹ Paradoksalt nok var det de som på forhånd ville boikotte Berlin-OL av frykt for et propagandashow, som ble beskyldt for å blande OL og politikk. Dyrkingen av nasjonale idrettshelter i Norge synes for øvrig å ha skutt fart samtidig med de olympiske leker i 1936, både vinter- og sommer-OL. De norske utøverne gjorde det svært godt i disse lekene, særlig da i Garmisch-Partenkirchen, men også i Berlin (deriblant det legendariske «bronselaget» i fotball). Goksøyvyr mener dette fungerte – og fremdeles fungerer – nasjonalt samlende.⁴⁰

Til tross for alle innvendingene må Goksøyvyr medgi at den olympiske bevegelsen har klart å bringe folk sammen på tross av religiøse og politiske motsetninger, om så bare for noen uker hvert fjerde år. Han nevner i den sammenheng at IOC vil ha litt av æren for å ha bragt øst og vest sammen igjen: at dette ikke først skjedde ved Berlin-murens fall i 1989, men i Seoul-OL

³⁴ Goksøyvyr, 1994: 23-24

³⁵ Goksøyvyr, 1994: 17

³⁶ Goksøyvyr, 1994: 24

³⁷ Goksøyvyr, 1994: 25

³⁸ Goksøyvyr, 1994: 25

³⁹ Goksøyvyr, 1994: 27

⁴⁰ Goksøyvyr, 1994: 27

året før. Dette var det første OL på lenge uten politisk boikott. Under disse lekene oppnådde man også å få Nord- og Sør-Korea til i det minste å snakke sammen.⁴¹

I tillegg til det Goksøyr har skrevet, har sosialpsykologen Arnulf Kolstad i samarbeid med en gruppe studenter ved NTNU laget en forskningsrapport om Lillehammer-OL i 1994. Denne rapporten er basert på en stor spørreundersøkelse som ble gjort i forkant, under og i etterkant av Lillehammer OL. Spørsmålene var utformet for å avgjøre graden av etnosentrisme hos de spurte.⁴² Utgangspunktet hos Kolstad synes å være at IOC aldri har våget å undersøke og føre bevis for at effektene de har likt å presentere som et resultat av de olympiske leker, virkelig er blitt realiserte, dvs. forholdet mellom idealer og virkelighet.⁴³

Kolstad gjør ikke krav på at de spurte i undersøkelsen er representative for befolkningen som helhet. Likevel mener han utvalget er tilstrekkelig representativt for formålet. Utgangspunktet var følgende arbeidshypotese:

«I og med at de olympiske leker har som et viktig og uttalt formål å bidra til å redusere etnosentrisme, fremmedfiendtlighet og nasjonalisme, og fremme den gjensidige forståelsen mellom alle folk og kulturer, var det ventet at de XVII olympiske leker ville *redusere* graden av etnosentrisme og nasjonalisme blant den delen av befolkningen som var mest påvirket av arrangementet».⁴⁴

Ut fra de spørsmålene som ble stilt, var resultatene av undersøkelsen det motsatte, med andre ord en økning av etnosentrisme blant de spurte. Hos «Lillehammer-utvalget», de som var mest påvirket av arrangementet, fant man en signifikant økning i graden av etnosentrisme fra før til etter OL. Den høyeste «etnosentrismeskåren» hadde tilskuerne. Dette ser Kolstad som et utslag av nasjonalisme, som han definerer som *overdreven* nasjonalfølelse forbundet med undervurdering av nasjoner.⁴⁵ Avslutningsvis konkluderer han med at de olympiske leker på Lillehammer, i alle fall på kort sikt, verken førte til større forståelse for andre nasjonaliteter eller redusert etnosentrisme.⁴⁶

Kolstad sin undersøkelse bærer nok litt preg av at han allerede hadde gjort seg opp en mening om hva han ønsket å finne. Jeg vil prøve å unngå det samme når jeg nå skal gå i gang med min undersøkelse av avisene.

⁴¹ Goksøyr, 1994: 30

⁴² Kolstad, 1994: 41-42

⁴³ Kolstad, 1994: 41

⁴⁴ Kolstad, 1994: 45

⁴⁵ Kolstad, 1994: 51

⁴⁶ Kolstad, 1994: 55

Kapittel 2

«En glimrende anledning til å vise vor overlegenhet»

Olympiaden i Chamonix 1924

“The most important thing in the Olympic Games is not to win but to take part, just as the most important thing in life is not the triumph but the struggle. The essential thing is not to have conquered but to have fought well.”

De første moderne olympiske leker ble holdt i Athen i 1896.⁴⁷ Det var sommeridrettene som ble brukt som utgangspunkt for valg av grener. I begynnelsen var det aldri snakk om å arrangere vinterleker på samme linje som sommerlekene.⁴⁸ Likevel stod kunstløp på programmet under sommer-OL i London 1908. På en kongress i Kristiania i 1914 foreslo den internasjonale skikommisjonen at også nordiske skidisipliner skulle inn på programmet under neste OL i 1916. Dette skulle arrangeres i Berlin, men skiøvelsene var lagt til februar. Fra norsk side så man svært positivt på dette.⁴⁹ På en ny kongress i Paris godkjente IOC forslaget om å ta inn både kunstløp, hurtigløp, skidisipliner og ishockey på programmet under det kommende OL. Men bare en uke etter denne avgjørelsen brøt første verdenskrig ut, og dermed måtte Berlin-OL i 1916 avlyses. Verdenskrigen stanset også mye av den øvrige idrettsaktiviteten. Først etter krigen, på et møte i Lausanne i 1921, ble det gjort vedtak om en «internasjonal vintersportsuke» i franske Chamonix i 1924, under beskyttelse av IOC.⁵⁰

Den norske holdningen hadde da endret seg. Nå var det mellomeuropeerne de fremste talsmenn for et slikt arrangement, mens både nordmenn og svensker var reserverte.⁵¹ Fra norsk side fryktet man særlig at Holmenkoll-rennene skulle miste sin status som den viktigste skikonkurransen og flytte fokuset vekk fra Norge som vertsnaasjon for store stevner. Svenskene hadde på sin side allerede i 1890-årene gått inn for å arrangere egne nordiske leker. Et slikt arrangement fant også sted i Stockholm i 1901. Svenske Victor Gustav Balck, medlem av IOCs første styre, var også sentral i disse nordiske lekene. Da han døde, mistet lekene sin tyngde og planlagte arrangementer ble avlyst.⁵²

⁴⁷ Norge deltok første gang i Paris-OL i 1900.

⁴⁸ Dalby, Greve & Jorsett, 2006: 28

⁴⁹ Gotaas, 2003: 105

⁵⁰ Dalby, Greve & Jorsett, 2006: 28

⁵¹ Gotaas, 2003: 105

⁵² Dalby, Greve & Jorsett, 2006: 28

På tross av motstanden deltok både norske og svenske idrettsutøvere under vintersportsuken i Chamonix i 1924.⁵³ På folkemunne ble ellers navnet fort til vinter-OL, men arrangementet fikk ikke offisiell OL-status før to år senere, i 1926.⁵⁴

Det var ikke bare vedrørende OL nordmennene var uenige. På 1920-tallet var Norge politisk splittet. Arbeidernes idrettsforening (AIF) ble stiftet i 1924 og brøt ut av Landsforbundet for Idrett. En av grunnene var at de ønsket å holde ungdommen unna borgerlig ideologisk innflytelse. Idretten var på ingen måte upolitisk. Blant annet ble idrettslag brukt til å rekruttere streikebrytere. Derfor ble det sett på som klassesamarbeid og klassesvik å konkurrere med Landsforbundets medlemmer. AIF ville heller utvikle en idrett med vekt på allsidighet og massedeltakelse fremfor spesialisert sport og stjerneidrett.⁵⁵ I dette kapitlet vil man se at den politiske splittelsen tidvis også gjorde seg gjeldende i avisdekningen.

Norge og OL 1924. Ulike holdninger og forventninger

Som nevnt innledningsvis var det stor splid i Norge om hvorvidt man skulle sende utøvere for å delta i olympiaden eller ikke. Blant avisene som er med i analysen var det likevel bare i Aftenposten dette ble problematisert. I artikkelen *Chamonix og Norges skøyteforbund* handlet diskusjonen om skøyteløpernes deltakelse i Chamonix. Norges skøyteforbund hadde på dette tidspunkt fremdeles ikke påmeldt løpere. Artikkelen presenterer først det avisen hevder er den allmenne meningen om Norges deltakelse i de olympiske leker:

Vi vet at det er et almindelig ønske hos saavel det store publikum som blant vore aktive idrætsmænd, og ikke minst blant skøiteløperne selv, om at vi skal delta i dette verdensstevne, som skal finne sted i Chamonix.⁵⁶

Det ble i fortsettelsen rettet krass kritikk mot skøyteforbundet som ikke så ut til å ha anstrengt seg stort for å sørge for at nordmennene skulle få delta, enda det ifølge artikkelen allerede var klart at både finner og svensker var påmeldt. Aftenposten tok det som en selvfølge at de snakket på vegne av mange når de understreket betydningen av norsk deltakelse i Chamonix-OL. Ikke minst argumenterte de for at dette var en sjelden god anledning til å markedsføre norsk skøytesport:

Aldrig har det vel frembudt sig en saadan anledning for os til at gjøre norsk skøitesport kjendt i utlandet, den sport som næst etter skisporten regnes for vor viktigste nationalsport. Derfor har

⁵³ Goksøy, 2008: 84-85. Flertallet på skitinget bestemte seg for å sende norske skiløpere til OL også i 1928

⁵⁴ Dalby, Greve & Jorsett, 2006: 28-30

⁵⁵ Kjeldstadli, Lange & Sogner, 1994: 133

⁵⁶ Aftenposten 1924: 05.01

Norge større opfordring end nogen anden nation til at delta og gjøre sig gjældende i Chamonix. Dette har ogsaa alle forstaaelsen av undtagen netop Norges Skøiteforbund, der har faat til opgave at vareta norsk skøiteidrett.⁵⁷

Artikkelen ble rundet av med en advarsel om hvilke konsekvenser skøyteforbundet kunne forvente seg hvis de ikke sørget for å få påmeldt løpere i tide: «Naar skøiteforbundet ikke forstaar sin oppgave bedre, er det paa tide at ledelsen av vor skøitesport legges i andres hender.»⁵⁸

Noen dager senere i artikkelen *Slaget maa slaaes for norsk vinteridræt* ble det konstatert at det nå var påmeldt deltakere til Chamonix-OL. Aftenposten gikk ikke inn på hva som faktisk hadde gjort at skøyteforbundet til slutt bestemte seg for å sende løperne. Det ble kun påpekt at det var merkelig at dette ikke hadde skjedd før. Igjen ble viktigheten av norsk deltakelse understreket, og hvilken reklame det ville være for Norge som vintersportsland:

Vi skal ikke glemme at dette er en olympiade, fra hvilken resultatene vil bli spredt over den hele jord. At ikke alene en seir, men ogsaa de øvrige plasseringer vil danne en glimrende reklame for vort lille land. Vi gjør krav på, og det med rette, at være et av verdens beste vintersportsland. Vi maa søke at bevise og forsvare denne paastand. Det norske folk er endnu lite kjendt ute i den store verden.⁵⁹

Det var altså ikke bare reklame og annerkjennelse Aftenposten ønsket at olympiaden skulle sørge for. Etter unionsoppløsningen med Sverige var vi nordmenn ute etter å finne vår egen identitet, og ikke minst kvitte oss med det svenske og det danske stampelet som hang over oss. Det var ifølge Aftenposten ingen tvil om hva de norske utøverne kunne prestere, men det var på tide at resten av verden også fikk vite hvem disse nordmennene var slik at man ikke ble tatt for å være svensker eller dansker:

Vi ser det lettest naar nordmænd som opnaar et aller annet resultat, i den utenlandske presse blir titulert for svensker eller dansker og kun i de færreste tilfælder som nordmænd. Nu har vi en glimrende anledning til at vise vor overlegenhet, og den maa benyttes.⁶⁰

OL har ofte blitt brukt som en arena for nasjonal selvhevdelse. Det er en sjeldent god anledning til å proklamere seg selv som nasjon da det er få andre arrangement som er like omfattende og får like mye oppmerksomhet. Sitatet ovenfor viser klart at Aftenposten allerede før det første OL i 1924 så denne muligheten.

Om ikke grunnene over var motivasjon nok til å sende norske utøvere til Frankrike fant Aftenposten enda en. I artikkelen *La os tone flag i Chamonix* ble det reist kritikk mot

⁵⁷ Aftenposten 1924: 05.01

⁵⁸ Aftenposten 1924: 05.01

⁵⁹ Aftenposten 1924: 09.01

⁶⁰ Aftenposten 1924: 09.01

franskmennenes manglende kunnskaper om Skandinavias geografi. Det ble vist til en fransk bok som omtalte Europas grenser, der det het at Europas «nordligste punkt er Nordkapp og ligger 'en Suède' (i Sverige)». ⁶¹ Aftenposten omtalte dette som hårreisende og mente tydeligvis at Norges deltagelse i OL kunne utvide franskmennenes horisont.

Da olympiaden nærmet seg var det mange forventninger og spådommer å lese i avisene. Det ble også trukket frem hvordan publikum møtte opp for å vise sin støtte til de norske utøverne som skulle reise for å gjøre det ingen hadde gjort før, delta i det første vinter-OL. Tre av de fire avisene, Dagbladet, Nationen og Aftenposten skrev artikler om skilandslagets avreise til Chamonix. ⁶² Nationen rapporterte om «amerika-baatstemning, hurraroping, blomster og bevæget avskjed» da skilandslaget skulle legge fra kai med «D/S Biarritz», båten som gikk mellom Oslo og Antwerpen. ⁶³ Aftenposten hadde en liknende beskrivelse av stemningen, og nevnte at rett før avreise hadde en av løperne fått brev fra en landsmann nede i Chamonix. Han kunne fortelle at en amerikaner som hadde sett på hoppbakken, mente at man der ville hoppe 60 meter, «det blir altsaa konkurrence som forslaar.» ⁶⁴

Aftenposten og Dagbladet omtalte også skøytelandslagets avreise. ⁶⁵ Avisene var åpenbart bekymret for at det var noe utenforliggende som skulle innvirke på prestasjonene til løperne. Dette gjaldt særlig reisemåten. I en artikkel i Dagbladet, *Skøiteløperne reiste til Chamonix igaar*, het det at det fremdeles var usikkert om utøverne ville få sove på toget, da dette ikke hadde vært tilfelle for skiløperne som dro dagen før. ⁶⁶

Leder for skøyteløperne, Harald Strøm (som for øvrig også var landslagsspiller i fotball), ble fremstilt som en svært forsiktig type som kanskje ikke var i stand til å ordne med soveplasser. I en senere artikkel het det at løperne ikke rakk frem i tide til å akklimatisere seg: «Harald Strøm føler sig slapp og Sigurd Moen er helt utmattet.» ⁶⁷ Oscar Olsen, en annen skøyteløper, opplyste i en artikkel han skrev for Dagbladet etter olympiaden at de hadde fått soveplasser. Men det virket som det var det eneste de hadde lyktes med. Olsen kunne således fortelle at de ble arrestert i Frankfurt, mistenkte for å være franskmenn uten pass. ⁶⁸

⁶¹ Aftenposten Aften 1924: 26.01

⁶² For mer se Dagbladet 1924: 19.01

⁶³ Nationen 1924: 19.01

⁶⁴ Aftenposten Aften 1924: 18.01

⁶⁵ Se Aftenposten 1924: 22.01

⁶⁶ Dagbladet 1924: 22.01

⁶⁷ Dagbladet 1924: 28.01

⁶⁸ Dagbladet 1924: 05.02

I ettertid er det naturlig å se dette i lys av den tiden dette var. Det var knapt seks år siden krigen var over, og relasjonene mellom land i Europa, kanskje spesielt Frankrike og Tyskland, var fremdeles betente. Skøytelandslaget kom seg likevel etter hvert til Chamonix, men forholdene der nede bød på nye problemer. Det skulle blant annet vise seg at det var vanskelig å få trene på banen, som enda ikke var helt klar. På toppen av det hele kom nordmennene i klammeri med banemesteren da de påpekte at han slik han hadde ordnet banen, var vanvidd. Heller ikke neste dag skulle de ha hellet med seg:

Senere paa dagen forsøkte vi imidlertid sammen med finnene og svenskene aa faa tillatelse til aa trene litt, men atter forgjeves. Ennu før vi hadde forlatt banen entret de amerikanske hockeyspillerne banen for aa myke sig op. Grunnen til at disse fikk trene var visstnok at dollaren hadde større makt over banemesteren enn vaare kraftige henstillinger. Vi protesterte imidlertid og følgen var at ogsaa amerikanerne maatte forlate banen.⁶⁹

Aftenpostens versjon var litt annerledes enn Dagbladets. Ifølge Aftenposten var det kanadiere som ble jaget av banen. Det kom også frem at dette ikke ble godt mottatt: «Der protestertes selvfølgelig og protesten blev tat tilfølge. Kanadierne jagdes av banen, skjældende de norske løpere ut for at mangle sportsaand.»⁷⁰ Avisen tok ikke stilling til kanadiernes påstand, men diskuterte heller de norske skøyteløpernes muligheter. Aftenposten trakk frem finnene som de fremste konkurrentene, men mente at hvis alt gikk etter planen, så burde likevel nordmennene være best. Amerikanerne ble også nevnt, men siden de aldri hadde trent på europeiske baner, ble de sett på som en langt mindre trussel enn finnene. De russiske løperne deltok ikke av «økonomiske grunde» het det.⁷¹

Åpningsseremonien

Historisk sett har åpningsseremonier i OL vært preget av ulike «nasjonalistiske» uttrykk fra vertsnasjonens side. Det har vært en trend at landet ønsker å vise deler av sin kultur eller historie de er stolte av og ønsker å vise frem til omverden. Åpningsseremonien i Chamonix-OL fikk likevel liten omtale enn hva man kanskje hadde forventet, selv om den ble nevnt både av Aftenposten, Dagbladet og Arbeiderbladet. Dagbladet sin korte omtale vil jeg komme tilbake til i en annen forbindelse. Mest utfyllende er beskrivelsen av åpningsseremonien i Arbeiderbladets artikkel *Chamonix-stevnets åpning*. I denne artikkelen kommer det frem at det

⁶⁹ Dagbladet 1924: 05.02

⁷⁰ Aftenposten 1924: 26.01

⁷¹ Aftenposten 1924: 26.01

faktisk var et relativt stort arrangement, med tanke på at det var det første vinter-OL. Arbeiderbladet beskrev det hele som en imponerende forestilling:

Deltagerdefileringen var malerisk. Konkurrentene møtte frem i sine forskjellige kostymer og med sine merker, skøiter, kjelke, bobsleigh, hockeykøller osv. På stadion var grev Clary, baron Banay, markien av Polignac, general Kintish, pluss tilskuere for å høre på den høitidelige åpning ved hvilken chefen for de Briancons militærskiløpere avla olympialøftet om å kjempe til fedrelandets ære og sportens berømmelse.⁷²

At Arbeiderbladet vektla dette arrangementet mer enn de andre avisene, synes å ha hatt en grunn. Avslutningsvis ser man at Arbeiderbladet sitt politiske ståsted kom klart frem. Dette gjør at hele artikkelen fikk en kritisk undertone:

Gud visst om deltagerne har et befriende ord å si ved deres hjemkomst om hvad idretten har blitt til – overklasseforlystelse, reklame, forsvarsmoment for borgersamfundet og meget mer som slike leiligheter åpner øinene for.⁷³

Med et visst unntak for Arbeiderbladet, var det likevel en tydelig forventning å spore til hva OL ville bringe. Og så var det hele i gang.

Norske Prestasjoner. Oppturer og Nedturer

Som det fremgår av det foregående, var det i forkant av olympiaden skøyteleløperne som fikk mest omtale. Forventningene var skyhøye, og desto større var skuffelsen da det ikke gikk som planlagt og Norge «bare» ble nummer to sammenlagt etter finnene. I Dagbladet ser man et klart eksempel på at når det skortet på de gode resultatene, var det de eksterne forholdene som fikk mest fokus:

Arrangørene [hadde] til hensikt aa la løpene foregaa paa enkelt bane og som forfølgelsesløp med start fra to sider av banen. (...) [Til slutt] ombestemte franskmennene sig og begynte aa omarbeide banen. Det blev man ferdig med tre kvarter før 500 meteren startet lørdag, og da var ytter- og innersvingene avmerket med høie jernstenger, noget som vi ikke er vant til. (...) Arrangementet var helt elendig, og det tok de uvante arrangører hele fem kvarter aa avvikle dette løp.⁷⁴

I sitt referat fra Chamonix hevdet Oscar Olsen at det var bare nordmenn som ble kalt tilbake hvis de tyvstartet. Finnene som tyvstartet med både to og tre meter, ble ikke kalt tilbake. Både Olsen og andre nordmenn var i det hele svært opptatt av hva «alle de andre» holdt på med. Innpakket i en kort skildring av åpningsseremonien får man også Olsen sin forklaring på at Harald Strøm, Norge sitt fremste håp, var i dårlig form:

⁷² Arbeiderbladet 1924: 29.01

⁷³ Arbeiderbladet 1924: 29.01

⁷⁴ Dagbladet 1924: 28.01

Klokken 2 om middagen samme dag foregikk den offisielle aapning av vinterolympiaden, og vi marsjerte gjennom byens gater til Stadion, hvor presidenten for vinterlekene holdt en tale til deltagerne og avkrevet den olympiske ed. Under denne defilering, som varte i 2 a 3 timer, og vi gikk i vaare gensere, blaa bukse og uten lue, tror jeg Harald Strøm paadrog sig den influensa som skulde virke saa kraftig paa hans prestasjoner.⁷⁵

Aftenposten rapporterte ogsaa om et daerlig gjennomfoert arrangement. Avisen kritiserte blant annet de stadige endringene i hvem som skulde ga i par. Dette skyldtes at det aldri var helt avklart hvem som var paemeldt og dette skapte mye frustrasjon. At loepene ikke ble avviklet foer sent pa kvelden, var heller ikke gunstig for loeperne som skulde ga til slutt. Det maatte en nordmann til for a faa orden pa tingene: «Den norske overdommer, kaptein Hammerstad, har imidlertid nu paa oppfordring overtat ledelsen og utfører et herkulesarbeide. Det er derfor av denne grund tegn til bedring».⁷⁶

Aftenposten hadde ogsaa forklaringer pa loepernes egne prestasjoner. Om Harald Strøm ble det sagt at: «han føler sig træt og slap ved luftforandringen her». Videre het det at planleggingen ikke hadde vaert god nok fra loepernes side, samtidig med at den finske loeperen Thunberg sa ut til a ha vaert i sitt livs form.⁷⁷ Nationen var like skuffet over Harald Strøms prestasjoner, men ønsket ikke a spekulere i grunnene foer de hadde mer informasjon. At nordmennene ikke hadde faatt vise resten av verden at vi var verdens ledende skøytenasjon, var likevel en bitter pille a svelge ogsaa for referenten i denne avisen.⁷⁸

Arbeiderbladet mente for sin del at det var kritikkverdig at loeperne hadde deltatt i et annet stevne sa tett opp til OL, og at de ankom svært sent til Chamonix i forhold til mange andre nasjoner.⁷⁹ Avisene var i det hele fulle av forklaringer – eller kanskje bedre: bortforklaringer – naer de skulde proeve kartlegge hvorfor forventningene om a bli beste skøytenasjon ikke slo til, men maatte se finnene innta foersteplassen.

Da skøyteløpene var ferdige med sine øvelser, sto 50 km langrenn for tur. I en artikkel i Dagbladet *Vinner finnene ogsaa 50 kilometeren i Chamonix i dag* kom det klart frem at selvtilliten var svekket etter skøyteløpene. Allerede foer arrangementet var gjennomfoert, ble flere eksterne faktorer trukket frem som potensielle kjepper i hjulene for nordmennene: Arrangørene hadde bestemt at deltakere fra samme land maatte bruke samme smøring. Om smøringen var daerlig, ville det derfor ga daerlig med alle. Et annet minus var løypen, som ikke var slik

⁷⁵ Dagbladet 1924: 05.02

⁷⁶ Aftenposten 1924: 28.01

⁷⁷ Aftenposten 1924: 28.01

⁷⁸ Nationen 1924: 28.01

⁷⁹ Arbeiderbladet 1924: 28.01

nordmennene var vant med. At det hadde falt mye nysnø, ble heller ikke ansett som gunstig. Dagbladet nærmest helgarderte seg: «Vi vil ikke spaa noget om utfallet av dette renn, men saa meget kan vi si, at man bør ikke være optimistiske.»⁸⁰

I Nationen kom den pessimistiske holdningen først til uttrykk dagen etter løpet, i samme artikkel hvor det ble avslørt at det var nordmennene som hadde tatt seieren. Pessimismen på forhånd fungerte derfor mer som et middel til å forsterke de norske prestasjonene:

Løipen, som var 25 km og typisk flatløipe, maatte altsaa gaaes to ganger, hvad vore løpere ikke er vant til. Finner og svensker har imidlertid praktisert denne maate at gaa 50 km paa og særlig i betragtning av at løipen var saa flat regnet man med at finnene vilde gaa av med seieren. Saa meget mere beundringsværdig er nordmændenes seier.⁸¹

Aftenposten som heller ikke hadde hatt store forventninger på forhånd, særlig etter all nysnøen, var også imponert.⁸² Avisen mente at resultatene i langrennssporet oppveiet mye av skuffelsen fra skøyteløpene:

De nordmænd, som var tilstede i Chamonix under skøiteløpene, og som saa det finske flag paa seiersmasten, hvor de hadde ventet sitt eget, som hørte den finske nationalsang, hvor «Ja, vi elsker» skulle ha lydt, de fikk en grundig opreisning i dag.⁸³

Dagbladets artikkel etter konkurransen *50 km i Chamonix bragte Norge sin hittil største idrettsseier i utlandet* fortalte om alt fra hva de norske utøverne spiste til frokost, til deres avslutning av rennet. Det ble poengtert at nordmennene satset på medbragt sunn norsk kost under frokosten, og stemningen var god blant løperne. Smøringen, som alle viste kunne bli svært utslagsgivende, ble omhyggelig prøvd før løperne gjorde seg klar for start. Nordmennene tok kjapt ledelsen, noe som førte til at enkelte løpere brøt løpet:

Ved maal hadde man full oversikt over stillingen i løipen. Der var saaledes ingen spenning aa spore, men til gjengjeld var stemningen meget høi blandt alle norske, likesom begeistringen blandt «de nøytrale turister» for de norske løpere var overveldende. Grøttumsbakken var ventet inn som førstemann og litt over kl. 12 kom han inn, mens de neste var, Maardalen, Haug, Holm [alle Norge], (...) og dermed hadde Norge vunnet sin største skiseier hittil.⁸⁴

Aftenposten hadde også en detaljert gjennomgang av rennet i artikkelen *Den store norske skiseier i Chamonix igaar*. Nordmennene ble også her beskrevet som helt overlegne, og svensken Torkel Persson som tok femteplassen, var et kvarter bak nordmennene som hadde de fire første plassene. Begivenheten ble satt i en politisk kontekst der det ble hevdet at denne seieren kunne ha betydning for Norge i en større sammenheng. Som hos Nationen brukte også

⁸⁰ Dagbladet 1924: 30.01

⁸¹ Nationen 1924: 31.01

⁸² Aftenposten 1924: 30.01

⁸³ Aftenposten 1924: 06.02

⁸⁴ Dagbladet 1924: 31.01

Aftenposten pessimismen før løpet som et middel til å forsterke de norske prestasjonene. Det var major Johan Sverre, den norske representanten i den olympiske komité, som uttalte seg:

Det er den største sier vi har feiret utenlands, og det er det største vinteridrætsstevne, hvad angaar utlændingers deltagelse, som har været holdt. Og dette var ogsaa den konkurrence vi mest av alle fryktet i Chamonix, fordi løipen var lagt slik, at den kanske passet f.eks. finnene bedre end os, og fordi disse lange løp ikke var typisk norske. (...) I dag gaar Norges navn over hele verden. Vi skal ikke undervurdere betydningen og reklamen, som ligger heri. Seieren har ogsaa git os bevis for, at en liten fattig nation i en olympisk konkurrence kan naa helt tiltops, naar den lille nation bare driver sin idræt riktig. Det har herved git os et illustrerende bevis paa de olympiske lekers betydning.⁸⁵

Mens nordmennene hevdet at løypen var en typisk finsk flatløype, kunne Aftenposten fortelle at finnene hadde vurdert å klage på løypen fordi de mente den var altfor kupert og vanskelig. Det ble imidlertid aldri noe av denne klagen. Aftenposten passet videre på å få med hva andre nasjoner hadde å si om den store norske skiseieren:

Pressen berømmer den norske skiseir onsdag i høie toner, og alle nationers deltagere her er vældig imponert, baade over de fortrinlige tider og de norske løperes jevnhet. Man er overbevist om, at hadde 8 norske løpere faat starte, hadde muligens engang ikke 8de plas blit ledig til beste utlænding.⁸⁶

Selvtilliten var stor etter langrennet, og dette ble svært synlig utover i den videre avisdekningen. Et klart eksempel på dette ser vi i omtalen av det militære langrennet. I tillegg til det ordinære langrennet ble det altså arrangert et militært langrenn, forløperen til dagens skiskyting. Utøverne var militære offiserer og menige. Norge deltok ikke i denne grenen i Chamonix, noe Aftenposten mente var en feiltagelse. I artikkelen *Finlands første nederlag i Chamonix* kom det frem at Finland hadde gått på et overraskende tap mot Sveits. Aftenposten fokuserte likevel mest på den manglende norske deltakelsen. Avslutningsvis het det at «de tilstedeværende nordmænd beklaget meget, at Norge ikke var anmeldt i denne øvelse, som vore folk, takket sin overlegenhet i langrendet, hadde vunnet.»⁸⁷

Grunnen til misnøyen med Norges fravær fra det militære langrennet ble grundig forklart i artikkelen *Militært langrend uten skyting* som kom i etterkant av OL. Aftenposten skrev her at det norske militæret synes å ha vært opphavet til denne øvelsen. Etter krav om flere praktiske øvelser i militæret hadde det blitt arrangert en godt organisert øvelse i langrenn, hvor skyting spilte en vesentlig rolle. Denne øvelsen vakte oppsikt også utenfor landets grenser, og representanter fra stormaktene kom til Norge for å sette seg inn i hvordan vi med praktiske

⁸⁵ Aftenposten 1924: 31.01

⁸⁶ Aftenposten 1924: 02.02

⁸⁷ Aftenposten Aften 1924: 30.01 B

øvelser underbygget vårt forsvar. Desto mer beklagelig syntes derfor Aftenposten det var at vi ikke deltok i Chamonix:

Og saa holdtes der et verdensidretsstevne i Frankrike med militært langrend som et ganske stort nummer i programmet. Var det uten skyting? Nei, det var med. Det var militært langrend med skytning, formelig efter norsk mønster. Vi burde været representert. Naa, jeg kritiserer ikke at vi ikke var det. Vi var kanskje ikke forberedt paa det, og det vilde jo ha kostet nogen penger, men at det vilde ha været til ære for norsk idræt og praktisk norsk forsvarsberedelse og skaffet os point, om vi hadde hat vore fire beste der nede.⁸⁸

Artikkelforfatteren hadde tydelig et behov for å understreke hvilken mulighet nordmennene her muligens hadde gått glipp av. Suksessen fortsatte likevel for nordmennene i de grenene de deltok i.

Dagbladet kunne i artikkelen *Norge dominerte helt i Chamonix langrennene lørdag* fortelle at nordmennene imponerte stort både i kombinert og spesielt langrenn. Finnen Niku ble først utropt som seierherre i det spesielle langrennet. Men nordmennene Thorleif Haug og Johan Grøttumsbraaten, som deltok i det kombinerte langrennet som gikk samtidig, hadde begge klart bedre tid. Det ble derfor bestemt at disse skulle få gull og sølvmedaljen selv om de ikke var påmeldt i denne øvelsen. Både Aftenposten og Dagbladet lurte på om finnene kom til å protestere. Dagbladet skrev at nordmennene hadde «bevist sin overlegenhet», og nektet å tro at finnene ville få gjennomslag for en eventuell klage.⁸⁹ Aftenposten mente det samme.⁹⁰ Om finnene faktisk leverte en klage, kom aldri frem, men nordmennene beholdt sine medaljer.

Siste konkurransedagen var det hopp som sto på programmet. Det ble konkurrert både i hopp for kombinertløpere og spesielt hopprenn. I artikkelen *Vakker avslutning paa vore skiløpere i Chamonix* beskrev Aftenposten i detalj hvordan nordmennene igjen imponerte. Rennet begynte kl. 12, men speakeren var ikke til stede i starten. Derfor ble ingen av resultatene fra første omgang oppgitt. Aftenpostens utsendte ble derfor nødt til å bedømme hoppingen ut i fra hva han kunne se. Nordmennene hadde best stil i første omgang, mente han, og det så også ut til at de hoppet lengst. Derfor ville de trolig ta de fire første plassene i kombinertrennet. Det kommer således frem at også dette arrangementet hadde sine åpenbare mangler, men dette fikk lite oppmerksomhet. Mest frustrerende var det at man var nødt å vente på resultatene. Men når nordmennene gjorde det godt, syntes avisene å hefte seg lite med detaljer rundt løpet – da var det prestasjonene som da sto i sentrum.

⁸⁸ Aftenposten 1924: 08.02

⁸⁹ Dagbladet 1924: 04.02

⁹⁰ Aftenposten 1924: 04.02

I det spesielle hopprennet var nordmennene igjen med å kjempe i toppen. Den eneste trusselen så ut til å være norskamerikaneren Anders Haugen. Haugen hoppet lengst i første omgang, men nordmennene utlignet dette på stilpoengene. I andre omgang var det nordmennene som dominerte:

Det er litt efter litt sivet ut, at nordmændene ogsaa i denne specielle hopklasse vil besætte de første plasser. Jacob Tullin Thams gaar efter samme forlydende sikkert op paa en likesaa sikker første plas, og baade Narve Bonna og Thorleif Haug passerer med sine bedre stilkarakterer krafthopperen Anders Haugen. Anders Haugen kommer saaledes først paa 4de plass. Han var imidlertid bare dagens mann i noen få minutter, saalænge indtil Thams, Bonna og Strømstad hadde vist at de kunde hoppe 57 ½ meter, hvilket indtil næste norske besøk der nede vel faar staa som bakkerekord.⁹¹

Hopp markerte avslutningen på olympiaden. Hjemme i Norge var det stor begeistring for det nordmennene hadde prestert i Chamonix. Arbeiderbladet fortalte at skiløperne ble hyllet på det hjerteligste for sine prestasjoner, som hadde gjort norsk skisport verdenskjent.⁹² I en annen artikkel påpekte avisen at den «almindelige glede over de norske idrettsmenns prestasjoner» ville komme til uttrykk på en fest for Chamonix-farerne på hotell Bristol. Selv om dette skulle være et arrangement «for alle», bød dette på utfordringer da inngangsprisen ble satt til femten kroner. Arbeiderbladet påpekte at dette var mer enn halve ukelønnen til streikende arbeidere, med andre ord ikke noe for arbeiderklassen: «Her kommer borgerskapets og arbeiderklassens motsatte syn på idretten tydelig frem».⁹³

Da skiløperne omsider returnerte til Norge (skøyteøperne hadde kommet tidligere), ble de hyllet nesten som hjemvendte krigsveteraner. Nationen fortalte at «folk var simpelthen fra forstanden og brøt alle sperringer».⁹⁴ Selv det ridende politi hadde problem med å holde styr på folkemassene som hadde samlet seg på brygga. Arrangementet var ikke spesielt organisert, men mer et spontant uttrykk for begeistring blant den store mengden av mennesker som hadde møtt opp.⁹⁵

Med sin overstrømmende begeistring og hyllest av de norske utøverne skapte avisene store forventninger til fremtidige konkurranser. – Ut fra de strålende resultatene i Chamonix, ville nordmennene nesten bli uten konkurranse, skulle man tro avisene.

⁹¹ Aftenposten 1924: 05.02

⁹² Arbeiderbladet 1924: 14.02

⁹³ Arbeiderbladet 1924: 09.02

⁹⁴ Nationen 1924: 14.02

⁹⁵ Dagbladet 1924: 14.02

Personfokus og de kvinnelige utøverne

I moderne medier er sportsjournalistikken i stor grad sentrert rundt enkeltpersoner og deres prestasjoner. Dette gjaldt i liten grad avisene i 1924, men det fantes unntak. En utøver som skaffet seg mye oppmerksomhet, uten å vinne noen medalje, var 11 år gamle Sonja Henie. Henie var den eneste kvinnelige deltaker Norge sendte til Chamonix. Konkurransedrett for kvinner var en sjeldenhet i denne perioden, og under OL var kunstløp den eneste grenen hvor kvinner deltok. I artikkelen *Lille Sonja Henie* skrev Aftenposten at det i mange øvelser stort sett bare var deltakere og «officials» til stede. Det var bare i ett eneste tilfelle man virkelig merket at det var publikum på banen:

Det var hver gang der kom ut paa isen en liten, hvit- eller blaaklædt jentunge med det norske flag paa brystet. Da opdaget man, at der sto folk paa banen, som var kommet for at bruke sine øine og ikke sine ben. Og da hørte man paa flere sprog den begeistring, som maa til for et stevne skal bli, hvad vi er vant til det hjemmefra. Enten Sonja Henie trænet beskedent i et lite hjørne av plassen eller hun tumlet sig midt blandt sine lange kolleger og konkurrenter, like fuldt fant publikums begeistring hende. Og paa fransk og engelsk og rare slaviske sprog gav de uttrykk for sine følelser.⁹⁶

Det ble lagt mye vekt på hvor yndig og søt Sonja Henie var, og tilsvarende mindre på hennes egenskaper som idrettsutøver. At hun bare var elleve år, kan forklare denne omtalen. En ny artikkel om Sonja Henie fulgte en uke senere. Her ble det igjen understreket at den unge norske kunstløperen var det store trekkplasteret for publikum. Men denne gang ble også hennes plassering (nr. 8) omtalt. For å få avklart hva som kunne ha vært utslagsgivende for denne litt «merkelige plassering», hadde Aftenposten intervjuet den erfarne amerikaneren kunstløperen Beatrix Loughran om dette. Hun uttalte følgende:

Hun [Sonja Henie] er et wonderfull child og vil kunne drive det langt. Hendes program i friøvelser var meget vanskelig og hun klemte dristig i vei med store og krevende øvelser, og hun skilte seg sig ganske godt fra dem. Kanskje brukte hun armene litt for meget og virket ved midler, som vilde passe godt for en profesionist, men som dommerne ikke liker hos en amatør. (...) Om fire, fem aar vil det være den rette tid for hende til at delta i store internationale stevner, og da vil hun nok la høre fra sig.⁹⁷

Den amerikanske kunstløperen fikk rett: Allerede i 1928 ble Sonja Henie olympisk mester, en bedrift hun gjentok i 1932 og senere i 1936, hvor vi skal møte henne igjen.

Men det var en annen utøver som fikk mest oppmerksomhet da den norske troppen returnerte til Norge: skihopperen Thorleif Haug. Aftenposten beskrev med patos hjemkomsten til skilandslaget med dampskipet «Paris», etter det som ble sagt å være største idrettsprestasjonen Norge hadde gjort noensinne. Når det gjaldt Thorleif Haug, så hadde han tatt tre gullmedaljer,

⁹⁶ Aftenposten 1924: 05.02 B

⁹⁷ Aftenposten 1924: 12.02

på 50 kilometer, 18 kilometer og i kombinert, i tillegg en bronsemedalje i hopp: Dette var en fantastisk prestasjon som ikke gikk hus forbi hjemme i Norge:

Men omsider blir klokken 10, og lanternen fra «Paris» sees. Fakkell etter fakkell tændes – et flammehav bølger, et flammehav, som den dryssende sne ikke kan dæmpe. Saa er «Paris» saa nær at man kan skjelve guttene – der staar de alle med blottede hoder, øinene lyser omkap med Haugs hvite tænder, saa ser vi Haug pludselig fare i været, han er løftet paa guldstol, svinger med luen, og nu bryter det ut en bifaldsstorm, som ingen av skiløperne har hørt make til, selv etter rekordhopp i Holmenkollen. Og stormen legger seg ikke, men farer med vældig styrke bryggene rundt, indtil den dør oppe i Karl Johan et sted.⁹⁸

Det manglet således ikke på begeistring for de norske utøvernes prestasjoner, Hva så med de andre deltakerne i dette første vinter-OL? Hvilken plass fikk disse i de norske avisenes fremstilling av OL i Chamonix?

Norge og «de andre»

Under olympiaden var det ikke mange nasjoner som ble omtalt som jevnbyrdige med Norge. Som vi skal komme tilbake til, gjaldt dette i grunnen bare finnene i skøyteløp. I moderne tid er man vant med at svenskene er en av Norges argeste konkurrenter. Dette var ikke tilfelle i Chamonix. Ser man på resultatene, lå Sverige langt etter Norge. Det kan være forklaringen på at de svenske deltakerne fikk uventet lite oppmerksomhet. Riktignok tok svenskene gull i kunstløp for menn og sølv i curling, men dette var ikke grener nordmenn deltok i, og derfor noe avisene skrev lite om.

Interne oppgjør mellom nordmenn og svensker ble helst omtalt etter at konkurransene var avviklet. Særlig påfallende var det i Aftenposten og Dagbladet. Det kan sammenliknes med at en del nordmenn i dag slår over på svenske kanaler for å høre på svenske kommentatorer de siste minuttene når man er sikker på at «seier'n er vår». Aftenposten henviste til spådommer av Sven Lindhagen, som var Svenska idrottsbladet sin utsendte medarbeider og et sentralt medlem av det svenske skiforbundet. Han mente finnen Niku ville være den sterkeste på 50 km. Aftenposten tillot seg derfor å triumfere da det gikk nordmennene sin vei:

Nu ja, det gik jo omvendt! Det kan være interessant ogsaa at høre hr. Lindhagens dom om utsiktene, slik dagen i forveien: «Nysneen er nu Sveriges haab. Nordmændene forbander den velsignede nysneen. Den ødelegger for meget for de norske ekvilibrister (balansekunstere) i isbakkene.»⁹⁹

⁹⁸ Aftenposten 1924: 14.02

⁹⁹ Aftenposten 1924: 01.02

I en artikkel i Dagbladet, *Svenskene er misfornøiet med sin vintersport*, ble det sagt at det i Sverige hadde kommet mange sterke reaksjoner på de dårlige prestasjonene, og at svenske aviser prøvde å finne en forklaring. Dagbladet brukte liten plass på å svare på hva som faktisk gikk galt, men refererte heller til en svensk avisartikkel som omhandlet Norge og det fortinn man mente nordmennene hadde:

Et fortrinn har Norge og kommer alltid til aa ha. Dets vinteridrett er konsentrert til hovedstaden, dets skiløpere er mer idrettsmenn i moderne mening enn vaare. De har mere begrep om hvad riktig trening vil si. Vaare løpere derimot er «naturløpere». De er efter sin tid. Systematisk selvdisiplinert trening kjenner de i regel ikke til. Svenskene løper paa sin kraft, nordmennene paa sin teknikk og kondisjon. Norges skiløpere er som regel idrettsmenn aaret rundt paa alle mulige maater, livlige, vaakne, intelligentyper.¹⁰⁰

Sammenliknet med skuffelsen nordmennene kjente på etter andreklassen i skøyteløpene, var den svenske skuffelsen av en helt annen dimensjon. Dagbladet dro frem følgende selvkritiske vurdering fra svensk side:

Vaare broderland Norge og Finland, har så mange point at man vegrer seg for aa nedskrive siffrene; de har saa mange flere point at vi, i forhold til dem, kunde ha full rett til aa kjenne oss jevnbyrdige med spanioler, italienere eller skaaninger. Og hadde vi ikke hatt vinteridretten curling til hjelp, hadde vaare siffer (...).¹⁰¹

Når det gjaldt de amerikanske deltakerne, som deltok for første gang i Europa, så fikk de lite omtale før olympiaden. Det skulle likevel vise seg at amerikanerne var bedre enn først antatt. Blant annet viste det seg at amerikanerne hadde svært god kondisjon, noe Dagbladet forklarte med deres gunstige økonomiske stilling, som gav god anledning til å trene. Dagbladet nevnte ellers at amerikanerne hadde imponerende drakter med påsydd flagg: «Hele troppen lyste derfor for meget av profesjonalisme.» Olympiaden skulle bestå av amatørutøvere. At reklameaspektet for USA og amerikansk idrett ble sterkt fremhevet kan derfor ikke tolkes som positivt.¹⁰²

Amerikanernes prestasjoner var tydelig en overraskelse. Største nedturen for nordmennene stod likevel de finske skøyteløperne for. Selv om enkelte på forhånd fryktet finnene, hadde selv pessimistene regnet med at det ville gå Norges vei. I Oscar Olsen sitt sammendrag av olympiaden i Dagbladet forsøkte han å forklare hva som hadde skjedd. At Norges fremste håp, Harald Strøm, hadde fått influensa, virket inn på hans prestasjoner. Men artikkelen tok en overraskende vending da Olsen slo fast at resultatene tross alt var bra. Med unntak av Harald Strøm var laget i god form. Enkelte hadde aldri prestert bedre, og det var ingen grunn til å klage. At det norske publikum var skuffet, syntes han var urettferdig: «Nei, har vi vært med i en

¹⁰⁰ Dagbladet 1924: 09.02

¹⁰¹ Dagbladet 1924: 09.02

¹⁰² Dagbladet 1924: 05.02

konkurransen og kjempet ærlig, saa la oss erkjenne nederlaget slik som det er og ikke kalle det en katastrofe.».¹⁰³ Oscar Olsen var for øvrig en av dem som hadde imponert mest i Chamonix. Han gjorde sine livs løp, og det var derfor naturlig at han reagerte på den negative omtalen.

Aftenposten sluttet seg til «etterpåklokskapen». I en artikkel mot slutten av olympiaden så det ut til at inntrykkene hadde blitt bearbeidet, selv om det fremdeles ble sagt at de norske løperne ikke hadde vært i sin beste form. Det het at finnene tidligere i sesongen hadde vunnet på godt vær og flaks, men i Chamonix var det en annen grunn:

Vore arvefiender paa dette omraade, finnene, har slaat os saa grundig som det vel kan gjøres. (...) Denne gang har han [Thunberg] seiret over dem på tre distanser i kraft av sin egen fenomenale dyktighet, og den utmerkede form hvori han for tiden befinner sig. Selvfølgelig har der vært noget iveien med vore folk. Naar Roald Larsen slaar Harald Strøm ogsaa paa de lange distanser, maa der jo være noget ekstra paafærde. Men det faar være som det vil med det, «the best men won». (...) De norske løpere var blant de første til at gratulere dem med seiren.¹⁰⁴

Aftenposten hadde akseptert nederlaget, men det var fremdeles viktig å få med at det kunne gått annerledes dersom de norske løperne hadde vært i bedre form. Nordmennene hadde også gjort inntrykk på vertsnasjonen, og utøverne hadde sørget for å sette Norge på kartet gjennom sine prestasjoner:

Det var ogsaa de norske løperes præstasjoner, som bragte Gaston Vidal, medlem av den franske regjering, til at uttale paa banketten efter skøiteløpene: – De bedrifter, som Thunberg, Skutnabb, Larsen, Paulsen og Olsen har utført, viser tydelig, at vintersporten maa indgaa som fast led av de olympiske leker.¹⁰⁵

De olympiske leker i Chamonix var alt i alt en stor suksess for nordmennene. Sammenlagt endte Norge på førsteplass med 134 poeng, foran Finland. I artikkelen *Hvad vinterstevnet i Chamonix har bragt os* en uke senere oppsummerte Aftenposten høydepunkter og nederlag. Skuffelsen over skøyteløpene var dempet, men gjorde at førsteplassen ikke smakte så godt som den kunne ha gjort: «Men selv maa vi regne det for litt av et nederlag. For Finland gjorde flere points end os [i skøyteløpene]». ¹⁰⁶ Aftenposten var samtidig overbevist om at hvis Sonja Henie hadde vært eldre, kunne hun ha bidratt til en høyere poengsum for Norge. Men det var særlig skisporten som gjorde at Norge kunne se fremtiden lyst i møte:

Fra nu av vil ikke nogen international skikonkurrence her nede være betydningsfuld uten norsk deltagelse. Hegemoniet er sikret og det har bare otte av vore mange utmerkede skiløpere prestert i den skarpeste konkurrence, som de andre skinationer kunde sette paa benene. Femogotti av de

¹⁰³ Dagbladet 1924: 05.02

¹⁰⁴ Aftenposten Aften 1924: 04.02

¹⁰⁵ Aftenposten 1924: 04.02 B

¹⁰⁶ Aftenposten 1924: 13.02

norske points er vundet i skiløp. Det er mere end finnerne har vundet i skøiteløp og alt andet tilsammen!¹⁰⁷

Dermed var det første OL vel i havn og både utøvere, publikum og sportsjournalister kunne se fremover til nye vinter-OL, i Sveits i 1928, deretter i USA i 1932 og i Tyskland i 1936, som er tema for neste kapittel.

Oppsummering og konklusjon

Mange idrettsledere og idrettsinteresserte i Norge var i utgangspunktet skeptisk til norsk deltakelse i det første vinter-OL i Chamonix i 1924. De var redd et slikt arrangement kunne skade våre egne arrangement som Holmenkoll-rennene og flytte fokuset vekk fra Norge som vertsnaasjon for slike store stevner. Av de utvalgte avisene var det likevel bare Aftenposten som tok opp dette spørsmålet. Aftenposten mente med sikkerhet å kunne si at både publikum og aktive ønsket at man skulle sende deltakere til Chamonix. Når det først skulle arrangeres et vinter-OL, så var det ingen grunn til at Norge ikke skulle sende deltakere. Tvert om hadde vi mer å gjøre i Chamonix «end nogen anden nation».

Det var spesielt norgesreklamen og muligheten for å sette Norge på kartet som fristet. Olympiaden i Chamonix ble ansett som en ideell arena for nordmennene å vise verden hva de var gode for. Noe av behovet for å vise seg fram for resten av verden hadde sammenheng med en stor frustrasjon over at nordmennene ofte ble forvekslet med svensker og dansker. Gjennom gode resultater kunne de norske deltakerne bekrefte Norge som den ledende vintersportnasjon, mente Aftenposten.

Etter som OL nærmet seg, steg forventningene både i Aftenposten og de andre avisene. Samtidig kom det frem en del bekymringer for alt som kunne gå galt. Flere av avisene mente blant annet at nordmennene reiste for sent nedover til Chamonix. I tillegg ble det kastet et mistenkelig lys på amerikanere/kanadiere, som man mente hadde et overtak på arrangørene grunnet sin sterke økonomiske stilling. Dette gjaldt blant annet treningsmulighetene før konkurransene.

Åpningsseremonien fikk uventet lite dekning av avisene sammenlignet med senere OL. Selv om seremonien ikke hadde samme omfang som i nyere tid, fikk særlig Arbeiderbladet frem at det var et storslagent arrangement hvor alle deltakende nasjoner var tilstede. Som arbeideravis poengterte likevel Arbeiderbladet at seremonien fungerte som et forsvar for det eksisterende

¹⁰⁷ Aftenposten 1924: 13.02

borgerlige samfunn og bar preg av «overklasseforlystelse». Dette gjenspeilte den daværende splittelsen i norsk idrett mellom borgerlig idrett og arbeideridrett.

De første konkurransene gikk ikke som planlagt for nordmennene. Avisene gjorde alt de kunne for å rette mest mulig fokus mot eksterne faktorer som ødela for nordmennene. Det kunne virke som om ingen av arrangementene fungerte slik de skulle. Først når en nordmann tok styringen, ble det skikkelig sving på sakene. Man får dessuten inntrykk av at nordmennene til tider ble offer for urettferdig behandling. Blant annet ble det påstått at finske skøyteløpere i motsetning til norske fikk lov til å tyvstarte uten konsekvenser. Derimot viste avisene liten vilje til å rette fokus mot utøvernes egne prestasjoner, selv om det kom enkelte indikasjoner på at de kanskje ikke var i sin beste form.

Mest skuffende var resultatene på skøyter, den øvelsen som stod først på programmet. Som en følge av dette dalte forventningene til skikonkurransene, særlig langrenn. Før konkurransene tok avisene alle mulige slags forbehold og forberedte leserne på det verste: Ikke bare var føret ugunstig for norske løpere, løypene passet heller ikke nordmennene. Da nordmennene likevel synt seg som de sterkeste, ble all kritikken og skepsisen på forhånd brukt til å forsterke de norske prestasjonene: På tross av alt som ikke passet de norske utøverne, var de likevel best! Aldri før hadde Norge vunnet større seire utenlands.

Avisdekningen endret seg etter suksessen i langrennssporet. Tilnærmingen til arrangementet ble mer positiv. De grenene som ikke hadde norske deltakere, fikk likevel lite omtale. Det militære langrennet var et unntak, en øvelse som senere ble til skiskyting. Det kom frem at denne grenen trolig hadde sitt opphav i Norge. Likevel var det ingen norske deltakere. Det skapte irritasjon, sikkert mye på bakgrunn av de gode resultatene i langrenn. Aftenposten mente for sin del at med norske deltakere ville vi sannsynligvis også ha vunnet denne grenen.

De norske resultatene i Chamonix begeistret mange, og da den norske troppen returnerte, hadde store deler av hovedstadens befolkning møtt opp for å hylle utøverne som kom hjem med dampskipet «Paris». Avisene hadde utfyllende artikler om den vanvittige begeistring det var blant publikum. Arbeiderbladet var likevel misfornøyd med at den planlagte feiringen på hotell Bristol var satt til 15 kr. Dette var noe ingen vanlig arbeider kunne ta seg råd til, og gav ifølge Arbeiderbladet et klart inntrykk av at den olympiske idretten hørte til i borgerlige kretser.

Konklusjonen må bli at de norske avisene sin fremstilling av dette første vinter-OL var preget av en svært nasjonal, for ikke å si nasjonalistisk tilnærming. Det gjaldt før konkurransene, i spørsmålet om norsk deltakelse eller ikke. Det gjaldt under konkurransene, der forklaringer og

bortforklaringer florerte når det ikke gikk dårligere enn forventet – og motsatt – en seiersglede helt uten reservasjoner og uten ende når det gikk godt. Og det gjaldt ved hjemkomsten fra OL, da det het at ingen internasjonal skikonkurransen ville ha noen betydning uten norsk deltakelse. Andre lands utøvere fikk liten oppmerksomhet, med et unntak av de finske skøyteløperne som stakk kjepper i hjulene for de skyhøye norske forventningene.

Bak det hele synes å ligge en idé eller oppfatning av et slags norsk «eierskap» til både til ski- og skøytesporten. Slik sett var det forståelig at mange så OL som «en glimrende anledning til å vise vor overlegenhet», slik Aftenposten formulerte det. At Norge ennå var en ung nasjon, og at Chamonix-OL lå knapt to tiår etter 1905, kan være noe av forklaringen på dette behovet for selvhøvdelse. At slike holdninger ikke var i tråd med Pierre de Coubertins opprinnelige tanke om OL som en arena for fredelig internasjonalisme, der det viktigste ikke var å vinne, men å delta, er en helt annen sak som ingen ser ut til å ha stilt spørsmål ved.

Kapittel 3

«Vi har ikke nogen gang fått en førsteplass som vi ikke har fortjent»

Olympiaden i Garmisch-Partenkirchen 1936

Plasseringen av vinter-OL i tyske Garmisch-Partenkirchen i 1936 var, som sommer-OL i Berlin samme år, omstridt. Allerede i 1929 hadde IOC bestemt at sommer-OL skulle arrangeres i Berlin. Etter at Hitler og nazistene kom til makten, ble Tyskland også tildelt vinter-OL.¹⁰⁸

Tysklands forhold til de olympiske leker hadde lenge vært preget av turbulens. På grunn av første verdenskrig ble landet nektet å delta i sommer-OL i Antwerpen i 1920, likeledes i det første vinter-OL i Chamonix i 1924, og sommer-OL i Paris samme år. Selv om landet i 1936 var blitt tildelt både sommer- og vinter-OL, var begge disse arrangementene truet av boikott på grunn av Hitlers rasepolitikk, som hindret jødiske idrettsutøvere å delta.¹⁰⁹ IOC-presidenten, Henri de Ballet-Latour, skal ha uttalt følgende: «Personlig er jeg ikke begeistret for jøder og jødisk innflytelse, men jeg ønsker ikke at de på noen som helst måte blir forfulgt.»¹¹⁰ Etter et ultimatum fra IOC tillot til sist Hitler at jødene skulle få delta.¹¹¹

IOC synes ellers ikke å ha hatt noe større problem med Hitler. Når det gjaldt IOC-presidenten, hevder idrettshistorikeren Jørn Hansen at Henri de Ballet-Latour var en borgerlig aristokrat som foretrakk å samarbeide med den politiske høyrefløyen fremfor venstrefløyen. Det samme gjaldt for IOC. Arbeiderbevegelsen, både sosialdemokrater og kommunister, tok på sin side klar avstand fra det «borgerlige» OL ved egne idrettsarrangement.¹¹²

OL i Garmisch-Partenkirchen skilte seg ut fra tidligere OL. Arrangementet var storslått, og alt var planlagt ned til den minste detalj. Det var den største vinterolympiaden til da og det ble satt publikumsrekord med over 500 000 betalende tilskuere. Vinterlekene ble samtidig brukt som en politisk arena og som propaganda for det nye naziregimet. Dette sterke nasjonalistiske

¹⁰⁸ Det var vanlig på denne tiden at vinter- og sommer-OL ble holdt i samme land, men hvis ikke vertsnajonen for sommer-OL hadde muligheten til å arrangere vinterlekene, ble det gjort unntak. I 1928 ble sommer-OL holdt i Amsterdam i Nederland, mens vinter-OL ble holdt i St. Moritz i Sveits.

¹⁰⁹ http://snl.no/olympiske_leker%2Fpolitiske_forhold

¹¹⁰ Wolke & Eriksen, 2012: 183

¹¹¹ http://snl.no/olympiske_leker%2Fpolitiske_forhold

¹¹² <http://www.forskning.no/artikler/2010/februar/242556>

elementet er blitt omtalt som skremmende. Blant annet ble de tyske deltagerne pålagt å vise nazihilsen på seierspallen.¹¹³ Hva så med de norske holdningene?

Norge og OL i 1936. Ulike holdninger og forventninger

De politiske omstendighetene rundt OL i Garmisch-Partenkirchen skapte splid også i Norge. Avisene hadde svært ulike syn på om Norge skulle delta eller ikke. Arbeiderbladet var den avisen som skilte seg mest ut fra de andre. De hadde også sitt eget navn på lekene – «nazi-olympiaden». Åpne møter i Folkets hus i Oslo hvor deltagere fra arbeidernes idrettslag samlet seg, fikk bred dekning i avisen.¹¹⁴ Det var ikke bare idrettslag som protesterte, det samme gjaldt fagorganiserte, blant andre gassverkarbeiderne. Deres slagord lød: «Kamerater! Start ikke dernede i det land hvor terror og barbari regjerer. Gå inn i arbeidernes idrettsforbund. Støtt opp om arbeiderklassen. Bli med i Spartakiaden, til kamp mot fascismen.»¹¹⁵

Møtene i Folkets hus hadde stor oppslutning, og det var flere som holdt sterke taler om «det tredje rike». Formannen i Studentenes idrettsforening, Halvard Bojer, fortalte at straks Hitler var kommet til makten, hadde arbeideridrettsorganisasjonene blitt fratatt alt de hadde av eiendeler. Slik hadde de systematisk revet ned alt den tyske arbeideridrett hadde bygd opp gjennom mange års hardt arbeid. Han påpekte også den nazistiske idretts nære tilknytning til militæret, og hvordan naziidretten systematisk hadde en ånd og en karakter som bare tjente krigerske formål. Han avsluttet talen med ordene: «Arbeideridretten fører til sosialisme, den borgerlige idrett til fascisme.»¹¹⁶

Dagbladet viste en litt annen holdning enn Arbeiderbladet. Da skøytelandslaget dro til Garmisch-Partenkirchen, sendte avisen med en medarbeider. Vedkommende kunne fortelle at stemningen var svært avslappet og utøverne hadde mye moro sammen. Det var deltakere fra flere nasjoner, og stemningen var god på tvers av nasjonalitetene. Blant de medreisende var også en del japanere. Omtalen av disse «skjevøiede» bar preg av at det fremdeles var uvanlig for nordmennene å omgås fremmede folkeslag. Beskrivelsen Dagbladets skribent hadde av japanerne var likevel mer preget av humor enn respektløshet: «Japanerne er blitt riktig flinke

¹¹³ Dalby, Greve & Jorsett, 2006: 73-74

¹¹⁴ Arbeiderbladet 1936: 22.01

¹¹⁵ Arbeiderbladet 1936: 21.01

¹¹⁶ Arbeiderbladet 1936: 25.01

til å bruke kniv, skje og gaffel i spisevognen. Nei da, de savner ikke pinnene, forteller de, og de forsyner seg grådige av rå pepperrot som Ballangrud og co. lar passere uantastet.»¹¹⁷

Aftenpostens medarbeider var på sin side svært spent og håpefull ovenfor den kommende olympiaden: «Vinterens store programpost i idrettens verden er vinterlekene i Garmisch-Partenkirchen. Interessen er jo på høydepunktet i sportskretser i verden rundt.»¹¹⁸ Aftenposten hadde arrangert en tur som leserne kunne melde seg på. Turen var lagt opp med et fullpakket program, og noe av hensikten var at de norske utøverne skulle få en skikkelig «heiakoloni».¹¹⁹ I det hele markerte Aftenposten en positiv holdning som, enda mer enn i Dagbladet, sto i klar kontrast til Arbeiderbladets ønske om boikott.

Et av de store diskusjonstema i forkant av olympiaden gjaldt hoppkonkurransene. Utøverne fikk trene i hoppbakken i forkant av olympiaden, og det var mange spekulasjoner om hvem som ville gå av med seieren. Etter å ha observert et prøverenn var Aftenposten usikker på utfallet. Det norsk gullhåpet var Birger Ruud, men det var en svenske som hadde utmerket seg mest:

Dagens samtaleemne her nede er forøvrig Sven Erikssons seier over Birger Ruud i hopprennet i går. Selv om Birger Ruud på grunn av sin mindre vekst ikke fikk samme fart på skiene som svensken, så hadde denne imponert kolosalt, og flere av nordmennene uttalte, at hans ene hopp var noget av det flotteste de hadde sett. Man gjør kanskje etter dette kanskje best i å slå litt koldt vann i blodet og se den mulighet i øinene, at en utlending for første gang i de olympiske vinterleker inntar førsteplassen i det spesielle hopprenn.¹²⁰

Mens Aftenposten fryktet at en annen nasjon skulle ta førsteplassen i det som hadde vært en norsk paradeøvelse, var Nationen mer opptatt av rivaliseringen mellom nordmenn og svenske tilskuere:

En morsom taktikk: nordmennene kappes om å fortelle alle hvor sikker favoritt Selånger [Sven «Selånger» Eriksson] er, og svenskene på sin side hvor sikker Ruud er på gullmedaljen. Å være favoritt i det olympiske hopprenn er vel det verste som kan hende en skiløper.¹²¹

Nationen refererte også til en artikkel de hadde funnet i den svenske avisen Dagens Nyheter. Her var det en svært anerkjennende artikkel om nordmennenes forberedelser til olympiaden. Det ble sagt at alt i Garmisch-Partenkirchen hadde norsk preg. Som eksempel ble det nevnt skiutstyr og hoppestilen til de tyske hopperne. Når det gjaldt skisport, kunne verken Sverige eller Finland konkurrere:

¹¹⁷ Dagbladet 1936: 29.02

¹¹⁸ Aftenposten 1936: 21.01

¹¹⁹ Aftenposten 1936: 21.01

¹²⁰ Aftenposten 1936: 03.06

¹²¹ Nationen 1936: 05.02

Nordisk skiløping står meget høit, men dermed mener man utelukkende norsk skiløping. Sverige og Finland er ytterst svake begrep: man har likesom for sig at disse to landene pleier å ta en og annen gullmedalje i en eller annen øvelse, hvilket det nu er, men man vet derimot bestemt at i storbakkene kommer Norge først, så ingenting og ingenting og så en del andre land.¹²²

Arbeiderbladet var mest opptatt av den praktiske tilretteleggingen av hoppkonkurransene. Arrangørene hadde lovet at hopperne skulle få lov trene i Garmisch i tre dager før åpningen, men det viste seg at bakkene ikke var helt klare og ble bare holdt åpne i to timer. Dette gav et mindre velordnet bilde enn de andre avisenes fremstilling. Nordmennene måtte endatil sørge for at det ble raket på hoppet før de kunne trene:

Det er synd om det virkelig skulde gå som det blev sagt på forhånd av mange at olympiaden her vil arte sig mer som en militærdemonstrasjon enn en sportskonkurranse. Men sannelig ser det ut som om det legges mer vekt på marsjeringen nede på plassen enn for treningsforholdene for de aktive deltagere. Dernede er nemlig hver meter utmålt og utskrittet så det likner ingenting.¹²³

Til tross for at Arbeiderbladet var motstander av «naziolympiaden» viste denne artikkelen at avisen fulgte godt med på hva som foregikk, riktignok med en betydelig skepsis til hvordan arrangementet ville komme til å arte seg.

Åpningsseremonien

Åpningsseremonien i Garmisch-Partenkirchen var en av de begivenhetene som bidro til at denne olympiaden skilte seg ut fra de tidligere vinterlekene. Det var her OL-ilden ble tent for første gang i et vinter-OL.¹²⁴ Allerede før åpningsseremonien hevdet Aftenposten at dette ville bli en åpningsseremoni ingen hadde sett maken til, og som ville stille store krav til kommende OL-arrangører:

Det vil sikkert være helt nødvendig efter denne tyskernes rekordolympiade å gi arrangementet i 1940 til en liten nasjon som kan bringe det hele ned på jorden igjen. Dette er ikke sagt i noen odiøs betydning. Det er tvert imot beundrende refleksjoner man gjør dagen før åpningen av første del av den 11. olympiade, vinterlekene. Kan nogen annen nasjon greie det samme? Så storslagent er det hele.¹²⁵

Nationen anslo at det var kommet omkring 500 journalister, fra 26 ulike land, for å overvære åpningsseremonien.¹²⁶ Avisen beskrev åpningen som «det mest pompøse ceremoniell».¹²⁷ Det kom frem at mange fra IOC var til stede, blant dem presidenten, Henri de Ballet-Latour. Det samme var Hitler og propagandaminister Joseph Goebbels. Nationen påpekte det symbolske i

¹²² Nationen 1936: 05.02

¹²³ Arbeiderbladet 1936: 06.02

¹²⁴ Dalby, Greve & Jorsett, 2006: 81

¹²⁵ Aftenposten 1936: 06.02

¹²⁶ Nationen 1936: 06.02

¹²⁷ Nationen 1936: 07.02

dette og olympiadens store betydning for Tyskland. Ritter von Halt, president i organisasjonskomiteen, holdt en lang velkomsttale til alle på arenaen. Ifølge Nationens referat avsluttet han slik:

Jeg hilser dere alle velkommen og jeg vil gjerne si at det ikke bare er kampens utfall det kommer an på, men også den måte kampen føres på. De olympiske leker er et uttrykk for samfølelsen mellom folkene. (...) Jeg takker alle utenlandske representanter som er kommet hit. Det er et gledelig uttrykk for de olympiske lekers verdensomspennende idé. For disse leker skal være et høytidelig uttrykk for fred og forståelse.¹²⁸

Denne påpekningen av at det viktigste ikke var å vinne, men å delta, og at de olympiske leker skulle være et uttrykk for fred og forståelse mellom folkene, var helt i tråd med det Pierre de Coubertin hadde ønsket. Denne uttalelsen fra Ritter von Halt skulle likevel vise seg å være lite representativ for arrangørens holdning da konkurransene kom i gang.

Aftenposten skrev mest omfattende om åpningsseremonien. Begivenheten ble satt i en klar politisk kontekst allerede i ingressen med et annet sitat av nevnte Ritter von Halt: «Vi vil gjøre vinterlekene til en fredens fest». De deltagende nasjoners møte med vertsnasjonen under innmarsjen tydeliggjorde det politiske aspektet. Det store spørsmålet var hvilke land som ville bruke «den hilsenen tyskerne liker å kalle sin».¹²⁹ Både Østerrike og Frankrike hilste med «oppstrakt høyre arm» idet de passerte Hitler. På bakgrunn av tidligere konflikter slo denne gesten meget godt an på tribunen, het det. Andre land som hilste slik, var England, Canada og Romania. Aftenpostens utsendte var spent på hvordan den norske troppen ville løse dette:

Vilde den hilse med fremstrakt arm som flere av de andre tropper hadde gjort? Franskmennene gjorde det bl.a. og ble gjenhilst med et orkanaktig bifall. Der kom nordmennene vandrende i sine velsittende, men litt for farveløse drakter. Ballangrud bar fanen. Da han passerte Hitler senket han den, men ingen hilsen fra nogen av guttene. Det virket litt klosset. Svenskene som kom etter hadde med sin sikre formsans funnet den riktige løsningen på problemet: de tok av sig skilueene. Det kunde nordmennene også godt ha gjort uten at nogen vilde ha tatt dem det ille op.¹³⁰

Den norske troppen gjorde likevel ikke noe dårlig inntrykk ifølge Aftenposten: «De staute gutter gjorde et sterkt inntrykk på tilskuerne og vår isprinsesse, kjent av alle her nede, mottok hjertelig hyldest. Sonja, Sonja, lød det hele tribunen rundt og Sonja [Henie] vinket igjen og smilte.»¹³¹ Omtalen av åpningsseremonien var preget av et positivt ladet språk, uten uttrykt skepsis mot naziregimet i Tyskland. Tvert imot syntes det viktig for Aftenpostens skribent at

¹²⁸ Nationen 1936: 07.02

¹²⁹ Aftenposten Aften 1936: 06.02

¹³⁰ Aftenposten Aften 1936: 06.02

¹³¹ Aftenposten Aften 1936: 06.02

Norge ble anerkjent både av det vanlige publikum og autoritetene. Alt var imponerende, ja, overveldende:

Det er vanskelig å si hva som var mest storslagent, rammen, det praktfulle skistadion med nasjonale flaggene og den olympiske ild (...), troppenes innmarsj eller edsavleggelsen fra balustradene innenfor fanenes halvsirkel. (...) Tyskerne har ved anvendelse av alle teknikkens og opfinnsomhetens hjelpemidler skapt det synkroniserte masseoptrin. Olympiaåpningen formet sig som en eneste betagende rytmisk stemningsbølge (...) Under brusende Heilrop uttalte nu Hitler åpningsordene: Jeg erklærer de fjerde olympiske vinterleker 1936 for åpnet.¹³²

Dagbladets beskrivelse av åpningsseremonien var mer nøktern, men det ble likevel sagt at de norske deltakerne utgjorde den stiligste troppen med sine flotte vinterantrekk. Selv den tyske tavlebæreren som gikk foran Norges tropp, var preget av at han gikk foran verdens ledende vintersportsnasjon.¹³³

Avisene skapte store forventninger til det storslagne arrangementet tyskerne hadde stelt i stand. Ville de norske utøverne forsvare påstanden om at de var verdens ledende vintersportsnasjon?

Norske prestasjoner. Oppturer og nedturer

Olympiaden åpnet svært overraskende for Norge. Første konkurransedagen tok nordmennene seieren både i herre- og dameklassen i utforrennet, en av grenene i den alpine kombinasjonen. Vinneren i kvinneklassen, Oslo-jenta Laila Schou Nilsen, var bare 16 år, men allerede en fremragende idrettsutøver også i en rekke andre idretter (skøyter, tennis og håndball). Birger Ruud, mest kjent som skihopper, vant overraskende i herreklassen, og ble hyllet som verdens første utformester.¹³⁴

Arbeiderbladet hadde bare en liten notis om resultatene. At nordmennene ville gjøre det godt i utforrennet, var forventet. Men når det gjaldt det endelige resultatet i alpinkombinasjonen, var avisen mye mer pessimistisk: «Utforrennet var den av de 2 øvelser som man regnet med at de norske deltagere hadde best chanser i, og det meddeles fra Garmisch at slutt plasseringene i det kombinerte renn må antas å bli forrykket når slalåmrennet er ferdig.»¹³⁵

De andre avisene var alle overrasket over at Laila Schou Nilsen hadde klart å slå den tyske storfavoritten Christl Cranz.¹³⁶ Nationen trakk frem at den alpine skisporten var mer populær i

¹³² Aftenposten Aften 1936: 06.02

¹³³ Dagbladet 1936: 06.02

¹³⁴ Dalby, Greve & Jorsett, 2006: 75-77

¹³⁵ Arbeiderbladet 1936: 07.02

¹³⁶ Dagbladet 1936: 07.02

Mellom-Europa enn i Norge. Først de siste årene hadde nordmenn begynt å interessere seg for denne grenen, som burde ligge godt til rette også i vårt land:

Det er jo ikke uten en viss rett vi regner oss for den ledende nasjon på skisportens område. Hittil har vi hevdet oss i fremste rekke ved alle olympiader og internasjonale skirenn og de fleste av våre nu hardeste konkurrenter, iallfall i bakken, er opplært av norske skitrenerne. Utforrenn og slalåm ligger således like godt til rette for oss som for noen annen nasjon, bare vi går inn for det.¹³⁷

Aftenposten poengterte at den gode innsatsen gjaldt samtlige norske utøvere, ikke bare Birger Ruud og Laila Schou Nilsen. Alle de tre damene var blant de 11 beste, og alle de fire herrerne var blant de 10 beste. Likevel fant avisen det nødvendig å dempe forventningene til hva som kom til å skje i fortsettelsen:

Det er en næsten faretruende heldig start – faretruende fordi resultatene av dagens konkurranser teller sammen med resultatene av i morgen og søndag og fordi vi kan risikere å bli sørgelig skuffet før de olympiske medaljer i disse konkurranser utdeles.¹³⁸

Det var klokt å dempe forventningene. Dagen etter ble Laila Schou Nilsen slått av Christl Crantz i slalåmrennet. Sammenlagt endte hun på en tredje plass i den alpine kombinasjonen. Med tanke på hvordan avisene vanligvis håndterte nederlag, hadde de en generøs holdning til tapet av gullmedaljen, tydeligst i Aftenposten: «Men allikevel har de norske all mulig grunn til å være fornøiet, vi fikk gode plasseringer og en medalje, mens vi i virkeligheten ikke hadde ventet noen av våre blandt de 6 beste.»¹³⁹

Heller ikke Dagbladet hadde forventet at Norge ville ta noen medalje i alpint. Desto mer gledelig var det at de norske deltakerne høstet stor oppmerksomhet fra tyskerne: «Det er morsomt å være norsk i disse dager. Tyskernes begeistring for vår nasjon er stor og uskrømtet, og nordmennene, som alle utlendinger, beundrer det glimrende tyske arrangement.»¹⁴⁰ I stedet for å fokusere på tapet av gullmedaljen berømmet Dagbladet spesielt damene, som de mente hadde prestert over all forventning. Birger Ruud med sin fjerdeplass blant mennene fikk mye mindre omtale. Avslutningsvis hevdet Dagbladet at norske alpinister ennå hadde en del å gå på når det gjaldt slalåmstil, men med noen små justeringer ville Norge også her kunne nå helt til topps.¹⁴¹

¹³⁷ Nationen 1936: 08.02

¹³⁸ Aftenposten Aften 1936: 07.02

¹³⁹ Aftenposten Aften 1936: 08.02

¹⁴⁰ Dagbladet 1936: 10.02

¹⁴¹ Dagbladet 1936: 10.02

En øvelse avisene hadde store forventinger til, var herrestafetten.¹⁴² I forkant ble det likevel sagt at løypen ikke var helt slik de norske guttene var vant til. Enkelte trodde derfor på finsk seier.¹⁴³ Under selve løpet ledet Norge lenge, før finnene sikret seieren på siste etappe. I en artikkel i Dagbladet etter løpet ble dette forklart med at en av de antatt beste norske løperne måtte byttes ut på grunn av en strekk i ryggen.¹⁴⁴ Aftenposten var på sin side usikker på om det var finnenes ankermann som var i fenomenal form, eller om det var den norske ankermannen Bjarne Iversen som hadde skuffet. De holdt en knapp på det siste. Selv om Iversen hadde gått ut med et forsprang på litt over et minutt, ble han innhentet av finnen og slått med seks sekunder.¹⁴⁵ Nationen la også mye av skylden på ankermannen.¹⁴⁶

Dagen etter herrestafetten var det 500 meter på skøyter som sto for tur. Dette var en av de grenene der mange hadde tippet norsk seier. Likevel overrasket det de fleste at det var Ivar Ballangrud som tok gullmedaljen. I Dagbladet ble dette forklart med at Norges to fremste spesialister og gullhåp på distansen, Hans Egnestangen og Harry Haraldsen, falt. Dagbladet mente dette bare kunne skyldes en «svulst» i isen. Ivar Ballangrud hadde på sin side gått sitt livs 500 meter.¹⁴⁷ Etter løpet klarte Aftenposten å få et intervju med Ballangrud:

Jeg har aldri hatt så god start som i dag og jeg har aldri følt at jeg kom så lett frem på den første 500-meter langside som i morges. Det gikk så lekende lett. Jeg skjønnte på Krogs og Freiisingers [USA] tider at dagen vilde få norsk preg. Hans, Georg og Harry [de andre norske løperne] vilde nok ordne det, så fikk jeg prøve å være en så god outsider som mulig. Jeg var jo glad da tiden kom og jeg føler meg ikke genert av at en del finner og amerikanere vil ha det til at jeg hadde fått for god tid av tidtagerne.¹⁴⁸

Ballangruds tid, 43,4, som var ny olympisk rekord, var omdiskutert. Aftenposten hadde fått beskjed om at alle tidtagerne var enige om at Ballangruds tid var riktig. Men skulle den mot formodning være feil, mente likevel avisen at den norske seieren var rettfærdig: Med fall for de to antatt beste norske løperne på 500 meter hadde de norske utøverne hatt nok uhell denne dagen!¹⁴⁹

Også før 18 kilometer langrenn var det stor spenning i den norske leiren. Som i Chamonix i 1924 var denne øvelsen samtidig en del av kombinert. Flere av løperne skulle derfor senere delta i det kombinerte hopprennet. Løpet var lagt opp med puljevis start for hver nasjon, og

¹⁴² Se for eksempel Arbeiderbladet 1936: 10.02

¹⁴³ Aftenposten 1936: 10.02

¹⁴⁴ Dagbladet 1936: 10.02 B

¹⁴⁵ Aftenposten Aften 1936: 10.02

¹⁴⁶ Nationen 1936: 11.02

¹⁴⁷ Dagbladet 1936: 11.02

¹⁴⁸ Aftenposten Aften 1936: 11.02

¹⁴⁹ Aftenposten Aften 1936: 11.02

Norge skulle starte foran både Sverige og Finland, de antatt hardeste konkurrentene.¹⁵⁰ Dette mente Dagbladet var svært ugunstig siden svensker og finner da kunne gå på nordmennenes tider og bedre planlegge sine løp. Dagen før løpet kom det mye nysnø, og før start hersket det stor usikkerhet blant løpere og smørere.¹⁵¹

Best av de norske gikk Oddbjørn Hagen. I målområdet ventet både utøvere og tilskuere på at alle løperne skulle fullføre. Men igjen røk gullmedaljen for nordmennene. Denne gangen var en svenske best. Dagbladets forklaring var været og nysnøen, som de mente svenskene taklet bedre: «Svenskene er tilfreds med været selv om de forsøker å skjule det».¹⁵² Ut fra dette mente de at den svenske seieren ikke var så overraskende. Oddbjørn Hagen tok likevel sølvmedaljen og skaffet Norge et solid utgangspunkt foran det kommende hopprennet, het det.¹⁵³

Samme dagen gikk 5000 meter på skøyter. Sprekkene i isen som hadde ødelagt så mye på 500 meter, var nå tettet, og isen så lovende ut ifølge Aftenposten. Den største utfordreren til en ny norsk gullmedalje var finnen Ojala. Før Ballangrud startet, var det ingen som kom i nærheten av Ojalias tid på 8.30.1. Aftenposten kunne fortelle at Ballangrud hadde lagt opp løpet til et skjema på 8.20, og han kom i mål noen få tiendedeler under dette, 8.19.6, ny olympisk rekord. Dermed hadde Ballangrud sikret seg sin andre gullmedalje. I motsetning til seieren på 500 meter bar avisdekningen preg av at denne gullmedaljen ikke var overraskende, men bekreftet heller det avisene hadde spådd i forkant.¹⁵⁴

Så var det tid for kombinert hopprenn der de norske forventningene særlig var knyttet til Oddbjørn Hagen som lå best an etter 18 kilometeren.¹⁵⁵ Men også de andre norske deltakerne burde ha gode sjanser ifølge Dagbladet: «Med stående hopp er iallfall vår dobbeltseier bomsikker.»¹⁵⁶ Nordmennene hoppet alle godt, men lengst var finnen Valonen som også hadde den flotteste stilen. Sammenlagt med resultatene fra 18 kilometeren tok likevel nordmennene de tre første plassene i kombinert: Oddbjørn Hagen tok gull, Olaf Hofsbakken sølv og Sverre Brodahl bronse. Dette ble i Dagbladets oppsummert under overskriften: «Norsk overlegenhet i kombinert renn.»¹⁵⁷

¹⁵⁰ For mer se Aftenposten 1936: 11.02 B

¹⁵¹ Dagbladet 1936: 12.02

¹⁵² Dagbladet 1936: 12.02

¹⁵³ Dagbladet 1936: 12.02

¹⁵⁴ Aftenposten Aften 1936: 12.02

¹⁵⁵ Aftenposten 1936: 13.02

¹⁵⁶ Dagbladet 1936: 13.02

¹⁵⁷ Dagbladet 1936: 13.02

Den neste prøvesteinen for skøyteløperne var 1500 meter. I Aftenpostens referat ble det sagt at hele pressen som var til stede under OL, syntes å ha interesse av dette løpet:

Endelig fikk vi en dag som var som skapt for skøiteløp – for en skøitedag av de store. Åtte kuldegrader og solskinn skapte en is så fin at man begynte å snakke om rekord-is. (...) Ballangruds to seire på 500 og 5000 meter hadde lokket mange interesserte (...), og til behagelig avveksling også næsten den samlede presse her i Garmisch-Partenkirchen og ikke minst de samlede fotografer. Man var innstillet på at Ballangrud vilde komme til å sette ny olympisk rekord ved å erobre fire gullmedaljer, og den chance vilde ikke hverken pressemenn eller pressefotografene la gå fra sig. Vi oplevet derfor ceremonier på banen som hadde vært næsten verdensbegivenheter verdig.¹⁵⁸

Det skulle vise seg at Ballangrud ikke presterte optimalt og «bare» ble nummer to. I etterkant kom det alle mulige slags forklaringer på dette. Aftenposten mente at all oppmerksomheten og «fotograf-torturen» Ballangrud ble utsatt for, hadde gjort ham nervøs. En annen forklaring var at han hadde fått liten hjelp av parkameraten, amerikaneren Freisinger, som gikk i et svært ujevnt tempo. Det ble i tillegg nevnt at Ballangrud kunne ha overvurdert kvaliteten på isen.¹⁵⁹

Likevel ble det en stor norsk dag på skøytebanen. Det skyldtes løpet til Charles Mathisen. I Aftenpostens referat het det: «Da tiden kom på tavlen, ett sekund bedre enn Ballangrud, blev det stor forbauselse i de utenlandske leire her. Man hadde jo ventet den norske verdensmester på første plass.»¹⁶⁰ Selv om Mathisen hadde gått et fantastisk løp, var man i den norske leiren redd for at solen etter hvert ville gi bedre gli og bidra til at de siste parene kom til å gå enda fortere enn Mathisen. Dette slo ikke til, og dermed endte det med gull til Mathisen og sølv til Ballangrud.¹⁶¹

Da kunstløpene skulle gjennomføres, var alle øynene rettet mot Sonja Henie, et av Norges aller største gullhåp. Aftenposten meldte at det var stor spenning i forkant av løpene, spesielt da det ble kjent at den norske dommeren i dommerpanelet var blitt syk. Aftenposten antydte at dette kunne bli utslagsgivende for resultatene. Den finske oppmannen så det annerledes: «Sonja Henie trenger ingen norsk dommer, hun ligger mange grader over de andre.»¹⁶² Men Aftenposten var fremdeles urolig og mente at den andre norske deltageren, Nanna Egedius, i alle fall ville rykke opp noen plasser med en norsk dommer i panelet.

¹⁵⁸ Aftenposten Aften 1936: 13.02

¹⁵⁹ Aftenposten Aften 1936: 13.02 B

¹⁶⁰ Aftenposten Aften 1936: 13.02 B

¹⁶¹ Aftenposten Aften 1936: 13.02 B

¹⁶² Aftenposten 1936: 12.02

Største utfordreren til Sonja Henie var engelske Cecilia Colledge. Det skal ha vært svært jevnt mellom disse, men Sonja var alltid litt bedre, het det. De to sørget også for å holde publikum i «ånde».¹⁶³ Aftenposten hyllet særlig Sonjas siste løp:

Programmet var også vakkert komponert. Også på dette felt ligger hun betydelig foran de andre. Publikum var vilt begeistret. Sonja er sjeldent populær her nede. Det var en lykkelig og fornøyd dame som gikk ut av banen etter endt løp. Hun var sikker på sin medalje etter de karaktertavler som ble rakt mot henne på den andre siden av isen.¹⁶⁴

Og det var mer norsk heder å hente. «Ballangrud setter kronen på verket», var overskriften da Nationen omtalte det siste skøyteløpet, 10.000 meter. Det var over 6000 tilskuere til stede da Ballangrud skulle forsøke å gjøre det ingen hadde gjort før ham – å ta sin tredje gullmedalje i et OL. Ballangrud gikk i par med finnen Wassenius. Etter et flott samløp som Ballangrud styrte fra 5000 meter og inn til mål, sikret han seg sin tredje olympiske rekord og gullmedalje. Nationen oppsummerte dagen slik:

Dagen idag blev altså Norges, takket være Ivar Ballangrud, som erobret sin tredje olympiske gullmedalje. Hans prestasjoner i denne vinterolympiade er helt uten sidestykke i idrettshistorien. Etter løpet idag blev det holdt en fest for ham på hotellet hvor løperne bor. Ballangrud blev sterkt hyldet, og representanter for Norges skøiteforbund og Olympiakomiteén takket ham for den strålende innsats han har gjort for Norge.¹⁶⁵

Forventinger var også knyttet til 50 kilometeren, siste langrenns disiplinen under olympiaden. Selv om nordmennene ikke var de største favorittene, håpet mange på enda en norsk triumf. Dagbladet forklarte hva 50 kilometeren betydde:

Selv om finner og svensker til tross for vår tredobbelte seier her i Garmisch i fjor, avgjort har vist sig som de dominerende på 50 kilometer de siste år, har denne skienes maratondistanse ikke et øieblikk mistet sin dragende virkning på norske skiløpere. Vi kan ikke glemme hvad Thorleif Haug var på denne distansen, vi anser den på en måte fremdeles for å være vår, og foran hver stor 50 km finnes det kanskje ikke så store optimister som nordmennene – men i all hemmelighet. For vi går likesom og venter. Vi vil ikke gå med på at vi har mistet taket på 50'en. Vi venter på det endelige nye gjennombruddet som vi aldri slutter å håpe på. Slik også idag.¹⁶⁶

Med Norges fremste håp Lars Bergendahl ute med sykdom, håpet Aftenposten mest på Kaare Hatten. Da løpet begynte, kunne det se ut til at nordmennene hadde dårligere ski enn flere av konkurrentene – særlig svenskene. Om morgenen hadde det vært det kuldegrader, men dette forandret seg utover dagen:

Det var efterhvert blitt tøvær og mildt – det føre som man i Norden i de siste årene har kalt «svenskeføre». Den svenske ledelsen økte jevnt og sikkert. (...) Vi kunde gratulere våre svenske

¹⁶³ Aftenposten 1936: 12.02

¹⁶⁴ Aftenposten 1936: 17.02

¹⁶⁵ Nationen 1936: 15.02

¹⁶⁶ Dagbladet 1936: 15.02

kolleger med den strålende triumf: første, annen, tredje og fjerdeplassen, det samme burde vi hatt i 500 meteren på skøyter.¹⁶⁷

Igjen var det altså været og føret som sto i fokus når de norske forventningene i langrennsdisiplinen ikke ble innfridd. Når Aftenposten samtidig trakk frem de litt skuffende resultatene i en helt annen gren, 500 meter på skøyter, skapte det et slags «offerbilde» av nordmennene – at de hadde blitt snytt for en tre- eller firedobbel triumf som de ville ha fått dersom det ikke hadde vært sprekker i isen.

Siste dagen under olympiaden ble det satt publikumsrekord. Hele 130 000 betalende tilskuere hadde funnet veien til olympiabakken for å få med seg det spesielle hopprennet. Aftenposten opplyste at dette var 2 ½ gang mer enn rekorden for hopprennet i Holmenkollen. Med unntak av arrangørene hadde ingen forventet et slikt publikumstill. Det ble referert til en uttalelse fra den tyske pressesjefen, dr. Harster:

Hvis vi hadde sagt på forhånd at vi på denne hoppdagen hadde ventet over 100.000 tilskuere, og at vi regnet med at den budgetterte inntektskalkyle vilde bli slått med 50 pct., så vilde hele pressen og hele landet ledd av oss.¹⁶⁸

Det veldige publikumsfremmøtet skapte en fin atmosfære for det mange norske oppfattet som lekens største begivenhet. Blant de norske tilskuerne hersket det en nervøs stemning. Ingen hadde glemt at svenske Sven «Selånger» Eriksson hadde slått Birger Ruud to uker tidligere.¹⁶⁹ Dessuten hadde flere mellomeuropeere hoppet godt på trening. Ifølge Dagbladet hadde likevel mellomeuropeerne en tendens til å svikte når det gjaldt som mest – bare svensker, finner og nordmenn hoppet like godt i konkurranse som på trening. Da konkurransen begynte, viste det seg igjen at «Selånger» hoppet lengst, men stilen var ikke helt på høyde. Birger Ruud hoppet kortere, men tok likevel gullmedaljen takket være sin nydelige stil. Det var overraskende, spesielt fordi det hadde vært diskutert om Ruud skulle stå over rennet.¹⁷⁰

Aftenposten benyttet sitt referat av det spesielle hopprennet til å oppsummere lekene. Og det skortet ikke på superlativer til de tyske arrangørene:

Da arrangørene har lov til å regne 10 dagers solskinn og herlig vintervær som aktivaposter, har lov til å gå ut fra at næsten alle konkurranser har været mønstergyldig avviklet, at 28 nasjoner er imponert over tysk organisasjonsevne og tysk idrettskultur, og at der næsten alle dager har været budt idrett verdig olympisk form og ånd, vil de 4. olympiske vinterleker gå over i historien som det mest vellykkede vinteridrettsarrangement av denne art som nogensinne har funnet sted.

¹⁶⁷ Aftenposten Aften 1936: 15.02

¹⁶⁸ Aftenposten 1936: 17.02 B

¹⁶⁹ Aftenposten 1936: 17.02 B

¹⁷⁰ Dagbladet 1936: 17.02

Med de 130 000 betalende tilskuere har tyskerne dertil slått sin egen nasjonale arrangørrekord, alle idretter medregnet.¹⁷¹

I Dagbladet kom det frem et annet syn på arrangementet. Artikkelforfatteren trakk frem at han først nå hadde begynte å tenke nærmere over det han hadde vært vitne til de siste ti dagene. Særlig reagerte han på at det hadde vært så lite jubel under konkurransene. Det var som om publikum ventet på noe annet og mer:

Hvad var vel denne idretten annet enn en bare en forberedelse, bare noe som måtte nødvendigvis måtte gå foran for at de skulde få anledning til å samles under førerens balkong og hylde og være begeistret og se uniformer i lange rekker. (...) Hvor alt er utstudert og hvor alle er plassert hvor de skal stå. Bilene ruller inn på sine gjørmete parkeringsplasser i mild-været og skaper ved sitt massenærvær dette anspente inntrykk av store begivenheter i vente, rekker av riksværnsfolk griper hverandre i nevene og stopper, stopper, sperrer som de har gjort det under hele olympiaden.¹⁷²

Under avslutningsseremonien var det først da Hitler kom, det virkelig ble jubel på stadion. Etter hans ankomst begynte defileringen av de forskjellige nasjonene med militærpatruljene i spissen:

De første som viser sig, er militærpatruljene. Italias tropp foran med strukne tinnsoldat-holdninger og med strake armer mot balkongen idet de passerer forbi, og slagne nordboere bak dem på denne eneste front hvor Syd-Europa klarte å bane en åpning i Nordens skihegemoni.¹⁷³

Noen dager senere kom en ny artikkel i Dagbladet som kritiserte den manglende publikumsdeltakelsen og jubelen, som bare Hitler så ut til å kunne bringe frem. Skribenten synes å ha hatt en litt vag fornemmelse av at noe var i gjerde i Tyskland, og at de olympiske lekene bare var en slags generalprøve for dette. Som kontrast ble nevnt stemningen under Holmenkoll-rennene og andre store vinteridrettsstevner i Norden. Med dette som bakgrunn ble artikkelen avsluttet med et forslag til hvem som burde arrangere neste olympiade: «Kan vi ikke gå i gang og arbeide for henleggelsen av vinterolympiaden 1940 til de breddegrader hvor man vet hvad vintersport er?»¹⁷⁴

Personfokus og de kvinnelige utøverne

Under olympiaden i Garmisch-Partenkirchen var det noen utøvere som pekte seg ut. En av disse var alpinisten Laila Schou Nilsen, som på mange måter ble historisk. Hun var den første kvinnelige utøveren fra Norge som vant en OL-medalje i en skidisiplin. Lailas Schou Nilsens prestasjoner ble svært viktig for kvinneidrettens aksept i skisporten.¹⁷⁵ Hjemme i Norge kom

¹⁷¹ Aftenposten 1936: 17.02 B

¹⁷² Dagbladet 1936: 17.02 B

¹⁷³ Dagbladet 1936: 17.02 B

¹⁷⁴ Dagbladet 1936: 19.02

¹⁷⁵ Dalby, Greve & Jorsett, 2006: 75

kvinnene, og spesielt Schou Nilsens prestasjoner, som en stor overraskelse, noe også omtalen i avisene bærer preg av. Blant dem som gav uttrykk for sin store beundring, var Dagbladets utsendte:

Hvor alle forhåndsantagelser kan bli gjort til skamme når det gjelder noe så verdensomspennende som en olympisk konkurranse. Her har vi hele tiden hjemme i Norge gått og trodd at mannfolkene våre internasjonalt sett står langt over dameløperne og var mer modne og rutinerte og kunde mer forsvarlig sendes til det store utland. Og når så realitetene ligger talende foran oss, er det kvinnene som har tatt lederstillingen og gjør mannfolkene til statister. Nesten iallfall. Jeg tenker nu på utfor og slalåmrennet.¹⁷⁶

Dagbladet kunne fortelle at de to tyske damene som tok plassene foran den unge Oslo-jenta, var svært erfarne alpinister. Det var derfor helt naturlig at de gjorde det så godt. Likevel vant Schou Nilsen utforrennet i kombinasjonen. Etter Dagbladets mening burde man ellers i neste olympiade arrangere separate utfor- og slalåmrenn.¹⁷⁷ De andre norske alpinistene, både kvinner og herrer, ble lite omtalt.

Mindre overraskende enn Laila Schou Nilsens prestasjon var det at en annen norsk kvinne, Sonja Henie, skulle prestere. Henie var en av de få utøverne som fikk ekstra oppmerksomhet i avisene. Hun hadde allerede to gullmedaljer fra OL, i St. Moritz i 1928 og i Lake Placid 1932. Gullmedaljen i Garmisch ble således kronen på verket i hennes lange og fantastiske karriere. Dagene før Sonja skulle i ilden, ble utfordrende for «isprinsessen», mest på grunn av den norske dommernes sykdom. Som tidligere nevnt, fryktet man fra norsk side at dette ville få skjebnesvangre følger for bedømmelsen. Det var derfor en frustrert Sonja Henie som uttalte seg til Aftenposten:

Efter hvad Sonja forteller, har de [den norske skøyteledelsen] ikke lagt to pinner i kors for å hjelpe henne. De har tvert imot helt negligert henne, og som skandalen over alle skandaler, viste det sig igår at hun kommer til å starte uten norsk dommer. (...) De har sviktet mig alle sammen, skøiteløperne og lederne, [forteller hun]. Hverken formannen i skøiteforbundet eller formannen i Oslo Skøiteklubb har latt høre fra sig siden de kom hit. Forsøker jeg selv å komme i forbindelse med dem, svarer portieren at de er gått ut. Under defileringen ved åpningen var det ingen som sa et eneste vennlig ord til mig.¹⁷⁸

Far til Sonja var også rasende over behandlingen av datteren. Han uttalte til Aftenposten at det så ut alle ga blaffen i kunstløpene:

Her er vi, uten hjelp fra våre egne, overlatt til oss selv, og omgitt av misunnere på alle kanter, som bare ønsker å bidra til å detronisere Sonja. (...) Skriv hjem at det er oss en sann pine å skulle representere organisasjoner hvor sommel og sløvhet sitter i høisetet. Vinner Sonja tross

¹⁷⁶ Dagbladet 1936: 10.02

¹⁷⁷ Dagbladet 1936: 10.02

¹⁷⁸ Aftenposten 1936: 11.02

alt, har hun ingen annen å takke for det enn sig selv. Taper hun på grunn av nervøsitet og søvnløshet, har de norske skøitelederne ansvaret.¹⁷⁹

Dagbladet hadde langt mindre sympati for Sonja Henie og andre som klaget over at det ikke fantes en norsk dommer med i panelet. I en oversikt over misnøyde utøvere ble det ironisert over dette:

Der har vi eksempelvis Sonja, som praktisk talt har fått sjelelig sammenbrudd fordi hun ikke kan foreta sine for øvrig meget yndefulle øvelser under en norsk dommers auspisier. Og vi som hele tiden har trodd at det var selve øvelsen som skulle avgjøre det, innsatsen fra den aktive selv. Men sånn kan man altså ta feil. Nu forstår vi det naturligvis. Det er dommerne som skaffer oss gullmedaljene. Eller altså snyter oss for dem hvis en utlending får dem.¹⁸⁰

Utover denne ironiseringen om betydningen av en nordmann i dommerpanelet, kan man stille følgende spørsmål: Ville en mannlig idrettsutøver fått den samme omtalen i en slik situasjon? Det er lite trolig. Å omtale Sonja Henies reaksjon som et «sjelelig sammenbrudd», gir et bilde av en ustabil person og må sies å representere et svært nedlatende kvinnesyn.

På tross av disse kommentarene var Dagbladet som andre aviser full av beundring for Sonja Henies prestasjoner. Det samme gjaldt Laila Schou Nilsen. Norges største helt under OL i Garmisch-Partenkirchen, var likevel Ivar Ballangrud. Han var også en yndling i utenlandsk presse. Fokuset på Ballangrud gikk gjerne på bekostning av hans lagkamerater. Et eksempel var den litt uventede gullmedaljen på 500 meter. At Georg Krogh tok andreplassen, ble bare så vidt nevnt.

Etter olympiaden hadde Dagbladet et intervju med Ivar Ballangrud. Her ble hele hans liv lagt frem, fra de første årene til hans liv som regjerende olympiamester. Da han var 19 år, gikk hans bror igjennom isen og druknet. Ballangrud vurderte etter dette å gi opp drømmen om en skøytekarriere. Han fortsatte, men veien til toppen var både lang og utfordrende. Blant annet ble han plaget av leddgikt, og da han endelig begynte å hevde seg, fikk han betegnelsen «en døgnflue». Dette motiverte Ballangrud, som selv sa at frykten for igjen å bli betegnet som en døgnflue var det som fikk ham til å fortsette etter 1926-sesongen da han var ubeseiret på både 1500 meter, 5000 meter og 10 000 meter. Inntrykket man satt igjen etter intervjuet, var at det var lite annet enn hardt arbeid som lå bak hans fantastiske karriere.¹⁸¹

¹⁷⁹ Aftenposten 1936: 11.02

¹⁸⁰ Dagbladet 1936: 11.02

¹⁸¹ Dagbladet 1936: 15.02

Intervjuet av Ballangrud gav et på denne tiden svært sjeldent innsyn i bakgrunnen og livet til en idrettsutøver. Dette må forstås ut fra hans lange karriere, og selvsagt også på bakgrunn av den prestasjonen det var å ta tre gullmedaljer.

Norge og «de andre»

Under OL i Garmisch-Partenkirchen i 1936 var norske utøvere i favorittsjiktet i de fleste grenene, og forventningene tilsvarende store. Nordmenn flest anså Norge for å være verdens ledende ski- og skøyte nasjonen, og det virket spesielt viktig å hevde seg overfor de man anså som de største konkurrentene. Selv om de kjempet i toppen, tok det likevel noen dager før nordmennene slo til for fullt. I Dagbladet kom det tydelig frem at det var få ting som var så bittert som å tape for finnene:

Det er i grunnen finnene som har funnet ut dette merkelige og ikke helt morsomme at den norske tropp hittil bare er rukket halvveis frem til hver gullmedalje det så ut til at vi kunde vinne. (...) Finnene stod side om side på tribunene og fortalte oss at vi i siste liten skulde komme til å tape denne gullmedaljen [på stafetten i langrenn] også, som vi hadde tapt den i slalåm. Og uhyggelig sannferdig gikk spådommen i oppfyllelse: Da 500 meter stod igjen, gikk Jalkanen forbi og nappet medaljen fra oss. Vi hadde tak om den med begge hender denne gang, men allikevel.¹⁸²

I den samme artikkelen beskrev Dagbladet de norske tilskuerne som var til stede på tribunene i Garmisch-Partenkirchen. Nordmennene utgjorde en betydelig del av tilskuerne på samtlige arrangementer. Under stafettløpet, da gullmedaljen syntes sikret, ble de mer og mer joviale og uforskammet mot andre på tribunen, het det. Dagbladets utsendte så likevel ikke noe stort problem med denne følelsesmessige utfoldelsen:

Herregud, Norge er da så lite og med et så uendelig lite kjent sprog. Hvad gjør det vel så om vi her i seiersgleden på tribunen roper et eller annet saftig befriende til sidemannen som enten er fra Frankrike eller kanskje Tyskland og absolutt ikke forstår at vi skjeller ham ut for det verste som finnes bare for å få utløsning. For det er jo en av de største fordelene og gledene som finnes for en nordmann i utlandet: å kunne injuriere sidemannen ved kafébordet eller her på stadiontribunen midt opp i trynet uten at han skjønner det plukk, men bare smiler forbindtlig og tenker på Folkeforbundet og folkesamhørighet, og hvor vi i grunnen forstår hverandre godt alikevel.¹⁸³

Som en liten nasjon med et lite kjent språk måtte vi altså ha lov å triumfere i seiersglede og si utlendingene sannheten «midt opp i trynet». Samtidig fantes det liten forståelse for utøvere fra land der vintersport stod svakere. Som nevnt var Ivar Ballangruds tid på 500 meteren svært omdiskutert. Aftenposten var mer opptatt av Ballangruds parkamerat:

¹⁸² Dagbladet 1936: 11.02 B

¹⁸³ Dagbladet 1936: 11.02 B

Ballangrud fikk den verste parkameraten han kunde få. De Ligne [Belgia] datt overende efter 15 meter, og kravlet sig op på bena igjen. Resten av løpet gikk han som en kvinne som for første gang har skøiter på bena, vakkende og usikkert, og han gråt over mål. Hvad har en slik mann å gjøre i en olympiade?¹⁸⁴

Metaforen eller bildet av De Lignes skøyteferdigheter – at han gikk «som en kvinne» – ville ikke bli godtatt i vår tid. Det Aftenposten ville ha frem, var selvsagt at Ballangrud ikke fikk noen som helst hjelp i samløpet. Den olympiske rekorden og gullmedaljen skyldtes kun hans egen suverenitet. Den nedlatende beskrivelsen av Ballangruds utenlandske parkamerat, som avisen mente ikke hadde noen i en olympiade å gjøre, tjente til forsterke prestasjonen til den suverene nordmannen.

Selv om de norske avisene var sikre i sin sak hva Ballangruds tid angikk, var de utenlandske deltakerne svært misfornøyde og skeptiske til Ballangruds tid på 43,4. Dette gjaldt spesielt amerikanerne og japanerne, som ifølge Dagbladet hadde styrtet bort til hotellet der de norske utøverne bodde og gjort «tåpelige» forsøk på å få Georg Krogh (som tok sølvmedaljen) med seg på en protest. Om det virkelig ble protestert eller ikke, gikk ikke frem av artikkelen, men det hele ble lagt frem som en helt ugrunnet skepsis til tidtakingen. Ballangrud hadde gått et praktløp og fortjente gullmedaljen.¹⁸⁵

Det var ikke bare Ballangruds tid som ble diskutert. I en artikkel dagen etter nevnte Dagbladet at det hadde kommet innvendinger mot starteren, Oscar Olsen, tidligere norsk skøyteløper og OL-deltaker i Chamonix i 1924. Uten å ta stilling til realiteten ble en av de finske løperne, Wassenius, referert:

Det var en merkelig metode Oscar Olsen benyttet sig av, sa Wassenius. – Hver gang en nordmann stod på startstreken, gikk flagget med engang så han bare kunde styrte avsted uten tyvstart, men når de farlige amerikanerne startet, var han adskillig senere i vendingen, og de måtte tyvstarte en rekke ganger før de endelig kom i vei.¹⁸⁶

Fra norsk side ble det fremholdt at finnene, derimot, så ut til å gå betraktelig fortere enn de normalt gjorde hjemme i Finland. Noe av forklaringen kunne være forskjellen mellom finsk is og isen i Mellom-Europa, som var mye glattere. At finnene gikk bedre enn forventet, kunne likevel ikke forklare den skuffende innsatsen til flere av de norske løperne:

De [finnene] står bedre rustet enn noensinne, kanskje. De har iallfall en ualmindelig lovende kar i Ojala, og han er bare 19 år gammel, olympiaskøyteøpernes yngste deltager. Gårsdagens svake [norske] innsats på 5000 meter lar sig imidlertid fra vår side vanskelig forklare bare med det at

¹⁸⁴ Dagbladet 1936: 11.02

¹⁸⁵ Dagbladet 1936: 12.02

¹⁸⁶ Dagbladet 1936: 13.02 B

finnene er så meget bedre enn vi hadde trodd (...). To av våre, Charles Mathisen og Wangberg, skuffet jo totalt.¹⁸⁷

I fortsettelsen ble det sagt at Ballantrud trengte hvile. Etter 5000 meter holdt han derfor sengen og beveget seg så lite som overhodet mulig. Dagbladet mente det bare var snakk om timer før formen hans kunne være for nedadgående. Det ble i den sammenheng bemerket at finnene mente nordmennene hadde gått for mange løp, mens de selv først deltok i verdens-mesterskapet like før olympiaden. – Altså enda en grunn for at finnene var i slik utmerket form.¹⁸⁸

Den klart største skuffelsen under OL i Garmisch-Partenkirchen var likevel svenskens seier på 50 kilometer. Etter å ha gitt en klar honnør til svenskene for deres gode prestasjon, hadde Aftenposten behov for å forklare resultatene:

Efter denne uforbeholdne anerkjennelse av dagens svenske seier må det være oss tillatt, efter ekte svensk presseoppskrift, å få lov å analysere grunnen til Sveriges seier og Norge og Finlands nederlag. Vi vet nu at vi kan gjøre det uten å beskyldes for å komme med bortforklaringer – for å være «bad losers»¹⁸⁹

I denne analysen var det viktigste poenget at erfaringen hadde vist at de ganger svenskene hevdet seg i skisporet, var det under bestemte værforhold og føre som passet svenskene mye bedre enn nordmennene. Og det var nettopp et slikt føre som hadde preget 50 kilometeren, ifølge Aftenposten.

Rivaliseringen mellom Norge og Sverige kom også frem i det avsluttende hopprennet, der Birger Ruud seiret foran den svenske favoritten Sven «Selånger» Eriksson. Aftenposten aviste helt at dette berodde på flaks. Både denne og andre norske seire var ene og alene et resultat av dyktighet:

Våre venner svenskene vil kanskje ovenpå dagens store skuffelse med Selånger si at nordmennene, som begynte så uheldig hvad førsteplasser angikk, til syvende og sist blev heldige. Hertil er bare å bemerke at vi ikke nogen gang her har fått en førsteplass som vi ikke har fortjent. Videre er det betegnende for alle våre førsteplasser her, at de er vunnet i den aller skarpeste konkurranse og derav følgende forserte spenning.¹⁹⁰

Rivaliseringen med Sverige og Finland var i det hele det som opptok avisene mest under OL i 1936. Og ikke uten grunn: Det var svensker og finner som utfordret nordmennene og hindret en enda større norsk medaljehøst. Både i skisport og på skøyter var andre nasjoner ennå langt fra å true det nordiske hegemoniet i de fleste grener. Disse ble derfor bare sporadisk nevnt, det

¹⁸⁷ Dagbladet 1936: 13.02 B

¹⁸⁸ Dagbladet 1936: 13.02 B

¹⁸⁹ Aftenposten 1936: 17.02 C

¹⁹⁰ Aftenposten 1936: 17.02 B

være seg amerikanere, «skjevøide» japanere eller den litt stakkarslige belgiske skøyteløperen De Ligne.

Oppsummering og konklusjon

Før olympiaden i Garmisch-Partenkirchen var det et politisk splittet Norge som gjenspeilte seg i avisene. Av de fire avisene jeg har med i analysen, var det en som skilte seg kraftig ut. Arbeiderbladet var svært uenig i at Norge skulle sende utøvere til det de omtalte som «nazi-olympiaden». Som store deler av arbeiderbevegelsen for øvrig fryktet de at OL ville bli brukt til propaganda for dette regimet og fikk en ånd og karakter som kun tjente til krigerske formål. Når boikottlinjen ikke fikk tilslutning, var derfor Arbeiderbladet løsning å skrive så lite som mulig om konkurransene, ofte bare med gjengivelse av resultatene.

Arbeiderbladets holdning til OL i 1936 må også sees i lys av den ennå eksisterende splittelsen mellom arbeideridrett og borgerlig idrett. Når det gjaldt de andre avisene, var disse nesten helt ukritiske til Tyskland som vertsnasjon for olympiaden. Artikkene på forhånd dreide seg mest om hvordan nordmennene ville prestere i de kommende konkurransene. Basert på erfaringene fra tidligere mesterskap og olympiader var det tydelig at Norge ble ansett som den ledende vintersportsnasjonen. Spørsmålet var om dette også ville vise seg i Garmisch-Partenkirchen, eller om utøvere fra andre nasjoner ville kunne utfordre det norske hegemoniet i eksempelvis hopp.

Åpningsseremonien i 1936 var den største verden til da hadde sett i noen vinterolympiade. Ifølge formann i organisasjonskomiteen skulle olympiaden være en fredens fest, hvor «den måte kampen føres på» var vel så viktig som resultatene. Utover det arrangørene selv uttalte, gikk ikke avisene inn på de faktiske idealene for de olympiske leker. Derimot var avisene svært opptatt av hvordan vårt eget land fremsto. Mange lands utøvere viste «nazi-hilsen» da de passerte tribunen med Hitler. Nordmennene unnlot dette, og Aftenposten beklaget at de virket keitete i sitt møte med publikum. Til tross for dette mente hevdet avisen at troppen gjorde et godt inntrykk og ble møtt med stormende jubel.

Under selve konkurransene kom det flere ganger frem at det var godt å være norsk i Tyskland. Avisene nevnte ofte at nordmennene høstet stor begeistring hos det tyske publikum, og det var tydelig viktig å få denne annerkjennelsen.

En av de få grenene der man ikke forventet at Norge skulle ha så store sjanser til å hevde seg, var innen alpinsporten. Desto større var overraskelsen da det gikk over all forventning. Selv om de norske ikke gikk helt til topps i den sammenlagte kombinasjonen, gledet avisene seg over de norske prestasjonene. Særlig fikk det oppmerksomhet at kvinnene for første gang gjorde det bedre enn mennene.

Verre var det å takle en del skuffelser i gamle paradegrener. Blant annet mente avisene at nordmennene på grunn av diverse «uhell» på skøytebanen gikk glipp av medaljer de normalt sett ville ha vunnet. Om det også kunne skyldes løpernes egne prestasjoner og manglende form, ble ikke tatt opp. Mest begeistring vakte Ballangruds overraskende seier på 500 meter. Da det fra andre nasjoner ble stilt spørsmål ved tidtakingen, hadde Aftenposten få problem med å rettferdiggjøre Ballangruds seier. Mest bemerkelsesverdig var argumentet om Norge fortjente seieren etter flere uhell hos de andre norske skøyteløperne!

Alle skøytedistansene ble dominert av nordmennene. Charles Mathisen som vant 1500 meter, måtte likevel finne seg i at avisene var mer opptatt av å forklare hvorfor Ballangrud «bare» tok andreplassen. Det ble blant annet nevnt at parkameraten, en amerikaner, med sitt ujevne løpesett kunne ha vært med å ødelegge Ballangruds løp.

I langrenn var rivaliseringen mellom Norge og Sverige tydelig. Da svenskene tok de gjeveste medaljene, var det delte meninger om hva dette kunne skyldes. For stafetten sin del kom det frem at en av de beste norske løperne var ute på grunn av sykdom. Flere aviser pekte også på svak innsats av den norske ankermannen. Men viktigste forklaringen var at løypene og føret – såkalt «svenskeføre» – favoriserte de svenske løperne.

Utenom Ivar Ballangrud var det to kvinnelige utøvere, alpinisten Laila Schou Nilsen og den meriterte kunstløperen Sonja Henie, som fikk mest oppmerksomhet. For sistnevnte var det like mye fokus på oppladningen som på selve konkurransen. Sonja Henie selv, hennes far og andre mer enn antydte at det faktisk at den norske dommeren i dommerpanelet måtte melde forfall, kunne påvirke utfallet. Underforstått: I kunstløp var dømmingen subjektiv og avhengig av hvilket land dommeren kom fra. Dagbladet kritiserte Sonja for hennes håndtering av dette, og mente hennes fokus burde være på konkurransen. Dette står frem som en sjelden kritikk av egne norske utøvere.

Konklusjonen må bli at avisdekningen av de olympiske leker i Garmisch-Partenkirchen i 1936 bar preg av et sterkt behov for å få bekreftet Norge sin posisjon som den ledende vintersportsnasjonen. Verken i skisport eller på skøyter var det lett å innrømme at andre land hadde gode

eller bedre utøvere. Særlig tungt var det å svelge tap mot de finske og svenske konkurrenter. Når disse sto øverst på pallen, det være seg i ski- eller skøyteøvelser, var det ikke ende på alle mulige slags fantasifulle (bort)forklaringer. Når de norske utøverne vant, var det motsatt: Det skjedde nesten i kraft av overlegne ferdigheter.

Men det var ikke nok å være best i egne øyne. Samtidig var det viktig å høste anerkjennelse fra andre. Fant man en anerkjennende artikkel i utenlandsk presse, kom den straks på trykk i norske aviser. Oppfatningene av den norske troppen i vertsnasjonen synes å ha vært spesielt viktig, og særlig Aftenposten nevnte hyppig hvor populære nordmennene var i Tyskland. Disse holdningene må sees på bakgrunn av at Norge fremdeles var en ung nasjon, usikker på sin posisjon i verden, og som en følge av dette med et stort behov for selvhevdelse – ikke så sjelden på bekostning av andre.

Kapittel 4

«Det finns ingen vinteridrottens Mohammed, men desto säkrare en Mekka för vintersport, och den heter Oslo»

Olympiaden i Oslo 1952

Både norsk og internasjonal idrett sto splittet før andre verdenskrig. Arbeideridretten hadde sine egne olympiske leker, også disse med norske deltagelse. I 1943 skulle Oslo skulle være arrangør av disse «arbeiderlekene», under ledelse av Rolf Hofmo.¹⁹¹ Som følge av verdenskrigen ble dette aldri noe av. Hofmo satt tre år i fangenskap i disse årene, blant annet i konsentrasjonsleiren Sachsenhausen i Berlin. Her ble han en leder for idretten blant de norske fangene. Når det ble arrangert konkurranser, deltok både gutter fra det borgerlige idrettsforbundet og fra arbeideridretten. På mange måter var således samlingen av de to forbundene etter krigen en følge av okkupasjonen.¹⁹² Hofmo skal også ha vært en pådriver for å få et vinter-OL til Norge. Før krigen hadde det vært snakk om et slik norsk OL i 1940, men IOC tildelte Sapporo disse lekene. På grunn av andre verdenskrig ble ikke dette noe av.¹⁹³

De første vinterlekene etter krigen, i 1948, ble lagt til St. Moritz i Sveits. Tanken om et OL i Oslo var likevel ikke glemt og Norge søkte om å bli arrangør av det neste vinter-OL i 1952. Det fikk tilslutning blant delegatene under en IOC-kongress i Stockholm. Dette var første gang vinterlekene skulle bli holdt i en hovedstad, og deltakerantallet var større enn noen gang tidligere. Hele 30 nasjoner deltok, med til sammen 694 deltagere (109 kvinner). Det var også første gang det ble arrangert en fakkelfstafett under vinter-OL, en stafett som gikk fra Morgedal i Telemark til Oslo. Fakkelfstafetten var inspirert av en lignende stafett under sommer-OL, med røtter tilbake til antikkens leker.¹⁹⁴

Olympiaden i Oslo var ellers det første vinter-OL med tysk deltakelse siden OL i Garmisch-Partenkirchen.¹⁹⁵ Deltakelsen gjaldt bare utøvere fra Vest-Tyskland, men avisene omtalte likevel landet konsekvent som Tyskland. Selv om krigen var over, var disse årene preget av

¹⁹¹ Rolf Hofmo var den mest markante lederen i norsk idrett i 1930-årene og en av stifterne av Arbeidernes idrettsopposisjon, som senere dannet Arbeidernes idrettsforbund(AIF). https://snl.no/Rolf_Hofmo

¹⁹² En slik samling skal riktignok også ha blitt diskutert før krigen. Olstad & Tønnesson 1986: 74-75.

¹⁹³ Dalby, Greve & Jorsett, 2006: 85

¹⁹⁴ Dalby, Greve & Jorsett, 2006: 103-106

¹⁹⁵ Olstad & Tønnesson 1986: 196-197

store spenninger mellom øst og vest. Ville denne kalde krigen spille inn på fremstillingen i avisene?

Norge og OL 1952. Ulike holdninger og forventninger.

I artikkelen *Vinterleker i vintersportens Olympia* hadde Aftenposten funnet frem til en rekke argumenter som alle tilsa at Norge var det mest naturlige stedet å arrangere vinterlekene. Det ble også poengtert at vinterlekene ikke på samme måte som sommerlekene var «gjenopptatt» fra den antikke arven, men heller var et nytt «skudd på den olympiske stammen».¹⁹⁶

Vinterlekene kom ifølge Aftenposten som et naturlig uttrykk for at vintersporten hadde fått innpass i mange land. Konkurranser på ski var likevel en norsk oppfinnelse, og det ble nevnt at det på en gård i Sør-Norge var funnet en 2500 år gammel ski – dvs. lengre tilbake i tid enn antikkens olympiske leker, som var datert 2200 år tilbake. Disse og andre historiske referanser ble brukt for å få fem Norges enestående stilling. Det ble også vist til norrøn mytologi, at «de gamle nordmenn» hadde sin egen «skigud» og «skigudinne», Ull og Skade. (Den første finner man for øvrig igjen i navnene på to kjente idrettsarenaer, Ullevål i Norge og Ullevi i Sverige.) At den norrøne mytologien strakk seg til flere land enn Norge, ble av forståelige grunner ikke kommentert.

Om skisport i mer moderne tid, het det: «Norske skiløpere som reiste ut i årene før århundreskiftet hadde alltid skiene med i bagasjen, og vi møter dem som pionerer for vintersporten i alle verdens land.»¹⁹⁷ Det ble også nevnt at Norge hadde den første moderne konkurranseløperen i Sondre Norheim fra Morgedal i Telemark (f.1825). Det var for å gjøre ære på morgedølene at olympiaildens ferd startet i Morgedal, for til sist å ende på Bislet stadion.¹⁹⁸

Det som ellers fikk mest oppmerksomhet før lekene, var Tysklands deltakelse. Blant annet skrev Aftenposten en artikkel med tittelen *Cios [IOC på fransk] president er dypt skuffet over øst-tyskerne*. Artikkelen handlet om Øst- og Vest-Tysklands olympiakomiteer som møttes i København for å forhandle om deltagelse i OL. Men øst-tyskerne hadde ingen planer om å samarbeide med vest-tyskerne, hevdet IOCs leder Otto Mayer. I stedet krevde Øst-Tyskland ifølge Aftenposten å bli anerkjent som en selvstendig olympisk nasjon. Det å bruke ordet «kreve» skaper assosiasjoner til et ultimatum, og det var nettopp det det var. Når alternativet

¹⁹⁶ Aftenposten 1952: 08.02

¹⁹⁷ Aftenposten 1952: 08.02

¹⁹⁸ Aftenposten 1952: 08.02

var å delta sammen med Vest-Tyskland, og ikke som selvstendig nasjon, valgte Øst-Tyskland å stå over olympiaden.¹⁹⁹

Avslutningsvis i artikkelen hevdet Aftenposten at IOC var godt fornøyd med samarbeidet med de norske arrangørene, og at de så frem til lekene i Oslo. Slik fremstod Norge som en kontrast til de lite samarbeidsvillige øst-tyskerne. Når IOC-ledelsen ble spurt om de trodde det kom til å bli noe spetakkel under olympiaden, var svaret: «– Nei da, alt er bare fred nu, øst-tyskerne kommer jo ikke.»²⁰⁰

Dagbladet hadde en annen innfallsvinkel. På selve dagen for åpningsseremonien trykte avisen en artikkel om hvilken verdi de mente den olympiske idé representerte. Her het det at det ikke var mange arenaer hvor så mange nasjoner møttes samtidig for samme formål. Lekene kunne derfor være med på knytte kontakter og ha en positiv innvirkning på forholdet mellom nasjonene, til tross for store utfordringer:

Den olympiske ideen og betydningen av å holde disse kjempestevnene er ofte trukket i tvil. Men når en ser hvor lett unge mennesker har for å omgås på en moderne og fri måte, (...) og hvor fjernt fra politiske intriger de aktive føler seg, kan en ikke være i tvil om at slike leker er en herlig kamp i fredstid. Den internasjonale olympiske komité har knyttet forbindelser hvor nasjonene politisk ikke har kunnet rekke hånden til hverandre. Båndene som binder, er ofte i tynne laget, men de er der og gir løfter for fremtiden.²⁰¹

Negative konsekvenser av de olympiske leker ble det skrevet lite om. Et visst unntak var en artikkel i Arbeiderbladet.²⁰² Her ble det hevdet at olympiadens dimensjon var så stor at det lett kunne føre til krav om toppresultater og stjernedyrkelse. Idrett i sin alminnelighet ble beskrevet som en lek, som ikke måtte forveksles med de olympiske leker. Det var den allmenne idretten som oppdro til sunn kroppsutfoldelse. Dette ble satt opp mot OL, som ble omtalt som «festlig skuespill» til fornøyelse for et publikum. Men OL kunne også utnyttes til andre formål og føre til sjåvinisme. Lekene i Oslo måtte motarbeide slike holdninger:

En har merket tendenser til å utnytte dem [olympiske leker] til andre formål enn idrettens, og helt fri fra sjåvinisme har de ikke vært. Vi håper vinterlekene i Oslo blir et godt eksempel på god idrettslig ånd og fordragelighet, og at nasjonens publikum og aktive idrettsmenn vil bidra positivt til det. Et demokratisk stevne, en vinterfest som vi alle kan ha glede av.²⁰³

Den kalde krigen satte også flere ganger senere sitt preg på olympiadene i form av boikott og utestenging. Mest utpreget var i første halvdel av 1980-årene, under sommer-OL i Moskva i

¹⁹⁹ Aftenposten 1952: 08.02

²⁰⁰ Aftenposten Aften 1952: 09.02

²⁰¹ Dagbladet 1952: 15.02

²⁰² Arbeiderbladet 1952: 15.02

²⁰³ Arbeiderbladet 1952: 15.02

1980 og i Los Angeles i 1984. I motsetning til OL i Oslo i 1952, da bare ett land uteble (Øst-Tyskland), gjaldt dette mange flere land.²⁰⁴

Åpningsseremonien

Åpningsseremonien ble holdt på Bislet stadion. Aftenposten sitt referat kom i avisens aftennummer samme dag. Viktigheten av dette arrangementet synes å bli stilt i tvil ettersom avisen sammenliknet åpningsseremonien med et 10 000 meters løp på skøyter, som avisen fant mye mer spennende. Desto større var overraskelsen over at det var mulig å fylle opp stadion til en slik «symbolsk» seremoni.²⁰⁵

Nasjonenes defilering ble kommentert av flere aviser, ofte med en viss politisk undertone. Dagbladet skrev at Polens tropp så meget lystige ut, på tross av at de «kom fra et land bak jernteppet».²⁰⁶ Arbeiderbladet virket mest opptatt av den vest-tyske olympiatroppen sitt møte med det norske publikum. Som nevnt var det første gang landet deltok i en olympiade etter krigen, og det var tydelig at det hadde vært mange spekulasjoner om hvordan dette ville arte seg. Ifølge Arbeiderbladet var åpningsseremonien det største spenningsmoment, og omtalen bar preg av overraskelse over mottakelsen:

Man hadde vært en smule nervøs for hvilken mottagelse den tyske troppen ville få. Men det viste seg at det hadde vært unødvendig å nære noen engstelse, for de fikk sin hilsen og ble tiljublet av publikum på like fot med de andre olympiadeltakerne. Det var ikke demonstrasjoner eller mishagsytringer av noen som helst art.²⁰⁷

Aftenposten poengterte at det ikke var mer enn syv år siden tyskerne var i Norge. Den gang var de «soldater og Gestapo», «fiender og erobrere», het det. Men den tiden var forbi. Den negative ordbruken om tyskerne under krigen ble satt opp mot den rollen tyskerne nå hadde under olympiaden:

De [tyskerne] var ikke mennesker på vei fra en krig som de hatet. De var venner og kamerater som skulle møtes i skiløypene og på skøyteisen og vise hva de dudde til, (...) Kanskje kan det ikke være annet enn et skuespill. Men hos tusener av oss har det skuespillet gitt næring til et håp som verden i dag sulteforer. Håpet om at folkene en gang skal kunne møtes som venner og la gleden over å oppleve hverandre skylle bort hatet og angsten og fortvilelsen.²⁰⁸

Kong Haakon, vinterlekenes «høye beskytter», og kronprins Olav var begge i England for å overvære kong Georgs VI sin begravelse, og kunne derfor ikke være til stede under åpnings-

²⁰⁴ Moskva-OL i 1980 ble boikottet av 65 land.

²⁰⁵ Aftenposten Aften 1952: 15.02

²⁰⁶ Dagbladet 1952: 15.02

²⁰⁷ Arbeiderbladet 1952: 16:02

²⁰⁸ Aftenposten 1952: 16.02

seremonien. Det førte til at prinsesse Ragnhild måtte stå for den offisielle åpningen av lekene. Etter åpningen fulgte en tale av IOC-medlem og leder for organisasjonskomiteen, skipsreder Olav Ditlev-Simonsen, som på vegne av det norske folk beklaget den engelske kongens bortgang.²⁰⁹ I sin tale gikk tale gikk ellers Ditlev-Simonsen inn på hensikten med de olympiske leker, noe Arbeiderbladet tok med i sitt referat:

Aldri før har så mange nasjoner vært representert ved olympiske vinterleker og vi tør oppfatte det som et sikkert tegn på verdens sportselskende ungdoms trang til fredelig samvær og kameratslig, ærlig kamp. La lekene her vitne om at olympiske leker er et positivt og verdifullt tiltak for fred og fordragelighet mellom nasjonene i verden. (...) Vis sannheten i baron de Coubertins berømte ord: «Det viktigste ved de olympiske lekene er ikke å vinne, men å delta. Det viktigste i livet er ikke å seire, men å kjempe høvisk.»²¹⁰

Dagbladet siterte også fra talen til Ditlev-Simonsen. Her ble Telemarks-bygda Morgedal og dets skiløpere trukket inn og gjort ære på som de «moderne skiløperes vugge». Slik stod de som et viktig symbol for norsk skielskende ungdom, som alle følte for den olympiske idé og gjerne ville «spre interessen for den vidunderlige vintersport ut over hele verden».²¹¹ At Norge var pionerlandet innen vintersport ble nevnt av flere aviser. Det var også betegnende at det var Fridtjof Nansens sønnesønn, Egil Nansen, som tente den olympiske ild. På den måten ble det trukket linjer tilbake til en av de mest kjente nordmenn som har levet.²¹² Og så var også de 6. olympiske leker i gang.

Norske prestasjoner. Oppturer og nedturer

Oppturene under olympiaden i Oslo var mange. Den første norske gullmedaljen gikk til Stein Eriksen i storslalåm, som ble arrangert på Norefjell. Avisdekningen bar preg at dette ikke var noen overraskelse. Nationen skrev at Eriksen innfridde forventningene alle nordmenn hadde på forhånd, men konstaterte at: «Hans flotte seier vil vekke oppsikt verden over.»²¹³ Bortsett fra Stein Eriksen var det ingen nordmenn som hevdet seg på de øverste plassene, som ble dominert av østerrikerne. Avisen var likevel godt fornøyd med innsatsen, og påpekte det store omfanget av deltagere i denne grenen:

De øvrige nordmennene plasserte seg som nummer åtte, tretten og nitten. En fremragende prestasjon som viser at slalåm også ligger godt for oss her hjemme. (...) Storslalåmet hadde samlet hele 85 løpere fra 26 land, og er den øvelsen som har samlet flest deltagere i lekene. (...)

²⁰⁹ Aftenposten Aften 1952: 15.02. Det finnes flere eksempler på slike markeringer under åpningsseremonien under OL. På Lillehammer ble det holdt ett minutt stillhet for å minnes ofrene i krigen i Jugoslavia.

²¹⁰ Arbeiderbladet 1952: 16.02 B

²¹¹ Dagbladet 1952: 15.02

²¹² Dagbladet 1952: 15.02

²¹³ Nationen 1994: 16.02

At Norge skal gjenta bedriften i morgendagens utforrenn for herrer er det ingen som venter. Men en plassering blant de seks beste er innen mulighetens grense.²¹⁴

Nationen gjorde rett i å senke forventningene til utforrennet. Håpet om en plassering blant de seks beste slo til da Stein Eriksen kjørte inn til en 6. plass. Utfor ble dominert av utøvere fra Italia og Østerrike, og Nationen roste deres prestasjoner uten reservasjoner. Eriksens 6. plass ble, på tross av hva avisen skrev to dager før, karakterisert som uventet:

Så ble det da Italias tur til å høste olympisk gull. (...) [Zeno] Colo var helt suveren, og forsvarte med glans sin favorittverdighet. Østerrike la beslag på de to andre medaljene ved Otmar Schneider og Christian Pravada, som jo også berget sølvet i storslalåmen. Vi hadde ikke ventet at vår kvartett skulle klare å hente poeng i utforrennet, men Stein Eriksen klarte 6.plassen, og likeledes gjorde Gunnar Hjeltnes en fin innsats ved å bli nr.7 i det utsøkte selskapet.²¹⁵

Det er sjeldent at en norsk 6. og 7. plass ble omtalt i avisene på denne måten, men dette må sees i lys av de små forventningene i denne grenen. Samtidig var det nok lettere å rose andre lands utøvere når de norske forventningene var små og vi selv ikke følte vi ble «frarøvet» en medalje vi hadde regnet som mer eller mindre sikker.

En av de største oppturene kom i kombinert. Etter hopprennet var det tredobbel norsk ledelse. Det største gullhåpet var Simon Slåttvik. Han startet konkurransen med et fall, men på grunn av regelen om tre hopp, derav to tellende, endte han på toppen av resultatlistene. Den eneste som synes å true nordmennene var finnen Heikki Hasu. Han hoppet godt – det var bare det at nordmennene var enda bedre:

Det er ingen tvil om at Heikki Hasu hopper bedre enn han noen gang har gjort. Han hadde forholdsvis gode lengder, og stilen var også mer gjennomarbeidet enn i fjor og tidligere. Når han ble så regelrett slått av Slåttvik og Stenersen kom det rett og slett av at disse to nu er av beste norske spesialhopper-klasse. Det er neppe for drøyt å si at Slåttvik og Stenersen i går hoppet bedre enn noen norsk kombinertløper har gjort. Og vi glemmer da hverken Hans Vinjaren, Emil Kvanlide eller Per Stenerud i deres respektive beste perioder.²¹⁶

Etter den imponerende innsatsen i hopprennet ville resultatene av 18 km langrenn avgjøre medaljefordelingen. Denne distansen var fremdeles lagt opp slik at både kombinertløpere og langrennsspesialister gikk sammen. Simon Slåttvik hadde såpass mye å gå på fra langrennet at han sikret seg gullmedaljen, selv om finnen Hasu gikk fortere i langrennet. Aftenposten ga et litt delt bilde av Hasu sin prestasjon:

Hasu hadde fordelen av å starte etter Slåttvik. Når han denne gangen måtte bite i gresset, kom det av at han ikke kunne bedre. Finnen har allikevel grunn til å være fornøyd med sin langrennsinnsats. Han ble nr. 4 i spesielt [langrenn] og sørget dermed for at tre finner kom foran beste svenske. Det manglet ikke mye på at han skulle erobre bronse i spesielt. Det ville vært

²¹⁴ Nationen 1952: 16.02

²¹⁵ Nationen 1952: 18.02

²¹⁶ Aftenposten 1952: 18.02

plaster på såret for at det «bare» ble sølv i kombinert. Samtidig forteller det noe om hvilken skiløper Hasu er. Hatten av for ham!²¹⁷

Heikki Hasu var tydelig en utøver det stod respekt av. Når det heter at han «sørget for» at det sammenlagt ble tre finner foran beste svenske i spesiallangrennet, kan dette også gi inntrykk av at det var mer akseptabelt at finnene tok topplasseringer enn at svenskene gjorde det. Førsteplassen i (spesial) langrennet gikk likevel til en nordmann: Hallgeir Brenden. På forhånd synes ikke avisene å ha forventet norsk seier, og etter løpet trakk Aftenposten frem at man måtte helt tilbake til olympiaden i 1928 for siste olympiske gullmedalje i samme øvelse.²¹⁸

Dagbladet fremhevet også at seieren på 18 kilometeren var noe ingen hadde turt å håpe på. Det ble vist til den foregående olympiaden i St. Moritz i 1948, der beste nordmann bare hadde blitt nr. 9. Seieren hadde derfor stor betydning, ja, det var norsk skisports største triumf siden vinter-OL begynte i 1924:

Dagens 18-km ble norsk skisports største triumf siden de første vinterleker i Chamonix 1924. At tryslingen, Hallgeir Brenden, var god nok var alle klar over, men at han i dag kunne slå Sveriges og Finnlands favoritter, var nesten utrolig. Men 23-åringen greidde det og dermed har norsk langrennssport fått en flott oppreisning for alle nederlagene etter krigen.²¹⁹

Arbeiderbladet poengterte at det ikke bare var nordmenn som var overrasket over Brendens seier. – I tro mot den norske tradisjonen hadde de henvendt seg til en svensk skileder for å få hans syn:

Det var slett ikke uventet at vi skulle bli slått av finnene på 18 km, men at den norske mesteren Hallgeir Brenden var så ypperlig at han slo oss alle sammen, og erobret gullet var en stor overraskelse for oss, erklærte Eugen Granberg, en av de svenske skilederne, etter løpet mandag. – En er utvilsomt nødt til å slå fast at nordmennene har tatt oss igjen – til en viss grad kanskje til og med gått forbi oss. Framfor alt har de jo fått en ny storløper i Brenden, som nok vil bli fulgt av mange andre.²²⁰

Aftenposten omtalte dagen som den utvilsomt «største dag i Norges idrettshistorie». Denne karakteristikken skyldes ikke bare Hallgeir Brendens praktløp, men at Norge hadde tatt tre gullmedaljer på samme dag: 18 kilometer spesiallangrenn, kombinert og 1500 meter skøyter. Det hadde ingen nasjon klart tidligere.²²¹ Avisen forsikret om at dette ikke på noen måte var bevisst regi fra arrangørlandet sin side. Tvert imot var det tre usikre grener eller øvelser som heldigvis alle gikk i norsk favør.²²²

²¹⁷ Aftenposten 1952: 19.02

²¹⁸ Aftenposten 1952: 19.02

²¹⁹ Dagbladet 1952: 18.02

²²⁰ Arbeiderbladet 1952: 20.02

²²¹ Den tredje gullmedaljen på 1500 meter ble vunnet av Hjalmar «Hjallis» Andersen.

²²² Aftenposten 1952: 19.02 B

Når nordmenn vant, ser man ofte at avisene ville fjerne all tvil om dette faktisk var fortjent eller ikke. I en ny artikkel om den norske suksessen berømmet således Aftenposten ikke bare utøverne, men også publikum, været, forholdene, løypene, smøreforholdene – alt var rett og slett «prima» denne store dagen for norsk idrett, og ingen måtte komme å si at det ikke var de beste som vant.²²³

Skøyteløpene samlet like stor interesse som skiøvelsene. Før 500 meteren kunne man i Aftenposten lese at flere gamle helter hadde tatt turen til Bislett. Claes Thunberg, den finske skøyteløperen i Chamonix i 1924, satt i juryen. Han var svært fornøyd med isen og spådde at de beste tidene kunne bli presset under 43 sekunder. Charles Mathiesen, en av Norges beste skøyteløpere i Garmisch-Partenkirchen i 1936 mente også forholdene var gode. Aftenposten konstaterte nøkternt at «ingen av disse folkene skulle jo løpe på banen.»²²⁴

Selve løpsdagen var ikke stemningen på Bislett på topp. Den trolig viktigste grunnen var at den største attraksjonen – Hjalmar «Hjallis» Andersen – ikke deltok på denne distansen. Det ble heller ingen jubeldag for Norge selv om en nordmann, Arne Johansen, tok tredjeplassen. Største skuffelsen var vestlendingen Sigmund Søfteland, som hadde vist lovende form før OL. Etter en tyvstart måtte han og hans nederlandske parkamerat stille seg opp på nytt. Søfteland skled imidlertid over startstreken og var på vei tilbake da startskuddet plutselig gikk. Dermed ble han stående igjen mens nederlenderen for avgårde. Selv om Søfteland gjennomførte et bra løp, førte tidstapet i starten til at han bare endte på en 10. plass.²²⁵

Gull- og sølvmedaljen gikk til to amerikanere, Ken Henry og Don McDermott. Stilen til disse var helt uvant, særlig den hurtige takten. Aftenposten mente dette hadde lite med skøyteløp å gjøre:

Ken Henry er nu klar til start, og alle så hvordan det ville gå. Han løper ikke på skøyter, Ken Henry. Han fotløp på isen. Og at Ken Henry vant må vel anses å være den største motgangere som har rammet den norske nasjon i det siste århundret.²²⁶

Helt annerledes var stemningen foran 5000 meteren. Publikum hadde endelig våknet til live. Stadion var overfylt, og det var Hjallis alle var kommet for å se. De første parene led de seg derfor bare igjennom, ifølge Aftenposten.²²⁷ Så kom endelig Hjallis i tredje par:

Alle Bislets tusener heiet Hjallis fram. (...) Jubelen er endeløs. Usannsynlig! Hjallis smiler ved passeringen av Nordre sving. Rundetid niogtredve. Det er ingen som har en sånn stil som han.

²²³ Aftenposten 1952: 19.02 B

²²⁴ Aftenposten 1952: 18.02

²²⁵ Aftenposten 1952: 18.02

²²⁶ Aftenposten 1952: 18.02

²²⁷ Nationen poengterte også at det var Hjallis sitt løp alle ventet på, se Nationen 1952: 18.02 B

Såne flotte skjær! Syv sekunder under Ballangruds olympia-rekord. Stakkars van der Voort, han var bare staffasje for vår store mester. (...) De siste meterne mot mål er alt et eneste, øredøvende jubelbrus, og så tar Hjallis en ekstra seiersrunde med oppstrakte hender (...) mens stakkars van der Voort ble hyllet nettopp fordi han ikke greide det bedre.²²⁸

Stikkene til «taperen», nederlandske Wim van der Voort, finner vi også i Arbeiderbladet. Enkelte hadde etter 5000 meteren spekulerte i om Hjallis sin største utfordrer hadde spart på kreftene til distansene som kom senere. Denne var en helt grunnløs spekulasjon, ble det sagt: «Van der Voort løp i mål på 8.30.6 og det kan neppe betegnes som sparing av kreftene. Nei, det var 'Hjallis' som løp så godt.»²²⁹

På 1500 meter var Wim van der Voort favoritt hos «utlendingene», men ikke hos nordmennene, som igjen holdt på Hjallis. Han gikk tidlig og satte standarden for konkurrentene med et sterkt løp. Van der Voort gikk også bra, men ikke bra nok. Jubelen var ubeskrivelig da han gikk inn to hundredeler bak Hjallis. Arbeiderbladet åpnet for å tolke resultatet da de skrev at det skal ha vært mer snø under løpet til nederlenderen, men avsluttet raskt med å påpeke at det ble oppveiet av at Hjallis måtte gå først!²³⁰

På 10 000 meter var Bislet stadion igjen stappfullt. Mange var på plass lenge før løpet tok til med termos og matpakker. Blant tilskuerne var også Ivar Ballangrud, som fremdeles hadde den olympiske rekorden på 10 000 meter fra Garmisch-Partenkirchen i 1936. Da det nærmet seg start for paret med Hjallis, strømmet enda tusenvis av tilskuere inn portene. Under løpet gikk folk nesten helt av konseptene for den store skøytekongen:

Stemningen på Bislet har vel aldri vært større enn mellom klokka 10.45 og 11.05 i formiddag. Folk kastet det de hadde i lufta og hyllet folkehelten Hjallis. (...) De to siste rundene var det nesten umulig å høre hva Dagbladets egen speaker fra Bislet sa. Folk hujet som gale. Hjallis kastet ene armen, så begge, og gikk over mål i glimrende stil. «Æresrunden» etter løpet var en ny triumf. Løpet er det største som er levert under en olympiade. Aldri har vel verden mønstret en så suveren vinner. Tiden ble 16.45.8, ny olympisk rekord.²³¹

Ishockey var en idrett hvor nordmennene lå langt etter de beste. Pressedekningen var likevel omfattende på tross av dårlige resultater. Det skyldtes nok mye resultatet av den første kampen mot en stor hockey-nasjon som USA, der Norge klarte et hederlig 2–3 tap. Men etter dette fulgte nederlag på nederlag. *Mot bunnplassering for Norges lag*, var overskriften på en artikkel i Dagbladet:

Det blir ikke bare gull så snart en norsk idrettsmann rører seg i disse dager, det fikk vi sannelig erfare under ishockey kampen Finland–Norge (5–2) på Jordal i går kveld. Like fort

²²⁸ Aftenposten 1952: 18.02

²²⁹ Arbeiderbladet 1952: 18.02

²³⁰ Arbeiderbladet 1952: 19.02

²³¹ Dagbladet 1994: 19.02

som det norske flagget skvatt opp i verdenseliten etter åpningskampen i turneringen, er det nå hjelpeløst henvist til bunnplassering. Optimistene kan fremdeles henge seg ved at laget har gode chanser mot tyskerne i kveld, men vi tror ikke noe på det. Så slett var nemlig innsatsen i går, at vi like godt kan skrinlegge alle håp. Laget har ikke noe å stille opp mot tyskernes spill, og greier heller ikke å kjempe ned polakkene, det må vi være forberedt på.²³²

Norge tapte alle sine åtte kamper. I fortsettelsen kom det frem at enkelte mente det ikke fantes unnskyldninger for alle disse nederlagene. Etter Dagbladets oppfatning kunne det likevel ikke skade å lete etter årsakene, som kunne være flere:

De varierte temmelig mye, noen mente at det ikke gikk an å spille ishockey med 6 keepere, andre skyldte igjen på kostholdet og dagsprogrammet i leiren, der guttene spiser og sover seg gjennom døgn etter døgn. Såkalt hotelldød, med andre ord, i vår egen by. Men de fleste var inne på det mer nøkterne – guttene var utslitte og humørløse i går, vi har fremdeles ikke noe helt lag som kan holde ut en olympisk ishockeyturnering. Med et førsteklasses grunnlag er det innlysende at guttene ikke ville tapt for finnene i går, normalt er laget bedre enn det finske, selv om det taper i turneringene. Forskjellen er bare den at finnene er så mye, mye sterkere, de møter til en olympiaturnering akkurat så godt forberedt som de bør være når det gjelder selve grunntreningen.²³³

Når Dagbladet hevdet at nordmennene var bedre enn finnene, gikk dette på det tekniske – i motsetning til det fysiske der de hadde lite å stille opp. Selv om det var en lang vei å gå før nordmenn ville få høre nasjonalsangen på en ishockeyarena, kunne man utvilsomt lære mye av OL-turneringen og se lyst på fremtiden.

Som i mange andre OL ble 5-mila regnet som en av de gjeveste konkurransene. Dette var «mannsprøven», som det lå stor prestisje i å vinne. Norske utøvere hadde bare vunnet en gang tidligere, Thorleif Haug i 1924, det samme gjaldt finnene, mens svensken hadde tre seire. Denne gangen var det finnene sin tur, med både gullmedalje og sølvmedalje. *Finlands store triumf* het artikkelen i Nationen. Her ble finnene omtalt som «overlegne» i øvelsen, et ord som oftest ble brukt i beskrivelsen av nordmennene.²³⁴

Norge fikk tredje- og fjerdeplassen, og Nationen virket greit fornøyd med dette. Det som fikk større oppmerksomhet, var rapportene om den dystre stemningen i den svenske leiren. Avisen satte dette opp mot det faktum at Norge nå fikk en oppreisning fra mange tidligere års nederlag for svenskene. Selv om Norge måtte se seg klart slått av Finland, synes det igjen å ha vært desto viktigere å slå svenskene. Med ett unntak, gullmedaljevinneren fra 1948, legendariske Nils «Mora-Nisse» Karlson, ble nummer 6. For uten denne plasseringen gjorde svenskene det

²³² Dagbladet 1952: 21.02

²³³ Dagbladet 1952: 21.02

²³⁴ Nationen 1952: 21.02

uventet dårlig – til og med slått av franskmenn (!). Likevel levnet premielisten ikke noen tvil om at hegemoniet på denne distansen fremdeles lå trygt plassert Norden.²³⁵

Siste øvelse var igjen spesielt hopprenn. «Vintersportens siste dag ble Norges», slik lød ingressen på Dagbladets artikkel *Norge forsvarte sitt hegemoni i hopp*. Arnfinn Bergmann vant og skaffet med dette Norge den syvende gullmedaljen. Etter Bergmann fulgte Torbjørn Falkanger opp med en sølvmedalje og i tillegg kom to nordmenn på 4. og 6. plass. Det var ikke bare nordmennenes overlegenhet i hoppbakken som varmet. Det store publikum bidro også til en jubeldag det norske folk sent ville glemme, het det. Alt var med på å sikre det norske hegemoniet i hopp, slik det også gikk frem av overskriften:

Gleder og skuffelser skifter i idretten. I skiidretten har vi tapt og gjenvunnet mange skanser, men én har vi aldri gitt fra oss – hoppernes. Det gjorde vi heller ikke denne gang. (...) En kjent sveitsisk skileder hevdet at seieren kunne blitt enda større om vi hadde satt opp laget annerledes, men slikt vet man jo aldri på forhånd. Vi får være fornøyd med det vi fikk og vi skal heller ikke glemme at flere av våre farligste konkurrenter var uheldige i går.²³⁶

Etter avslutningsseremonien hadde særlig Nationen en interessant oppsummering i artikkelen *Dagen derpå*. Avisen poengterte at det ikke var seirene, men helheten av arrangementet man skulle glede seg mest over. Avisen advarte mot å sette for mye fokus på medaljene da dette kunne lede til «nasjonalt hovmod».²³⁷ Det ble påpekt at medaljene var vunnet av ytterst få, selv om det fantes de som gikk rundt å «brystet seg» av det de så på som «vår» seier. Det samme gjaldt æren for arrangementet, hvor det også var forholdsvis få som hadde bidratt. Likevel var det mest de positive aspektene ved olympiaden som preget Nationens omtale. Både publikum og befolkningen som helhet hadde oppført seg eksemplarisk i møte med de ulike kulturer som var representert. Lekene måtte nemlig sees i en større sammenheng:

Men den som i disse dager har sett idrettsungdom fra de forskjellige land møtes i kameratslig kappestrid, hørt bifallet bruse over et flott resultat, uten hensyn til om utøveren hørte hjemme øst eller vest for jernteppet, eller for få år siden var en fiende i krigen, den som har sett eller hørt dette kan ikke slippe troen på at disse lekene har sin store betydning som forsonende moment i en uforsonlig verden.²³⁸

I det hele er det tydelig at både Nationen og de andre avisene opplevde olympiaden i Oslo i 1952 som en formidabel suksesshistorie. Selv om det ble advart mot å slå seg altfor mye på brystet i nasjonalt hovmod over de 16 medaljevinnere som gjorde Norge til beste nasjon, var disse opplagt viktige når denne suksesshistorien skulle formidles. Noen utøvere *var* slik sett

²³⁵ Nationen 1952: 21.02

²³⁶ Dagbladet 1952: 25.02

²³⁷ Nationen 1952: 26.02. Arbeiderbladet 1952 hadde en nesten identisk artikkel: 25.02 B

²³⁸ Nationen 1952: 26.02

viktigere enn andre. Og noen burde, skal vi tro enkelte av avisene, kanskje heller funnet noe annet å sysselsette seg med.

Personfokus og de kvinnelige utøverne

De fire norske gullmedaljevinnere, alpinisten Stein Eriksen, skihopperen Arnfinn Bergmann, langrennsløperen Hallgeir Brenden og skøyteløperen Hjalmar «Hjallis» Andersen, fikk alle mye oppmerksomhet i avisene. Sistnevnte, som alene tok tre gull, stod likevel i en særstilling. I Arbeiderbladets artikkel *Hjalmar Andersen, skøytekongenes skøytekonge* ble han hyllet som den beste skøyteløperen Norge noen gang hadde fostret.²³⁹

«Hjallis» ble presentert som en jordnær trønder uten «primadonnanykker». Før 10 000 meter løpet hadde den tidligere sølvvinneren på skøyter fra Garmisch-Partenkirchen, Georg Krogh, og Oskar Olsen, også han skøyteløper fra OL i Chamonix, samlet seg rundt ham. Disse og andre håpet på ny olympisk rekord, men hovedpersonen selv virket usikker på om dette ville la seg gjøre. Lagkameraten fra sportsklubben Falken i Trondheim, Sverre Farstad, også han trønder og gullmedaljevinner på 1500 meter i St. Moritz i 1948, var derimot helt trygg på sin landsmann. Avisen gjengav dialogen disse to imellom: «– Nå vet du ka du har å gjør! – Nei, er’u gær’n, det går itj! – Hvis du itj gjør det, så kjenner æ dæ itj!»²⁴⁰

En viktig grunn til «Hjallis» sin store popularitet, i tillegg til hans evner som skøyteløper, var utvilsomt denne trønderske humoren, hans ofte munnrappe svar til journalistene og andre som ville ha en kommentar. Det var derfor ikke uten grunn at han etter hvert fikk tilnavnet «Kong Glad». Etter krigen er det neppe mange norske idrettshelter, sommer eller vinter, som har kunnet måle seg med «Hjallis», og OL i Oslo var på mange måter høydepunktet i hans innholdsrike karriere.

Hva så med kvinnene, som hadde skaffet oss så mye heder i Garmisch-Partenkirchen i 1936 (Sonja Henie og Laila Schou Nilsen)? I alpint var beste plasseringen en 6. plass, i kunstløp en 13. plass. Ellers var OL i 1952 første gang det ble arrangert langrenn for kvinner. Norge var det eneste landet som hadde stemt imot dette.²⁴¹ Avisenes omtale av kvinnene sin innsats bar også preg av et syn på kvinnelig idrett, og kvinner generelt, som senere har forandret seg mye. Blant annet hadde Dagbladet en lang avisartikkel med diskusjon av kvinnelangrenn, særlig hvorvidt

²³⁹ Arbeiderbladet 1952: 19.02

²⁴⁰ Arbeiderbladet 1952: 19.02 B

²⁴¹ Dalby, Greve & Jorsett, 2006: 124

det gikk utover det kvinnelige. Tittelen var: *Bør jenter gå på langrenn?* Svaret lå allerede i ingressen: «Ja, sier Finnlands vakre olympialøpere som ikke blir mannhaftige av treningen. De er storfavoritter i morgen.»²⁴²

At kvinneskjønnhet ikke hadde tatt skade av treningen, syntes å være viktig. Dagbladet var likevel litt tvilende til om de norske jentene var klar for å utfordre mennene slik de finske skijentene hadde gjort. Det er for øvrig verdt å merke seg at kvinnene ble omtalt som «jenter», noe som gjerne kan gi assosiasjoner til barn, mens herrene ble omtalt med det mer voksne «karfolk»:

Det er ikke så svært lenge siden jentene våre begynte å vise seg med nummer på brystet i løypa og skulle spille karfolk – som det het den gang. Og de første rennene var så visst ingen reklame for kvinnelangrenn. Avisene hadde bilder av jenter som lå utslitt i løypa, med suppe og svette rennende i ansiktet, tufset var de på håret – ja i det hele tatt ble bildene gjort så dystre som vel mulig. Sportsjournalistene advarte og ba pikene drive med idretter som passet det svake kjønn, altså kunstløp på skøyter og slalåm. Bare ikke langrenn.²⁴³

Men et besøk hos de finske langrennsjentene hadde gitt skribenten litt å tenke på. Han virket bent frem overrasket over hvor kvinnelige utøverne var. Det var ikke synlig at disse jentene hadde trent siden august (!). «Hadde de ikke hatt langrennsutstyr på seg skulle man like godt tro vi hadde kunstløperprinsesser eller ganske alminnelige skolepiker foran oss».²⁴⁴ Mye tyder på at vedkommende hadde lite kunnskaper om kvinnelig idrett, og at dette også gjaldt andre i hans stilling. I et intervju med en norsk lege ble det spurt om den effekten hard trening kunne ha på kvinner. Legen ville ikke si noe sikkert, men viste til at finske leger ikke så ut til å mene det var et problem at jenter gikk langrenn.²⁴⁵

Nationen fikk frem et litt annet syn på kvinneidretten i et intervju med en av de norske langrennsjentene, Jorun Askerud fra Hadeland. Askerud, som var 22 år gammel, drev med friidrett i tillegg til langrenn. Ifølge avisen var hun svært fornøyd med at langrennsjentene hadde fått egne trenere, slik var det nemlig ikke i friidrett. Sjansene i langrennet var hun usikker på, særlig fryktet hun finnene. Om langrenn for kvinner mer generelt hadde hun følgende å komme med:

Langrenn for kvinner er en forholdsvis ny konkurransegren hos oss, det er i grunnen først i de siste to årene det er blitt vist virkelig interesse. Jeg håper at flere og flere vil slå seg med oss etter hvert, og at langrenn vil bli en alminnelig kvinnesport. Mange synes at vi er svært lite kvinnelige i løypa og at kvinner helst bør holde seg unna langrenn. Det er ille å høre slikt all den

²⁴² Dagbladet 1952: 22.02

²⁴³ Dagbladet 1952: 22.02

²⁴⁴ Dagbladet 1952: 22.02

²⁴⁵ Dagbladet 1952: 22.02

stund vi kjenner hvor godt det gjør kroppen og sunnheten i det hele tatt. Riktignok får vi muskler, men er ikke det vel så bra som flekk?²⁴⁶

Askerud bekreftet med dette hvilke utfordringer de kvinnelige langrenns utøverne møtte på 1950-tallet. Nationen avsluttet med en kommentar om at Jorun Askerud trolig kom til å smile uansett hvordan utfallet av langrennet måtte bli. Hun var nemlig en som drev med idrett først og fremst for idrettens skyld.²⁴⁷

Et spesielt fenomen ved mange OL har vært de såkalte «olympiapikene» som blant annet har opptrådd under medaljeseremoniene. Oslo-OL i 1952 var intet unntak. I forkant av OL ble det utlyst en konkurranse hvor mer enn 700 jenter deltok. Av disse ble 11 utvalgt til det ærefulle oppdraget. Nationen omtalte disse jentene i en artikkel om utlendinger de hadde møtt under lekene. Inntrykket var at Norge ble oppfattet som et foregangsland – med vakre kvinner som også kunne gå på ski. Slik var det ikke «i de sørlige land»:

Ja, det er et faktum at alle utlendingene – praktisk talt uten unntagelse – rent jubler over representantene for «det svake kjønn» i Norges hovedstad. Vi nordmenn må være passe bortskjemte, som ikke er helt oppmerksomme på hvor storflotte jenter vi har. Nå skal vi gjerne innrømme at friske skijenter i en løype er et festlig syn, og i de sørlige land er det ikke alminnelig å se så stort kvinnelig innslag i skisporten til daglig.²⁴⁸

Dermed er vi allerede over på neste tema, avisens fremstilling av andre deltakende nasjoner, først og fremst deres utøvere.

Norge og «de andre»

Olympiaden i Oslo i 1952 var som arrangement av større dimensjon enn noe annet vinter-OL tidligere. I Oslo by florerte det av mennesker fra land som fremdeles var heller ukjente og eksotiske for nordmenn flest. En journalist og en tegner i Nationen gjorde seg ens ærend ut i byen for å finne representanter for noen av disse:

Etter å ha antastet en kar vi antok var en orientaler, men som viste seg å være svenske, sneiet vi borti en liten pike som Arne ville tegne. (...) Vi var i grunnen ikke så heldige. De var fra Sør-Italia et steds, og den lille piken het Nada. (...) – Om vi bare kunne finne noen japanere eller noe sånt.²⁴⁹

En japaner var altså i denne sammenheng å foretrekke fremfor en italiener. De siste var riktignok heller ikke helt som oss nordmenn. Italieneren som vant utfor for herrer, ble således

²⁴⁶ Nationen 1952: 16.02 B, For øvrig var beste plassering i kvinnelangrennet en 6.plass, og denne ble tatt av Rakel Wahl.

²⁴⁷ Nationen 1952: 16.02 B

²⁴⁸ Nationen 1952: 16.02 C

²⁴⁹ Nationen 1952: 16.02 C

beskrevet som «den tette – og til sydlending å være – stillfarende Zeno Colo».²⁵⁰ Det meste handlet likevel om nord-europeerne. Det skyldes utvilsomt at idrettene avisene var mest opptatt av, ble dominert av nordiske utøvere. Amerikanerne, som nesten alle hadde europeiske røtter, noen også norske eller nordiske navn, ble også trukket frem. Da ble de tydeligvis oppfattet som mindre eksotiske enn både japanere og italienere.

Øvelser som aking (bobsleigh), kunstløp, ishockey og bandy, som var prøvegren i OL i 1952, ble det skrevet lite om i avisene. Selv om Norge hadde deltakere i alle disse øvelsene unntatt kunstløp for menn, var det uten forventninger og med et beskjedent publikum. I aking tok Vest-Tyskland begge gullmedaljene (toer- og firerbob). Nationen omtale de tyske utøverne som «overlegne», og la til at nordmennene var langt unna å være blant de beste.²⁵¹ Igjen synes det som om det var greit å berømme andre – også tyskere bare syv år etter krigen – når de norske ikke hadde noen klar medaljesjanse.

Et gjentakende fenomen i pressedekningen var behovet for anerkjennelse fra svensk hold. Avisene refererte stadig til svenske aviser for slik å bygge oppunder påstandene om at Norge igjen var den ledende vintersportsnasjonen. Aftenposten intervjuet Oslos daværende ordfører, Brynjulf Bull, om dette. Han pekte på den svenske dominansen i vinteridrett i årene like etter krigen. Som nasjon hadde vi bent fram vært «sportslig okkupert» av Sverige, noe vi nå så en mulighet til å frigjøre oss fra:

Så lenge vi kan konkurrere med dem på like fot og til og med vinne over dem innimellom, er alt herlighet og glede blant nordmennene. Svenskene skal huske på at vi har følt oss sportslig okkupert av Sverige siden frigjøringen. Derfor opplever vi disse dagene en annen frigjøringsrus. Endelig er vi fri alle komplekser overfor storebror i løypa og kan hevde oss.²⁵²

Oslos ordfører uttrykte her en nokså allmenn holdning til svenske idrettsutøvere i de første etterkrigsårene. Mens norsk idrett lå nede under okkupasjonen hadde svenskene profitert på sin status som nøytrale. De hadde til og med deltatt i verdensmesterskapet på ski i Cortina i Italia i 1941, som kom i stedet for verdensmesterskapet som skulle ha vært arrangert i Norge i 1940, men som ble avlyst på grunn av krigsutbruddet. Etter norsk oppfatning burde Sverige kommet med en unnskyldning for å deltatt i Cortina. Denne holdningen til svenskene, et sted mellom misunnelse og moralsk harme, skal ha vært noe av bakgrunnen for at Holmenkoll-rennet i 1946 ble gjort om til et rent nasjonalt renn.²⁵³

²⁵⁰ Nationen 1952: 18.02

²⁵¹ Nationen 1952: 23.02

²⁵² Dagbladet 1952: 23.02

²⁵³ En annen grunn til dette var trolig å spare nordmennene for den ydmykelsen som svensk deltagelse kunne føre til for norske utøvere som ennå var preget av manglende trening (Olstad & Tønnesson 1986: 90-91)

Under det første vinter-OL etter krigen, i St. Moritz i 1948, hadde svenskene som ventet gjort det mye bedre enn nordmennene i skisporet. Derfor smakte utvilsomt seirene under Oslo-OL ekstra godt. To dager etter intervjuet med Oslos ordfører fulgte en ny artikkel i Aftenposten, blant annet med et referat fra Svenska Dagbladet. Der het det at Norge på en storartet måte hadde forsvart sin posisjon som verdens fremste vintersportland. De norske gullmedaljevinnerne ble betegnet som «vintersportens overmennesker». – Norges største seier kom likevel i det avsluttende hopprennet. De 150.000 tilskuerne som ifølge Svenska Dagbladet var til stede, demonstrerte disiplin, sakkyndighet og objektivitet ved spontant å hylle hver eneste hopper uansett nasjon, «et bedre publikum finnes ikke».²⁵⁴

Nasjonen var særlig opptatt av svenskens egne nederlag, og fant deres egne konklusjoner i de svenske avisene. Bak lå tydeligvis et ønske om å få frem at utenforliggende forhold ikke hadde vært årsak til nordmennenes seire. Og de fikk svaret de ønsket å høre fra den svenske Stockholms-Tidningen:

Årsakene? Naturligvis kommer man trekkende med smøringen. Alle svenskene måtte smøre om et par tre ganger, men det måtte finner og nordmenn også. Sannheten er at hvis noen hadde smøringsekspertise så var det svenskene, som til og med lanserte en fin nyhet: en skiskrape festet til skiene. Det holder heller ikke å skylde på at våre [skiløpere] er for gamle. Vi har ikke noe annet å skylde på enn at finner og nordmenn nettopp nå løper betydelig raskere enn våre beste.²⁵⁵

Nasjonen påpekte også, som vi ser bekreftelse på i sitatet over, at svenskene tross egen situasjon var gavmilde nok til å gratulere finnene og nordmennene. De trakk også frem norske Olav Økern, som på tross av en alder på 41 tok en fjerdeplass på 50 kilometer. Stockholms-Tidningen brukte dette til å underbygge påstanden om at svenskene ikke kunne skylde på for gamle skiløpere.²⁵⁶

Tilsvarende artikler fantes i Arbeiderbladet og Dagbladet. Arbeiderbladets artikkel hadde tittelen: *Norge bedre på ski enn Sverige nå*.²⁵⁷ Dagbladet kunne på sin side fortelle at finner og svensker var fra seg av begeistring over olympiaden. «Overlegen» var et ord som gikk igjen, og aldri smakte det så godt som når det kom fra svensker, som i dette sitatet fra Stockholms-Tidningen:

Avisen skriver blant annet at de kjekke norske idrettsmenn vant en seier som ikke godt kunne være mer overlegen og overbevisende. De norske lederne og hele det norske folk vant en ikke

²⁵⁴ Aftenposten Aften 1952: 25.02

²⁵⁵ Nationen 1952: 22.02

²⁵⁶ Nationen 1952: 22.02

²⁵⁷ Arbeiderbladet 1952: 25.02

mindre seier ved den måten de gjennomførte den veldige konkurransen og som de møtte og mottok gjestene fra hele verden på.²⁵⁸

«Søta bror» hadde altså mange lovord å komme med vedrørende Norge og nordmenn. Det var mindre å hente motsatt vei. Dagbladet hadde likevel en artikkel der de trakk frem at både svensker og finner hadde vært litt uheldige med sine prestasjoner i hoppbakken. Det kunne fort gått annerledes dersom konkurrentene hadde hatt dagen. Blant annet hadde en av svenskene falt i et av sine hopp, noe som hadde kostet ham en fin plassering. En annen svenske hadde likevel klart å ta bronsemedaljen, noe som måtte sees som en «hyggelig oppmuntring i all den utrolige motgangen svensk skisport har hatt ved disse vinterlekene.»²⁵⁹

Av språklige grunner var det ikke så lett å få kommentarer til olympiaden fra finsk som fra svensk hold. Aftenposten hadde likevel klart å få tak i en artikkel på svensk av en tidligere finsk idrettsutøver og sportsentusiast, Lauri Pihkala.²⁶⁰ I artikkelen *Vintersportens Mekka* gav han en utelukkende positiv omtale av olympiaden i Oslo. Han innledet artikkelen slik:

Vinterspelen är över, lenge leve vintersporten! Dessa spel 1952 har varit så fullständig och genomgående succé, att jag för min del kan med värsta viljan ej anteckna anledning till några minsta änmerkingar utover den futtiga detaljen att defiladen vid öppningsceremonien led av isens halhet. Och detta är verkligen ej mycket vid en så omfattande fest.²⁶¹

Ut fra dette diskuterte Pihkala muligheten for å arrangere olympiadene på samme sted hver gang. En slik ordning, mente han, ville gjøre arrangementet enklere og til mindre «besvær». Stockholm kunne være en god kandidat til å holde sommerlekene, uten at han var helt sikker på om det var det mest ideelle. Når det gjaldt vinterlekene var han derimot ikke i tvil: Det måtte bare bli Oslo. Et mer engasjert og sakkynndig publikum fantes ikke. Han hadde i den sammenheng lagt merke til at i Norge så alle ut til å eie sportsutstyr, og at det bar preg av å være i flittig bruk. Pihkala avsluttet slik: «Det finns ingen vinteridrottens Mohammed, men desto säkrare en Mekka för vintersport, och den heter Oslo.»²⁶²

Også Dagbladet refererte til finner som var overveldet av olympiaden i Oslo, spesielt avslutningen i Hollmenkollen. *Oslolekene blir aldri overtruffet*, var overskriften:

Dag for dag har de finske journalistene rost det perfekte norske arrangement ved vinterlekene, den vennlighet de og andre finske har vært gjenstand for, og den ro og sikkerhet de norske arrangørene viste (...) Det framgår klart av de daglige rapporter som er kommet til de finske

²⁵⁸ Dagbladet 1952: 25.02 B

²⁵⁹ Dagbladet 1952: 25.02

²⁶⁰ Lauri Pihkala deltok blant annet som høydehopper og i diskos under sommer-OL i 1908 og 1912.

²⁶¹ Aftenposten 1952: 26.02

²⁶² Aftenposten 1952: 26.02

aviser at vinterlekene i Oslo aldri kommer til å bli overtruffet med hensyn til idrettsånd og suksessfull innsats av arrangørlandet.²⁶³

Når det gjaldt omtale av OL utenom Sverige og Finland, hadde Aftenposten fått fatt i omtale av olympiaden i tysk presse. Tyskerne skal også ha vært svært fornøyde med olympiaden. Arrangementet ble satt opp mot den foregående OL i Sveits i 1948: «St. Moritz var en hotellolympiade. Oslo er strengt sportslig – en mønsterolympiade».²⁶⁴ Av de andre avisene hadde Arbeiderbladet en artikkel om de tyske idrettsutøvernes møte med det norske publikum. Som nevnt i innledningen hadde det på forhånd hersket mye usikkerhet rundt dette møtet. Avisen tok opp igjen denne tråden noen dager etter at olympiaden var avviklet:

Det var ikke fnugg av mislyd i den mottakelsen som ble de tyske idrettsmenn til del under Olympiaden. Var ikke det overraskende? (...) Vi stilte i går spørsmålet til en tysker, dr. von Twardowskj. (...) – Jeg må innrømme at jeg hadde mine bange anelser. Bitterheten etter okkupasjonen ville henge igjen, tenkte jeg. Kanskje gjør den det enda. Men i hvert fall varmet det meg om hjertet å se at det norske idretts-publikum verdsatte prestasjonene utelukkende etter den sportslige ytelsen. (...) Olympiaden har vært et veldig verdifullt bidrag for å gjenreise forståelsen mellom våre to folk. I dette tilfelle har den olympiske idé virkelig tjent sitt opprinnelige formål.²⁶⁵

Til all denne ros av norske utøvere, arrangører og publikum er det vanskelig å finne kritiske stemmer. Sportssidene i avisene var i de ukene OL stod på nesten utelukkende fylt med positive omtaler og refleksjoner. En av de få som problematiserte det sterke nasjonale eller nasjonalistiske uttrykket i idrettens verden, var en skribent i Dagbladet. Han karakteriserte dette som «individuell egoisme og selvros en bloc», og mente at man stod i fare for å tippe over i sjåvinisme og selvforherligelse:

Når vi finner slik glede i å rose nasjonen og våre landsmenns bedrifter, er det fordi vi på denne måten hyller oss selv. Ofte finner vi igjen den private livsløgn i nasjonal forkledning. Ved å se ned på andre folk tror vi kanskje vi vokser, men i virkeligheten skrumper vi inn. Nasjonal selvforherligelse og navlestirren bidrar ikke til å utvide et menneskes horisont og virker ikke kulturelt utviklende.²⁶⁶

Som i de andre kapitlene, er denne delen av oppgaven kalt «Norge og de andre». Vi ser at dette i stor grad handlet om at avisene hentet inn uttalelser fra andre deltakende nasjoner om deres oppfatninger av norske utøvere, om selve arrangementet, tilskuerne og i noen tilfelle også hele det norske folk. Det var mye mindre å finne om hvordan avisene så på deltakerne fra andre nasjoner. Avisene viste likevel vilje til å anerkjenne deres prestasjoner – helst da i øvelser der nordmennene gikk seirende ut, eller en norsk seier var utenfor rekkevidde.

²⁶³ Dagbladet 1952: 25.02

²⁶⁴ Aftenposten 1952: 25.02 B, Både Vest- og Øst-Tyskland var utestengt fra OL i St. Moritz (jf. innledningen).

²⁶⁵ Arbeiderbladet 1952: 27.02

²⁶⁶ Dagbladet 1952: 19.02 B

Oppsummering og konklusjon

Før krigen hadde norsk idrett vært splittet mellom arbeideridrett og såkalt «borgerlig idrett». Rolf Hofmo, som hadde vært en sentral leder innenfor arbeideridretten i 1930-årene, ble etter krigen den fremste brobyggeren mellom disse to fraksjonene og en pådriver for et vinter-OL i Oslo i 1952. På mange måter markerer dette OL foreningen mellom arbeideridrett og borgerlig idrett. I avisdekningen finner man således ikke spor av dette skillet, som i så stor grad hadde preget mellomkrigstiden.

I opptakten til olympiaden viste avisene en unison begeistring for de kommende lekene. Aftenposten var særlig opptatt av å argumentere for Norge som det mest naturlige stedet for å arrangere en olympiade. Her ble alle midler tatt i bruk. Den norske skitradisjonen som viste seg å strekke seg lengre tilbake en antikkens leker var en av disse. Også to gamle skiguder fra norrøn mytologi ble hentet frem i argumentasjonen for Norge og Oslo som det ideelle stedet for et slikt arrangement.

Oslo-OL var det første av de OL som er undersøkt i denne oppgaven der flere av avisene prøvde å se arrangementet i forhold til den opprinnelige idé med de olympiske leker. For det meste var innfallsvinkelen positiv, men både ved åpningsseremonien og ved avslutningen ble det spurt om slike konkurranser kunne føre til nasjonal sjåvinisme og selvforherligelse. Særlig Arbeiderbladet advarte også mot at kravet om toppresultater lett kunne føre til stjernedyrkelse av de fremste utøverne.

Et annet moment var det politiske. Øst-Tyskland valgte å utebli fra lekene da forhandlingene med Vest-Tyskland om en felles tysk tropp strandet. Under trykket fra den kalde krigen var det tydelig at de gamle olympiske idealene om fred, forsoning og vennskap hadde sine klare begrensninger. I Aftenposten, som skrev mest om dette, var det heller ikke vanskelig å se hvor sympatien lå. Diskusjonen omkring den olympiske idé bar i det hele preg av å befinne seg et sted mellom idealisme og virkelighet. På den ene siden representerte olympiske leker en sjelden anledning til å bringe sammen folk med svært forskjellig bakgrunn. På den annen side fantes det konflikter som var av en slik dimensjon at dette ikke lot seg gjøre, om så bare noen uker hvert fjerde år.

Når det gjaldt referat og kommentarer til de ulike konkurransene, var det små forskjeller mellom avisene. På den største «norske» dagen under OL, omtalt som den største prestasjon i norsk idrettshistorie noensinne, tok Norge tre gull: 18 km langrenn, kombinert og 1500 meter på skøyter. Ut fra avisdekningen syntes dette å ha vært en overraskelse. Aftenposten var redd

nordmennene skulle bli beskyldt for å ha iscenesatt denne dagen, men forsikret at slik var det slett ikke. Mest overraskende var Hallgeir Brendens seier på 18 km. Den utøveren som uten sammenlikning fikk mest omtale, var likevel den tredobbelte gullmedaljevinneren på skøyter, Hjalmar «Hjallis» Andersen.

I øvelsene for menn var ellers få nedturer. I de fleste øvelsene det var knyttet store norske forventninger til, gikk det i mange tilfelle enda bedre enn forventet. Når det av til ikke gjorde det, var det som i tidligere OL vanskelig for avisene å innrømme at egne utøvere ikke var gode nok. Men dette gjaldt ikke øvelser der de norske forventningene var små, mest påtakelig ishockeylaget, som tapte alle sine kamper. Da var man mer opptatt av å lære av nederlagene og se fremover fremfor å forklare og unnskyldde.

I motsetning til mennene høstet de kvinnelige utøverne liten heder og ære. Beste plasseringen var en 6. plass i alpint. OL i 1952 var ellers første gang det ble arrangert langrenn for kvinner. Omtalen av denne øvelsen bar preg et heller gammeldags syn på kvinnelig idrett og kvinner mer generelt. Blant annet ble det tatt opp om all hardtreningen kunne gå utover det kvinnelige. Konklusjonen var likevel positiv: De fremste kvinnelige utøverne, de finske jentene, var vakre og på ingen måte blitt mannhaftige av treningen.

Når det gjaldt temaet «Norge og de andre», kunne man ut fra avisene få inntrykk av at det viktigste ikke var å vinne, men å slå svenskene. Denne rivaliseringen var ikke noe nytt, men ble kanskje forsterket av de gode svenske prestasjonene i St. Moritz OL i 1948, da de norske utøvere hadde gjort det heller dårlig. Mer enn noe annet synes avisdekningen å være preget av en stadig søken etter svensk anerkjennelse. Det samme gjaldt i noen grad også Finland, den tredje nordiske stormakten i vinteridrett. Andre deltakende nasjoner ble det skrevet lite om. Det kom likevel frem en tydelig stolthet over hvordan de tyske utøvere ble tatt imot, så pass kort tid etter frigjøringen.

Avisenes oppsummering av olympiaden etter at det hele var over, viser en gjennomgående begeistring for det aller meste. Når ikke nordmennene hevdet seg, hadde man i det minste det beste publikum som uten fordommer for nasjonalitet hyllet alle idrettsutøvere. Avslutningsvis er det derfor fristende å konkludere med at avisdekningen av vinter-OL i Oslo i 1952 kan sees under synsvinkelen: *selvbekreftelse på norsk fortreffelighet*. Vel 40 år senere skulle vi igjen få muligheten til å vise oss frem, på Lillehammer i 1994.

Kapittel 5

«The best Olympic winter games ever»

Olympiaden i Lillehammer 1994

Det var den tyskfødte reiselivsmannen Wolfgang Müller som først hadde ideen om å arrangere OL på Lillehammer i 1994. Foranledningen var IOCs 84. kongress i den tyske byen Baden-Baden. Her ble Calgary valgt til arrangør av vinterlekene i 1988 fremfor svenske Falun. Formann i Norges Olympiske Komité (NOK) Arne B. Mollén mente at Nordens eneste sjanse i fremtiden trolig lå i Lillehammer. Dette tente Müller som allerede hadde tenkt tanken. Ved hjelp av noen nære venner kontaktet de NOK, og arbeidet tok til.²⁶⁷

Den første søknaden gjaldt OL i 1992. Det gikk ikke. På IOC-kongressen i Lausanne 1986 ble Albertville valgt som arrangør av vinterlekene dette året.²⁶⁸ På denne kongressen ble det likevel fattet et vedtak som skapte nytt håp for Lillehammer. Frem til 1992 hadde sommer- og vinter-OL blitt arrangert samme år, men på grunn av store utvidelser av lekene var ikke dette lenger gunstig for sponsorene. Siden IOC fremdeles ville beholde fireårsperioden, ble det nødvendig med et «mellomsteg», et nytt vinter-OL allerede i 1994.²⁶⁹

Lillehammer kommunestyre bestemte seg derfor å sende inn en ny søknad. Statsminister Gro Harlem Brundtland deltok på IOC-kongressen i Seoul der dette skulle avgjøres og fikk møte IOC-medlemmene dagen før. Her talte hun for Lillehammers sak, og tok opp viktige spørsmål som doping, IOC sin fredsbevarende oppgave og organisasjonens fremtid. Allerede før dette hadde søkerkomiteen på Lillehammer brukt 43 millioner kroner for å få arrangementet. Over 70 IOC-medlemmer ble oppsøkt personlig før avstemningen.²⁷⁰

Det stod til slutt mellom Lillehammer og Östersund. Med et flertall på 16 stemmer erklærte presidenten i IOC, Juan Antonio Samaranch: «The decision is Lillehammer!» Hele Norge jublet, mens mange svensker reagerte på det de mente hadde vært norsk lobbyvirksomhet. Svenskekongen kom for øvrig for sent til en lunsj med Samaranch. Dette skal IOC-sjefen ha

²⁶⁷ Klausen, 1996: 74

²⁶⁸ Klausen, 1996: 82-83

²⁶⁹ Dalby, Greve & Jorsett, 2006: 329

²⁷⁰ Dalby, Greve & Jorsett, 2006: 328-329

likt dårlig. Fra norsk hold ble ellers det påpekt at Norge hadde jobbet i seks år for å få dette OL, mens svenskene bare hadde brukt halvannet år.²⁷¹

Norge og OL på Lillehammer. Ulike holdninger og forventninger

Lillehammer-OL i 1994 var den andre vinterolympiaden på norsk jord, etter Oslo-OL i 1952. Nationen kunne i den forbindelse fortelle at så tidlig som i 1936 hadde det vært tanker om å arrangere OL på Lillehammer, noe som burde vise at mjøsbyen var et minst like naturlig sted å arrangere vinterleker som Oslo. Etter den andre verdenskrig, da det skulle avgjøres hvem som skulle arrangere vinter-OL i 1952, dukket disse tankene opp igjen. Av frykt for de høye kostnadene valgte likevel Lillehammer den gang å trekke seg.²⁷²

OL på Lillehammer kom midt i en spent periode i Europa. Særlig engasjerte krigen i det gamle Jugoslavia. I en artikkel i Arbeiderbladet med tittelen *OL i Norge bidrag til fred i verden* kom det frem at det var et ønske hos Samaranch at det under OL skulle være 16 dager med våpenhvile og fred, i tråd med det som hadde vært tilfelle under de antikke olympiadene. Arbeiderbladet sluttet fullt opp om dette, og mente at Lillehammer-OL kunne yte et viktig historisk bidrag i så henseende:

Det er en tankevekkende og sterk appell IOC-presidenten i disse dager retter til alle nasjoners soldater: «Legg ned våpnene og slutt fred under OL på Lillehammer». Tenk hvilke muligheter tause våpen i 16 dager kan skape i vår krigsrammede verden. Fred i olympisk ånd og med hele verdens øyne rettet mot Lillehammer og OL-utøvernes prestasjoner og innsats. Og igjen kan Norges bidrag være historisk. Gi generelt «amnesti», la samtlige Kosovo-albanere få sitt etterlengtede ja på sin asylsøknad, samtidig med at OL-eden leses på Lillehammer! La OL på Lillehammer bli et aktivt bidrag til fred i verden!²⁷³

De andre avisene så ut til å være enige i at Norge hadde muligheter til å bli et foregangsland som arrangør av en olympiade der fred og fordragelighet mellom nasjonene skulle stå i fokus. Men de reflekterte også over hvordan de olympiske idealene til da hadde fungert. Aftenposten tok særlig opp uttrykket «det viktigste er ikke å vinne, men å delta». Hvis det faktisk var slik, hvorfor snakket man da ikke om stort annet enn å hente flest mulig medaljer? Samtidig ble den økonomiske siden problematisert. Når idretten bidro til at en del aktører kunne håve inn store penger på seerrettigheter, reklame og andre inntektskilder, var det med på å svekke de olympiske idealene. I tillegg gjorde den kolossale mediedekningen det fristende å bruke OL til

²⁷¹ Dalby, Greve & Jorsett, 2006: 329-330

²⁷² Nationen 1994: 01.02

²⁷³ Arbeiderbladet 1994: 02.02

politiske markeringer. Det mente Aftenposten var negativt, men tok et visst forbehold når det gjaldt saker som gikk på miljøvern, kultur og menneskerettigheter.²⁷⁴

I artikkelen *De tilfredses OL* rettet også Nationen et kritisk søkelys mot det denne avisen oppfattet som negative sider ved olympiske leker og IOC. Hva var egentlig så viktig disse 14 dagene? Hvorfor var man villig til å bruke milliarder av kroner som heller kunne gått til andre formål? Skyldtes det kanskje den «tilfredse majoritet» som satt med makten og avgjorde slike saker på bekostning av vanskeligere stilte grupper.²⁷⁵

I en annen artikkel i samme avis ble IOC sterkt kritisert for å være en «pengemaskin og en eksklusiv klubb som verdens ledende politikere kappes om å tekke.»²⁷⁶ Det het at IOC hadde bygget sitt eget «tempel», eller museum som de selv likte å kalle de, i stor grad finansiert av IOC sine hovedsponsorer. Sponsorene ble trukket frem som hovedårsaken til at IOC var en milliardbedrift og en politisk maktfaktor. Prisen bare for å få legge frem en OL-søknad kostet nå like mye som hele Oslo-OL i 1952. Nationen ironiserte samtidig for måten Norge hadde fått tildelt lekene på, at den avgjørende faktoren var at Gro Harlem Brundtland hadde rukket frem til Samaranchs frokostbord før svenskekongen. Samaranch sin politiske fortid ble også trukket frem:

At OL også er politikk var IOK [norsk betegnelse for IOC] de siste til å forstå. Eller rettere sagt: Samaranch var den første som forsto det fullt ut. Så har da også Samaranch en politisk fortid som er interessant: idrettsminister under det fascistiske Franco-regimet og spansk ambassadør i Moskva etter Francos død.²⁷⁷

Særlig hadde Samaranch forstått potensialet som de fem olympiske ringene hadde til å melke store penger fra sponsorene, som ønsket å bruke dette symbolet i sin markedsføring. Nationen mente også at Samaranch måtte bære mye av skylden for at det ikke lenger var amatører, men millionærer som kjempet om OL-gull.²⁷⁸

Det kom ellers frem i avisene at det var delte meninger innenfor IOC om hvordan komiteen skulle fungere, blant annet at Samaranch ønsket å redusere de andre IOC-medlemmene sin makt og styrke sin egen.²⁷⁹ Han mente at prosessen med å velge ut OL-arrangørene hadde blitt for dyr. Derfor ville han at hovedstyret skulle gå gjennom alle innkomne søknader og sile ut to-tre

²⁷⁴ Aftenposten 1994: 05.02

²⁷⁵ Nationen 1994: 14.02

²⁷⁶ Nationen 1994: 04.02

²⁷⁷ Nationen 1994: 04.02

²⁷⁸ Nationen 1994: 04.02

²⁷⁹ Aftenposten. 1994: 05.02 B. Aftenposten viste til en samtale de hadde med Samaranch sommeren før. Her skal han ha uttrykt samme.

finalister som IOC-medlemmene kunne velge mellom. Dette skapte ifølge Aftenposten mye misnøye innenfor IOC siden utvelgelsesprosessen fram til da hadde gitt store fordeler til IOC-medlemmene: «Prosessen innebærer reiser til de forskjellige byene, reiser på 1.klasse, gaver og status. Medlemmene blir behandlet som kongelige når de ankommer en søkerby. Dette er dyrt, både for IOC og søkerbyene.»²⁸⁰

En av de mest kjente kritikerne av IOC og Samaranch var langrennsløperen Vegard Ulvang, som var valgt til å avlegge den olympiske ed på åpningsseremonien. Særlig reagerte Ulvang på at IOC-presidenten var en tidligere fascist, noe han mente ikke var idretten verdig. Videre kritiserte han det manglende demokratiet i toppidretten og IOC. Ulvang mente at det var galt at medlemmene valgte sine egne etterfølgere, og at idrettsutøverne ikke var representert i de styrende organene. Aftenposten siterte Ulvang på følgende:

De forvalter enorme verdier. Ingen utenfor systemet vet noe som helst. Publikum, utøvere og idrettsledere verden over burde ha krav på en viss form for innsikt. IOC må bli en åpen organisasjon.²⁸¹

Dagbladet lot IOC komme til orde i en artikkel med overskriften *Trekk deg, Vegard*. Avisen hadde intervjuet det norske IOC-medlemmet Olaf Poulsen, som mente Vegard burde la være å avlegge eden som en konsekvens av sine uttalelser om komiteen. Etter Poulsens oppfatning burde ikke Samaranchs bakgrunn ha noen betydning da han som IOC-president hadde gjort en usannsynlig god jobb. Det hadde heller ikke kommet noen protester mot ham da han ble valgt i 1980.²⁸²

I Arbeiderbladet kom det frem at Ulvang hadde fått mange reaksjoner på sine uttalelser. Han avkreftet at han hadde noe personlig imot Samaranch, og for å understreke dette inviterte han IOC-presidenten på middag. Hva hovedpersonene her hadde diskutert, kom ikke frem, annet enn det Ulvang kort oppsummerte på en pressekonferanse samme dag: «Vi hadde et meget, meget vennlig møte. Og når det gjelder det å avlegge eden på lørdag, går innholdet i den ut på å følge OLs regler. Det betyr ikke at man ikke kan si sin mening.»²⁸³

Etter dette uttalte flere talsmenn fra IOC at de anså denne saken for avsluttet. Blant disse var toppsjefen i IOCs administrasjon, generaldirektør Francoise Carrard, som for øvrig ikke ville gå med på påstanden om at IOC var udemokratisk.²⁸⁴ I en kommentar i Arbeiderbladet ble det

²⁸⁰ Aftenposten 1994: 05.02 B

²⁸¹ Aftenposten 1994: 09.02

²⁸² Dagbladet 1994: 10.02. Poulsen viste blant annet til *Ringenes herrer* av britiske journalisten Andrew Jenkins, kjent som IOCs fremste kritiker.

²⁸³ Arbeiderbladet 1994: 11.02 B

²⁸⁴ Arbeiderbladet 1952: 11.02 B

trukket frem at det var media som hadde styrt tidspunktet kritikken av IOC kom på. Dette ble forklart som en konsekvens av at OL-anleggene allerede hadde vært klare i et år – ventetiden kunne derfor brukes til å sette et kritisk søkelys på den olympiske komité! At medlemmene av IOC hadde blitt så fornærmet av kritikken, var med på å avsløre dem:

IOC visste ikke helt hva de gjorde da de gav Lillehammer vinter-OL. Det blir i meste laget for mange av dem når selv OL-president Heiberg også kommer på banen med kritiske framtidstanker om IOC. For IOC-pampene vil at OL kun skal handle om nasjonale spekulasjoner om gull og medaljer, ispedd noen svulstige tanker om fred i verden.²⁸⁵

Det var for det meste Arbeiderbladet og Nationen som stod for den hardeste kritikken. De andre avisene trakk også frem en rekke negative forhold ved IOC, men så noe mer optimistisk på mulighetene for en forandring.

Åpningsseremonien

«Et lite område i en liten by i et lite land står i fokus for verdens oppmerksomhet noen timer i ettermiddag.»²⁸⁶

Åpningsseremonien på Lillehammer ble holdt i Lysgårdsbakken. På grunnlag av generalprøven skrev Dagbladet en «forhåndsannmeldelse» der det ble sagt at man kunne se frem mot et åpningsshow som ville gi det norske folk kollektiv gåsehud og stolte gledetårer. Selv om inntrykket av seremonien var at den i hovedsak ville treffe det norske folk, ble også resten av verden ble oppfordret til å følge med.²⁸⁷

Arbeiderbladet hadde også store forventninger til åpningsseremonien ut fra generalprøven. Men i de deler av programmet som hadde lekket ut til publikum, var det ifølge avisen spesielt én ting folk undret seg over. Det skulle være et innslag med vetter, og – skamfullt nok – var det få som faktisk viste hva dette var, til tross for at disse skapningene var trygt forankret i norsk folkekultur.²⁸⁸

Etter at åpningsseremonien var vel i havn, omtalte Nationen arrangementet som flott og velregissert. Åpningsseremonien hadde innslag av reinsdyr, samer, folkedansere, telemarksskigutter og folkemusikere. Selv om disse tingene var lite typisk for det moderne Norge, kunne de i det minste vise at nordmenn satte pris på levende folkekunst. Samtidig var det stemningsskapende:

²⁸⁵ Arbeiderbladet 1994: 11.02

²⁸⁶ Arbeiderbladet 1994: 12.02

²⁸⁷ Dagbladet 1994: 11.02

²⁸⁸ Arbeiderbladet 1994: 12.02

Og da Kongen med familien ankom i slede med brede skinnfeller, ble han selve kongen i eventyret, og et eklatant bevis for den demokratiske verdien i å ha en «folkekonge». Så får det heller være at jeg et lite øyeblikk følte at Norge fremsto som et slags pittoresk og gammel-modig sjarmerende operette-fyrstedømme.²⁸⁹

En annen skribent i Nationen innrømmet at han var stolt av å være norsk ut fra det han fikk se. Han mente at innslaget med «Vossebryllupet» kunne kalles bonderomantikk, men hevdet at man måtte spille på det man var kjent for. På den annen side gjorde han det klart at han ikke var særlig begeistret for folk som brukte olympiaden til å markedsføre seg selv.²⁹⁰

Mest begeistret av avisene var kanskje Aftenposten, som mente åpningsseremonien hadde alle ingredienser som hørte til på en olympisk arena. Et gjennomgående tema var hvor mye de ulike innslagene spilte på norsk nasjonalfølelse: «Åpningsseremonien ble en begivenhet som appellerte til hjertet, verdigheten og den ekte gleden og stoltheten.»²⁹¹ Selv «Vårherre» bidro til at Norge fremsto på sitt beste den dagen, med snø og sol, som satte stemningen, het det. Måtte det et OL til for at vi skulle kjenne på denne stoltheten?

(...) for at vi skulle føle den rørende stoltheten over våre vakre bunader som fikk to milliarder mennesker øyne på seg, eller få oss til å trampe takten til Fanitullen. Til å gledes oppriktig over reinsdyr og sleder og samenes forunderlig vakre kofter, og samekunstneren Nils-Aslak Valkeapää's spennende joik. Til å fryse på ryggen, ikke av kuldegradene, men av telemark-kjørernes tapre ferdigheter. Hjertene våre svulmet da vårt kongepar kom til gledeseremonien, dronningen i sin utrolig vakre beltestakk, og vår kronprins Håkon og prinsesse Märtha Louise, som i sannhet representerer kremen av norsk ungdom.²⁹²

Dagbladet, derimot, hevdet at ikke alt gikk på skinner. På et tidspunkt var det hele i ferd med å bli en vanvittig skandale. Folk stod nemlig fremdeles i kø da seremonien var i ferd med å starte, og tilreisende var redd de hadde reist hele veien til fånyttes. Etter å ha intervjuet en del tilreisende på tribunen kunne avisen fastslå at det heller ikke var alle innslag som slo så godt an hos de ikke-norske. Flere fortalte Dagbladets journalister at de synes enkelte ting, som de mange sledene som kom inn med bunadskledde jenter, var litt langtekkelig. Dette ble satt opp mot hvilke følelser som var satt i gang hos nordmennene:

Stopp verden jeg vil på, tenkte vi og ble morgedøl for tre minutter da Norge kom inn. Jammen hadde vi ikke den beste edsavlegger, Ulvang, de flotteste klærne og den største troppen. Ute av den sjåvinistiske bobla ble vi overrasket av Norges mest upopulære mann, IOC-president Juan Antonio Samaranch. Han fikk enorm respons på sitt sterke budskap til Bosnia-krigens gale hunder. «Legg ned våpnene. Stopp drepingen.» Alle fulgte vi appellen til IOC-Samaranch. Et minuttts stillhet.²⁹³

²⁸⁹ Nationen 1994: 14.02

²⁹⁰ Nationen 1994: 14.02 B

²⁹¹ Aftenposten 1994: 13.02

²⁹² Aftenposten 1994: 13.02

²⁹³ Dagbladet 1994: 13.02

På tross av uttrykket «den sjåvinistiske bobla» måtte altså Dagbladets journalist medgi at også han ble revet med under åpningsseremonien. Ved å sette de norske inntrykkene opp mot de utenlandske kom det frem at seremonien mer var en fest for å hedre det norske framfor å appellere til et bredere publikum: «Nå kan vi ta av oss nisselua for godt og heller bukke i snøføyka. Åpningsseremonien ble 17. mai, Holmenkollen-søndagen, julaften, påskefjellet, midnattsola og Drillos til VM på en og samme gang.»²⁹⁴

En annen artikkel i Dagbladet var litt mer reservert: «Det er lett å ta av i nasjonal begeistring og sjåvinistisk patos etter en sånn eventyrlig åpningsseremoni,» het det her. Dette var likevel en helt naturlig respons og måtte kunne forsvares:

Noen vil formodentlig hevde at det var Disneyutgaven av norsk folkekultur, og nasjonalromantikk i showvariant vi ble presentert. Det er i og for seg riktig. Men poenget er at en OL-åpningsseremoni må ha elementer av det også. (...) Det er mulig verden ser på Norge som et svært eksotisk sted etter en slik åpning. Men jeg tror ingen kunne unngå å la seg sjarmere av ektheten i dette helstøpte arrangementet i motsetning til tidligere spektakulære gloshow, av kvaliteten i gjennomføringen. For det fineste ved åpningen var at den markerte at det er et lite land som holder OL, og som ikke later som om det er noe annet. Men framviser det beste det har for det.²⁹⁵

Det måtte med andre ord være greit å skryte litt av seg selv under åpningsseremonien. Og det skulle bli mer å skryte av.

Norske prestasjoner. Oppturer og nedturer

Lillehammer-OL ble en stor suksess for de norske utøverne, som tok flest medaljer totalt (26) og andreplass i antall gullmedaljer (etter Russland). På skøyter startet medaljehøstingen på 5000 meter, der Johan Olav Koss tok gullmedalje. Det går frem av avisomtalen at Koss var den alle håpet på, men ikke helt trodde skulle gå til topps.²⁹⁶ Nationen viste til forrige års EM på hjemmebane hvor ingenting klaffet. Senere hadde det bare hadde gått nedover. Men Koss hadde en spesiell plass i nordmenns hjerte, og gullmedaljen på 5000 meter rørte alle: «I går sto Norge stille. Under seiersseremonien trillet tårene fra tusenvis av øyne da «Ja vi elsker» hedret vår ubestridte gullgutt på skøyter.»²⁹⁷

Av de andre avisene hadde Aftenpostens sendt en medarbeider til Vikingskipet som neppe hørte til de mest skøyteinteresserte. I alle fall skrev han at skøyter ville ha vært mer spennende med

²⁹⁴ Dagbladet 1994. 13.02

²⁹⁵ Dagbladet 1994: 13.02 B

²⁹⁶ Se f.eks. Aftenposten 1994: 13.02 B

²⁹⁷ Nationen 1994: 14.02

en ball! Men Koss sitt sterke løp gjorde at han glemte ballen: «I går ble vi forelsket tolv og en halv gang.»²⁹⁸

På tross av Koss sin gullmedalje på 5000 meter hadde ikke starten på konkurransene vært den beste fra norsk synspunkt. Kjetil André Aamodt hadde «bare» klart sølv i utfor og skijentene hadde heller ikke helt innfridd de store forventningene. Men dette kunne ha sine fordeler med tanke på fortsettelsen:

Det er ikke bra at ting åpner helt perfekt. På norsk vis blir vi da nervøse, og begynner å engste oss for hvordan det skal fortsette. Fra toppen fører bare én vei. De 17. olympiske vinterleker har derfor fått en perfekt åpning, alt har vært aldeles strålende, men det kan likevel bli *litt* bedre. Det er *litt* igjen før vi alle er helt på toppen.²⁹⁹

Og snart var det flere som meldte seg på gullkampen, særlig på herresiden i langrenn. Thomas Alsgaard overrasket de fleste og tok gull på 30 kilometer. I Arbeiderbladet ble han berømmet fordi han turte å gå sine egne veier. Blant annet hadde han, i motsetning til sine lagkamerater, valgt norske ski. Det avisen likevel fokuserte mest på var likevel gullvinnerens kontroversielle kosthold, at han foretrakk Cola og potetgull fremfor grønnsaker. På tross av dette var han en meget seriøs utøver og en evig perfeksjonist, het det.³⁰⁰

Nationen antydte at det kanskje var kommet et troneskifte i norsk herrelangrenn. I Albertville-OL i 1992 hadde Vegard Ulvang detronisert svenskene og sørget for Norges første seier i et internasjonalt mesterskap på 30 kilometer. På Lillehammer hadde Alsgaard klart det umulige – å slå både Ulvang og Dæhlie.³⁰¹

Det viktigste målet for norsk herrelangrenn på Lillehammer var likevel et gull på stafetten. Det var dette som skulle sette kronen på verket etter den suksessen som herreløperne hadde hatt de siste årene. Men slik skulle det ikke gå. *Knuste hele Norges drøm* het Aftenpostens artikkel i etterkant, som handlet mest om Bjørn Dæhlie og hans «overmann» Silvio Fauner.³⁰² Som ankermann klarte ikke Dæhlie å sikre gullet, noe som ledet til en diskusjon om han var rett mann på siste etappe. Det var landslagstrener Inge Bråten som hadde tatt avgjørelsen. Han mente Alsgaard var for uerfaren til å ha dette ansvaret. Derfor hadde han satt sin lit til Bjørn Dæhlie. Ankermannen selv innrømmet at han selv helst ønsket å gå tredje etappe, men hadde

²⁹⁸ Aftenposten 1994: 14.02

²⁹⁹ Aftenposten 1994: 14.02

³⁰⁰ Arbeiderbladet 1994: 15.02 B

³⁰¹ Nationen 1994: 15.02

³⁰² Aftenposten 1994: 23.02

akseptert landslagstrenerens avgjørelse. Bråten stod derfor igjen som «syndebukken» etter den skuffende sølvmedaljen.³⁰³

Nationen påpekte også at Inge Bråten på siste etappe kunne valgt Alsgaard, som gang på gang hadde vist seg bedre enn Dæhlie i spurtoppgjør. Dæhlie selv sa at dette var «etterpåklokskap», men var ikke fremmed for at resultatet da kunne ha blitt annerledes.³⁰⁴ Dagbladet, derimot, gikk derimot langt i å forsvare ledelsen. Slik utgangspunktet var, hadde de gjort det riktige. Italienerne var de beste denne dagen.³⁰⁵

På skøyter tok Johann Koss et nytt gull på 1500-meter, med ny verdensrekord. Men det var ikke gullet som fikk mest oppmerksomhet etter dette løpet. Koss var en ledende ambassadør for organisasjonen *Olympic Aid* (i dag: *Right To Play*). Denne organisasjonen ble stiftet i 1992 av LOOC som en del av forberedelsene til lekene. Under Lillehammer-OL fokuserte Olympic Aid på støtte til folk i krigsherjede land og områder preget av uroligheter.³⁰⁶ Arbeiderbladet trakk dette frem etter gullet på 1500-meteren:

Vikingskipet gynget, folk ville ikke gå. Johann Koss gikk æresrunde i en ellevill jubelgryte som bare kokte og kokte. Så gikk han ut og gav hele seiersbonusen på 230 000 kroner til Olympic Aid. Nå forbereder han 25 æresrunder som punktum på tidenes olympiske alle-mannsfest. For Johann Koss står ikke bare bokført med to gull og to verdensrekorder på 5000 og 1500 meter. Han hever seg over alle tidligere vinnere med en samvittighetsfull opptreden som tok luven av alle rundt ham i går.³⁰⁷

Bakgrunnen for Koss' giverglede var ifølge Arbeiderbladet en tur til Eritrea året før, der han med egne øyne hadde sett at hjelpen kom frem. Derfor startet han egen aksjon hvor han oppfordret alle nordmenn til å donere 10 kroner for hver norsk gullmedalje under OL.³⁰⁸ Etter seieren på 5000-meteren bestemte han seg for å gi bonusen sin til organisasjonen dersom han lyktes også på 1500-meteren. Dette ble fortolket som et forsøk fra Koss på å skyve sine egne prestasjoner i bakgrunnen.³⁰⁹

Med de skyhøye forventningene det hadde vært til alpinistene, var det som allerede nevnt en skuffelse at Kjetil André Aamodt måtte nøye seg med sølv i utfor.³¹⁰ Da Aamodt litt senere «bare» klarte bronsemedalje i super-G, kommenterte Aftenpostens dette i artikkelen *Da norsk bronse var nedtur*. I et intervju minnet Aamodt vedkommende journalist om at det var mindre

³⁰³ Aftenposten 1994: 23.02

³⁰⁴ Nationen 1994: 23.02

³⁰⁵ Dagbladet 1994: 23.02

³⁰⁶ <http://www.righttoplay.com/norway/about-us/Pages/History.aspx>

³⁰⁷ Arbeiderbladet 1994: 17.02

³⁰⁸ Arbeiderbladet 1994: 17.02

³⁰⁹ Aftenposten 1994: 17.02

³¹⁰ Se her også Nationen 1994: 18.02

marginer i alpint enn i langrenn, og at det derfor var mer snakk om flaks og uflaks, men den beste ville nok vinne uansett. Aftenposten så resultatet i et lengre tidsperspektiv. Selv om det var 50 000 skuffede supportere som forlot Kvitfjell, hadde ikke Norge alltid vært noen toppnasjon i alpint:

En supporter var så ergerlig at han kastet det norske flagget midt mellom søppelsekkene i Kvitfjells målområde. Hadde det vært i Calgary-OL i 1988, ville vi jublet over Kjetil André Aamodts sensasjonelle og sterke bronsemedalje. Men alpintidene har forandret seg. I mellomtiden er norske alpinister og publikum blitt bortskjemte av alle toppresultater.³¹¹

En annen av de norske alpinistene, Atle Skårdal, som selv hadde håpet på en topplassing, uttalte til Dagbladet at det hjalp ikke at utøverne gjorde alt de kunne for å være gode tapere når folket ville ha gull. Å skuffe så mange mennesker gjorde nederlaget ekstra tungt å bære for utøverne.³¹²

Hva angår de kvinnelige utøvernes resultater, vil disse bli nærmere omtalt under *Personfokus og de kvinnelige utøverne*. Generelt mente avisene at kvinnene hadde lite å vise til i forhold til mennene. Den eneste kvinnelige utøveren som klarte å ta en gullmedalje, var Stine Lise Hattestad i freestyle (kulekjøring). Det var en milepæl i norsk kvinneidrett som høstet begeistring. Særlig Nationen poengterte at det var en historisk medalje:

Tro det eller ei. Stine Lise er første norske jente som har vunnet et OL-gull på ski individuelt. Hun er også den første jenta som tar individuelt gull siden Bjørg Eva Jensen [på skøyter] i 1980. Gullet kom når det smakte som best. I årevis har jente-idretten lidd under et mediaskapt mindreverdighetskompleks overfor guttas stormløp mot den ene triumfen etter den andre.³¹³

Kombinert er ofte blitt omtalt som en norsk paradegren, og i den individuelle øvelsen kunne det knapt gått bedre: Fred Børre Lundberg gull, Bjarte Engen Vik bronse. Lundberg omtalte stemningen blant tilskuerne som «helt vanvittig».³¹⁴ I lagkonkurransen, derimot, ble det «bare» sølv. Det kan ha vært noe av grunnen til at Dagbladet – en uke etter begeistringen over Børre Lundberg og Engen Viks prestasjoner – gikk hardt ut mot kombinertsporten og kalte den «Lillehammer-OLs kjedeligste øvelse».³¹⁵ Reglene i kombinert trengte en oppdatering, het det. Både trenere og utøvere mente at hopprennet ble for mye vektlagt, og følgelig tidsavstandene i langrennet for store.³¹⁶

³¹¹ Aftenposten 1994: 18.02

³¹² Dagbladet 1994: 18.02

³¹³ Nationen 1994: 17.02

³¹⁴ Aftenposten 1994: 20.02

³¹⁵ Dagbladet 1994: 25.02

³¹⁶ Dagbladet 1994: 25.02

Ved inngangen til andre uke under Lillehammer-OL passerte Bjørn Dæhlie endelig svensken Gunde Svan som tidenes mestvinnende utøver i langrenn. *Tidenes konge* lød overskriften i Arbeiderbladet, da det var klart at Dæhlie hadde tatt gullet på 10 km klassisk.³¹⁷ Den abdiserte svenske skikongen hadde bare lovord å komme med om sin norske kollega, men trodde ikke Dæhli ville ha krefter nok til å ta flere medaljer. Dæhli selv fokuserte også mest på det han alt hadde oppnådd, og forklarte mye av sin suksess med et godt støtteapparat og lagkameratene. Med det samme utgangspunktet som en del utenlandske konkurrenter, her viste han spesielt til Vladimir Smirnov fra Kasakhstan, ville det neppe gått like bra. Mye av æren for gullmedaljen tilfalt derfor laget og det norske systemet.³¹⁸

Før OL hadde mange regnet med at Norge ville vinne den uoffisielle «nasjonskampen» om å bli beste nasjon. Etter hvert begynte avisene å forstå at det kanskje ikke var helt realistisk. Arbeiderbladet hadde forklaringen: «Fordi alpinistene, skiskytterne og norske jenter har sviktet».³¹⁹ Avisen mente at Russland, som lå best an, ennå fløt på Sovjetunionens satsing på toppidrett, og at det var grunnen til at de kunne slå Norge. Men i fremtiden ville utøvere fra Vesten passere russerne siden pengestrømmen til toppidrett hos vår nabo i øst nå var stoppet opp. I en litt bittersøt oppsummering kom det frem at olympiaden, når alt kom til alt, var en svært resultatorientert affære:

Den norske gullrusen kommer til å flyte på Johan Koss' rundetider helt til søndag kveld, og Lillehammer-OL vil bli husket som et vintereventyr i moderne og nostalgisk toppklasse. Og med glansbildene fortsatt flytende utover verden, er det greit å gi plass til de nye OL-stjernene som nå overskygger de norske. For nå handler OL mest om prestasjoner etter at lusekoftene, sola, smilene og verdens beste publikum har blitt daglige fenomener og ikke er nyheter lenger.³²⁰

At medaljehøstingen ikke var maksimal kom også til uttrykk i Nationen. Likevel var det ingen grunn til å sture – resultatene var over hva de fleste hadde turt å håpe på og noe vi nordmenn kunne være stolte over:

Vi har igjen vist at vi er en av verdens ledende vintersportsnasjoner. Like viktig som alle de sportslige fremgangene er den PR Lillehammer-OL gir for Norge. I strålende vintervær har vi vist hele verden norsk natur og folkeliv av beste merke. (...) Og best av alt er at nordmennene har vist saklighet – og gitt støtte ikke bare til egne utøvere – men også prissatt store sportslige prestasjoner av de utenlandske utøverne. I seg selv er det mange gull verdt. Og utenlandske deltagere og publikum, så vel som millioner av TV-seere verden rundt har opplevd en folke-fest og et idrettseventyr man kanskje aldri har opplevd maken til.³²¹

³¹⁷ Arbeiderbladet 1994: 21.02

³¹⁸ Aftenposten 1994: 20.02 B

³¹⁹ Arbeiderbladet 1994: 24.02

³²⁰ Arbeiderbladet 1994: 24.02 B

³²¹ Nationen 1994: 24.02

Nationen fremhevet også at olympiaden ville virke positivt for turisme og næringslivet etter at det hele var over. Særlig ventet man at mange amerikanere, på bakgrunn av gode resultater fra amerikanske utøvere, ville strømme til «vinterlandet i nord».³²² Dagbladet trakk frem at OL på Lillehammer med god margin kom til å slå alle tidligere vinter-OL når det gjaldt samlet antall tilskuere. Hele 1,12 millioner mennesker ville ha sett en eller flere øvelser før det ble satt endelig sluttstrek.³²³

Etter en viss downperiode tok den norske medaljehøsten seg opp helt mot slutten av lekene. Størst var en etterlengtet jubeldag i hoppbakken. Etter å ha mislyktes i stor bakke, hvor han «bare» tok sølvmedaljen, kunne en lettet og glad Espen Bredesen innkassere gullmedaljen i liten bakke, mens Lasse Ottesen tok sølv. Nationen trakk linjer bak i idrettshistorien for å vise viktigheten av denne seieren:

Espens mål er å bli historiens første som hopper over 200 meter. I går behøvde han to hopp for å komme over den lengden, men ville ikke blitt mer historisk om han så hoppet til Gjøvik. Siste nordmann som vant i den lille bakken, var Arnfinn Bergmann i 1952. Siste nordmann som tok OL-gull i hopp var Toralf Engan i 1964. I går så de en ny gullgutt fra sletta. Og gamlegutta løftet Espen på gullstol.³²⁴

Alpinsporten fikk også oppreisning for de litt skuffende resultatene tidligere under lekene. I kombinasjonsgrenen utfor/slalåm tok Lasse Kjus, Kjetil André Aamodt og Harald Christian Strand Nilsen de tre første plassene. Igjen fant man frem betegnelsen historisk seier, denne gang i Aftenposten:

Det er bare skjedd to ganger tidligere i den i den alpine, olympiske historie at samme nasjon har tatt hele medaljesettet i en øvelse. (...) Lasse Kjus, Kjetil André Aamodt og Harald Christian Strand Nilsen: Nasjonen trykker dere til sitt bryst, sammen med Espen og Lasse fra hoppbakken!³²⁵

Etter oppturene i hoppbakken og i alpint økte forventningen til at vi likevel kunne bli beste nasjon til slutt. *Nå kan vi bli best* het det i Arbeiderbladet. Russland hadde fremdeles flest gullmedaljer, men med medalje, helst gull, på den siste øvelsen, 50 kilometer langrenn, var det en mulighet for at Norge kunne gå forbi.³²⁶

Gull ble det ikke. På olympiadens siste dag stod Vladimir Smirnov fra Kasakhstan øverst på pallen. Sture Sivertsen på tredje plass ble beste nordmann. Norge måtte med dermed se seg slått av Russland i gullkampen. Sammenlagt, sølv- og bronsemedaljer medregnet, var likevel Norge

³²² Nationen 1994: 24.02

³²³ Dagbladet 1994: 23.02 B

³²⁴ Nationen 1994: 26.02

³²⁵ Aftenposten 1994: 26.02

³²⁶ Arbeiderbladet 1994: 26.02

best. Og det var heller ingen sure miner ovenfor mannen som hadde vunnet den aller gjeveste individuelle langrennsøvelsen. I Aftenpostens artikkel *Gullet vi ventet på* ble den populære kasakhstaneren utropt som en av tidenes største utøvere i langrennsporten: «I 50 km klassisk langrenn i OL vinner bare de aller største – slike som Vladimir Smirnov. I går fikk han gullet hele langrennsverden unnet ham.»³²⁷

Smirnov, eller «Smirre» som de fleste kalte ham, ble presentert som en svært ydmyk mann, som tidligere aldri helt hadde lyktes. Han hadde tilbragt dagen før konkurransen sammen med sin kone og datter. Etter løpet uttalte han at selv om dette var en stor dag for han som idrettsutøver, ville ingenting måle seg mot dagen hans datter ble født. Han kom også med en takk til publikum på Lillehammer: «Det var utrolig å oppleve det norske langrenns-publikumet her på Lillehammer. (...) De fortjener en takk.»³²⁸

Nationen var særlig opptatt av forholdet Smirnov hadde til Norge, at han nesten var som en nordmann å regne. Smirnovs gullmedalje var derfor ikke noe nederlag, heller tvert om: «En overlykkelig Vladimir Smirnov satte prikken over i'en på det norske OL-eventyret».³²⁹ Ellers fokuserte Nationen mest på alle de norske seierne. Aldri før hadde vi tatt så mange medaljer. Om det fantes noen skuffelser, var disse så små at man måtte vri hukommelsen for å huske på dem, het det. Artikkelen ble avsluttet med en hyllest til alle nordmenn: «Nå gratulerer vi oss selv og hverandre. Festen kostet oss 2000 skattekroner per person. Den var verdt hver eneste krone. (...) Vi har tatt gull i løypene, rundt i løypene og som OL-arrangører. Vi takker og bukker».³³⁰

Den samme holdningen kom til uttrykk i Arbeiderbladet, som brukte femmila som en metafor for hele olympiaden:

Gårsdagens femmil kan stå som et symbol på hele OL. Norske løpere med i medaljekampen hele veien, verdens største vinteridretts-publikum ringside og gull og sølv til OLs til da største tapere: Vladimir Smirnov og Mika Myllylä. (...) Hyllesten som fulgte disse to ble en ny manifestasjon på det norske særpreget og den norske suksessen: God sportsånd og publikum som har greie på det de ser.³³¹

Før avslutningsseremonien var forventningene store. I Aftenposten het det at: «Eventyret om fred og forsoning gikk rett hjem i hele verden. Nå kommer fortsettelsen og avslutningen».³³²

³²⁷ Aftenposten 1994: 28.02

³²⁸ Aftenposten 1994: 28.02

³²⁹ Nationen 1994: 28.02

³³⁰ Nationen 1994: 28.02

³³¹ Arbeiderbladet 1994: 28.02

³³² Aftenposten 1994: 25.02

Budskapet skulle altså fortsatt handle om fred og forsoning. Arrangørene uttrykte på sin side stor glede for at så mange av utøverne hadde blitt igjen fordi de trivdes så godt i Norge. Det ville gjøre det felles inntoget under avslutningen ekstra spektakulært.³³³

Som åpningsseremonien to uker før foregikk avslutningsseremonien i Lysgårdsbakken. Mens Aftenposten mente at avslutningen var enda bedre enn åpningen,³³⁴ syntes ikke Dagbladet like begeistret. Blant annet hadde publikum vansker med å forstå noen av innslagene. Fokuset ble likevel raskt flyttet over på det positive. Samaranch roste i sin avsluttende tale nordmennene som de egentlige OL-vinnerne, og som de beste arrangører av vinter-OL noensinne, «*The best Olympic winter games ever*». Publikum besvarte denne «mentale gullmedaljen» til det norske folk, som Dagbladet kalte det, med å synge «Seier'n er vår.»³³⁵

I Arbeiderbladet ble Lillehammer-OL satt opp mot forventningene til det neste større idrettsarrangementet verden skulle oppleve – fotball-VM i USA samme år, der Norge for en sjelden gang var kvalifisert:

Vi skal få se mange eksempler på det motsatte når årets neste mammut-arrangement ruller i gang 17. juni i USA. Da får vi et fotball-VM med publikumsopptøyer, ekstrem patriotisme, usportslig opptreden og dommerskandaler, og vi skal lagre alle solskinnshistoriene fra Lillehammer og Hamar når vi tenker oss der borte. For et vinter-OL er et vinter-OL, og etter 16 dager på Lillehammer skjønner vi ikke hvordan det kan gjøres bedre. Det skjønner ikke japanerne fra Nagano heller, som syntes det var en tung bølge å få OL-flagget overrakt av Lillehammer-ordfører Audun Tron i går.³³⁶

Arbeiderbladets oppsummering var nokså dekkende også for holdningen i de andre avisene: Hvordan skulle dette noensinne kunne overgå? Som arrangører ville både amerikanere og japanere få problem med å arrangere noe som kunne sammenliknes med dette. Dagbladet fant det likevel nødvendig å komme med en oppfordring til det norske publikum om ikke å «tippe rundt», med andre ord ikke hovre for mye:

Norge har gjort det en gang før. Etter vinter-OL i Chamonix i 1924 oppsummerte bladet Idrettsliv suksessen under tittelen: «Vi viste verden vinterveien.» Den var ment som en tittel for øyeblikket, omtrent som dagens hyllest av norske supermenn, men vokste til et nasjonalt slagord. Tida krevde det. Nasjonalismen blomstret i Europa, Norge kjempet med Danmark om Grønland og da gjaldt det å passe på den norske egenarten. Nå gjelder det mer å passe seg.³³⁷

Det kunne være gode grunner til en slik oppfordring om «å passe seg». Begeistringen var til tider kolossal. Det gjaldt ikke minst en del av utøverne.

³³³ Aftenposten 1994: 25.02

³³⁴ Aftenposten 1994: 28.02

³³⁵ Dagbladet 1994: 28.02 B

³³⁶ Arbeiderbladet 1994. 28.02

³³⁷ Dagbladet 1994: 27.02

Personfokus og de kvinnelige utøverne

Personfokuset i tidligere OL hadde i all hovedsak vært rettet mot norske utøvere. Slik var det også på Lillehammer, men med ett viktig unntak. Ut fra avisene kunne man en tid bli fristet til å tro at hovedpersonene i dette OL var de to amerikanske kunstløperskene Tonya Harding og Nancy Kerrigan. I en artikkel i Arbeiderbladet, *Dynasti på isen*, ble intrigene disse imellom kalt en såpeopera. Bakgrunnen var visstnok at Nancy Kerrigan i januar samme år skal ha blitt slått over kneet og skadet seg. Hennes fremste rival, Tonya Harding, ble mistenkt for å stå bak «attentatet». FBI-etterforskerne skal også ha kommet til at de ansvarlige var folk fra Hardings leir, men uten å kunne påvise at Harding selv visste om dette.³³⁸

De andre avisene var også mer opptatt av intrigene mellom Harding og Kerrigan enn av deres prestasjoner som kunstløpere. Selv om Kerrigan klarte å ta sølv, var hun ifølge Aftenposten uten sjanse på gullet mot ukrainske Oksana Bajul: «Hele verden har fulgt med i 'stjernekrigen' mellom Nancy Kerrigan og Tonya Harding. Men i kveld er det ikke sikkert de to får hovedrollen. For da kommer Oksana Bajul på banen i tidenes olympiske show.»³³⁹ – En annen artikkel i samme avis handlet om hvordan Kerrigan hadde fått hjelp av en norsk lege. Ifølge Kerrigans amerikanske lege var Norge et foregangsland innen «manuell terapi», og han hadde lært mye av sin norske kollega som hadde behandlet henne.³⁴⁰

Ellers var personfokuset som i de foregående OL rettet mot de fremste norske utøverne som tok hele 25 medaljer, hvorav ti var gullmedaljer. Mye av det som ble skrevet tok utgangspunkt i at utøvernes prestasjoner allerede var kjent fra andre media, særlig da fjernsynet. Avisene fikk dermed en annen funksjon. Det var ikke lenger nødvendig med detaljerte beskrivelser av de enkelte øvelsene og formidling av resultatene. I stedet ble det satt et større fokus på utøverne, fremfor alt de norske gullvinnerne og bakgrunnen for deres gode prestasjoner. I en artikkel i Aftenposten med tittelen *Gullopskriften* ble dette forklart slik: «Bjørn Dæhlie, Johan Olav Koss, Stine Lise Hattestad og Kjetil André Aamodt har ifølge sine foreldre alle hatt sjeldne forutsetninger, hva angår styrke, utholdenhet, vilje og konsentrasjon.»³⁴¹ I tillegg til naturlige forutsetninger hadde foreldrene selv en god del av æren. En fellesnevner var stabile hjem og

³³⁸ Arbeiderbladet 1994: 11.02 C

³³⁹ Aftenposten 1994: 23.02 B

³⁴⁰ Aftenposten 1994: 23.02 C

³⁴¹ Aftenposten 1994: 26.02 B

engasjerte foreldre, som støttet og fulgte opp sine barn i alt de foretok seg: «Masse havregrøt, kjærlighet og trygghet på hjemmebane».³⁴²

Til tross for alpinistene og langrennsløpernes prestasjoner, særlig Bjørn Dæhli, var det som i Oslo i 1952 og Garmisch-Partenkirchen 1936, en skøyteløper som stod mest i fokus. Med sine tre gullmedaljer på 1500 meter, 5000 meter og 10.000 meter kopierte Johan Olav Koss her «Hjallis» sin tredobbelte triumf fra Oslo-OL. Fokuset på Koss skyldtes ikke bare de tre gullmedaljene. Som tidligere nevnt fikk han nesten like mye oppmerksomhet som ambassadør for Olympic Aid og sin donasjon av seiersbonuser til denne organisasjonen.

De kvinnelige utøverne utgjorde for Norges del ca. fjerdeparten av deltakerne. I Nationens artikkel *Når jentene tar gull*, fikk man et innblikk i hvilke utfordringer kvinneidretten hadde møtt og hvordan den hadde utviklet seg. Noe av bakgrunnen var en utstilling om «Kvinner og OL». Denne utstillingen inneholdt en kronologisk oversikt over norske kvinners deltagelse i ulike olympiader. Et av temaene var kampen for å bli akseptert. Det kom blant annet frem at ingen kvinnelig utøver hadde blitt funnet verdige til å delta i vinter-OL i Squaw Valley i 1960. To år senere, under verdensmesterskapet på ski i Finland, skrev Dagbladet: «De kvinnelige deltakerne måtte føle seg fornedret på sitt kjønns vegne, så uskjønt var dette innslaget i årets verdensmesterskap at man gikk nedslått og kvalm hjem».³⁴³

Nationen sørget også for å ta med fra denne utstillingen at Dagbladet heller ikke hadde gitt plass på førstesiden til det sensasjonelle stafettgullet som langrennsjentene tok i Grenoble i 1968. Denne prestasjonen måtte vike for spekulasjoner og spådommer om hvem som ville ta gullet på herrenes 50 kilometer! Avslutningsvis het det i Nationens artikkel at holdningen til jentene nok var blitt forandret, men at de olympiske leker fremdeles var lite preget av store resultatene på kvinnesiden.³⁴⁴

Skuffelsen var størst når det gjaldt langrennsjentene, som riktignok tok to sølvmedaljer, en på 4 x 5 kilometer stafett og en på 30 kilometer klassisk (Marit Wold). En forklaring var at de etablerte løperne manglet konkurranse fra nye talent. I en artikkel i Dagbladet, *Jenteidyllen sprekker*, uttalte landslagstreneren Arild Jørgensen at det lenge hatt vært så liten konkurranse om landslagsplassene, at det hadde vært helt uproblematisk å ta ut laget. Men etter 1992/1993 sesongen innså han at det måtte bli en forandring: «Landslagsjentene har ikke vært preget av

³⁴² Aftenposten 1994: 26.02 B

³⁴³ Nationen 1994: 12.02 B

³⁴⁴ Nationen 1994: 12.02 B

'snillisme'. Men vi tok en kursjustering med mer konsentrasjon om det sportslige. Vi driver toppidrett, ikke syklubb.»³⁴⁵

Ordet «syklubb» vitnet ikke om særlig respekt for kvinneidretten, selv om det i dette tilfellet var landslagstreneren som ordla seg slik. Arbeiderbladet var også litt nedlatende i artikkelen *Hvorfor så sure, jenter?* Denne artikkelen var en reaksjon på kritikk langrennsjentene selv hadde kommet med på pressekonferansen etter kvinnestafetten, der de hadde uttrykt skuffelse over at de fikk så lite omtale i media sammenliknet med herrelandslaget. Aftenposten mente at siden jentene ikke hadde tatt gull, var det innlysende at de ikke kunne få samme spalteplass som herrene. Flere kjente kvinner som ble spurt om dette, deriblant Kristin Halvorsen, mente det samme: Jentene ville ha fått den samme omtale som herrene dersom de hadde prestert like godt. Avslutningsvis forsvarte Aftenposten deknningen av kvinnelangrennet slik: «Jentene har sjøl vært de første til å uttrykke skuffelse når målene ikke har vært oppnådd. Naturligvis blir skuffelsen formidlet av journalistene. At jentene synes resultatene virker penere et par dager senere, får bli deres sak.»³⁴⁶

Dagbladet var like klar i sin tale i artikkelen *Lag noe bøll, jenter*. Som følge av de skuffende resultatene skulle noen kvinnelige veteraner samles etter OL for å diskutere hvordan Norge kunne komme tilbake i toppen i kvinnelangrenn. Dagbladet så positivt på dette initiativet, men kritiserte jentene for tidligere å ha tatt for lite ansvar. De viste til at jentene på den ene siden hadde kjempet for sine rettigheter i sporten i over 100 år, men fremdeles hadde ingen av dem meldt seg for å ta ansvar som trenere eller ledere:

Norsk toppidrett styres av gutter. De er best i konkurransene og vet best utenfor. Jentene får ikke engang avgjøre om denne forskjellen er til å leve med. Fortsetter OL med middels resultater presser skiledelsen med Olympiatoppen i ryggen gjennom forandringer på lands-laget: – Det er bare til pass for jentene, sier de tøffeste gutta i miljøet. De har tradisjon for å satse på gamle maskuline kjønnsideal: En sterk mannshånd må til for å holde kvinnfolka på plass. Da er det bare å komme i gang med møtet jenter!³⁴⁷

Holdningen til de kvinnelige utøverne var i det hele kritisk. Dersom de ønsket å bli behandlet på lik linje med mennene måtte de sannelig yte tilsvarende. Og da holdt det ikke med ett gull (Stine Lise Hattestad i freestyle). De måtte også lage mer «bøll», som Dagbladet kalte det, for å komme inn som trenere og ledere.

³⁴⁵ Dagbladet 1994: 16.02

³⁴⁶ Arbeiderbladet 1994: 24.02

³⁴⁷ Dagbladet 1994: 16.02 B

Norge og «de andre»

Ved Lillehammer-OLs avslutning trykte Aftenposten en kronikk som hadde overskriften *Ola Nordmann*.³⁴⁸ Utgangspunktet for kronikken var at idretten i det moderne samfunn appellerer til et grunnleggende behov vi mennesker har for å føle oss som en del av et større felleskap. Dette ble koplet til det faktum at de fleste i vår tid ifølge kronikkforfatteren mangler opplevelser av ekstase. Som identifikasjonsmiddel og gjennom opplevelsen av å seire kan idretten gi en ekstatisk opplevelse ikke bare for utøverne, men også for tilskuere og de som følger konkurransene i ulike media. Ikke minst i vårt norske fellesskap var dette tydelig på godt og vondt:

Når Norge vinner, oppfører vi oss som tullinger. Når et lite land som vårt gjør det godt, fristes vi nordmenn til å markere det så eventyrlig stort. Det blir så viktig for oss. Og vi blir godt hjulpet av radio- og fjernsynsreportere som skriker seg hese. Ingen i verden er bedre enn oss. Norge – Norge – Norge! Derfor ser vi også på et tap som en nasjonal katastrofe. Skuffelsen er så enorm. Norge i sorg. Vi glemmer at det er en lek. Da har også publikum behov for å skape avstand til de aktive. Da er det «han» som sprakk eller «de» som sviktet. Men vinner vi, synger nasjonen «Seier'n er vår!».³⁴⁹

I en kommentar av historikeren Geir Lundestad ble det norske likhetsidealet satt opp mot stjernedyrkingen av idrettsutøvere. Ifølge dette likhetsidealet må ingen tro de er bedre enn andre. Om noen tror det, f.eks. politikere, er media kjapt ute med kritikken for å få dem ned på jorden igjen. De få som blir akseptert, er de «folkelige» heltene – som kongefamilien når de sykler og tar bussen. I tillegg kommer «sportsheltene»:

Men så har vi sportsheltene, heltene over alle helter, som feires i spaltekilometer etter spaltekilometer. Hvordan er det mulig at de blir så populære? For det første har også vi nordmenn behov for helter, og det kan synes som om vi konsentrerer våre behov til dette ene området. Dernest er våre sportshelter folkelige i stilen, selv om det ikke lenger er så mange av dem som kommer rett fra de dype skoger og stiger opp på den olympiske seierspall. De taler IOC rett imot og gir bort seiersbonusen til Olympic Aid. (...) Så da er det bare å slippe seg ned i god-stolen og nyte dette massive brudd på norske likhetsidealer, slik vi nå har gjort i to hele uker til ende.³⁵⁰

Å bli beste nasjon er noe av gjeveste under en olympiade. Dagbladet hevdet likevel at ut fra et norsk ståsted var det noe som var enda viktigere: kampen mot svenskene. Selv om svenskene hadde hatt lite å juble for under Lillehammer-OL, ble deres prestasjoner, som alltid, fulgt av nordmennene med argusøyne. Og det måtte tydeligvis være lov å hovere litt: «Da de svenske olympialederne skulle forklare nederlagene for pressen forleden, kom de to minutter for seint til sitt eget møte. Omtrent like mye som beste svenske blir slått av Bjørn Dæhlie med på jakt-

³⁴⁸ Kronikken var skrevet av en av avisens egne medarbeidere, Terje Wiig, journalist i Aftenposten fra 1964 til 2000.

³⁴⁹ Aftenposten 1994: 27.02

³⁵⁰ Aftenposten 1994: 24.02

starten i formiddag.»³⁵¹ Det ble trukket linjer langt bak i historien for å poengtere opphavet til denne evigvarende kampen:

For eksempel ble norsk idrett organisert for å krige mot dem. «Centralforeningen for Utbredelse af Legemsøvelser og Vaabenbrug» var ren kamuflasje da de ble stiftet i 1861. Idrett var middelet. Målet var å ruste opp til unionskrig mot Sverige. Akkurat som alt pratet om å vinne over Russland, Tyskland og USA i nasjonskampen på Lillehammer, er en snedig avledningsmanøver. Målet for OL i 1994 er det samme nasjonale: – Slå svensken!³⁵²

«Svenskene gråter over egen innsats», het det i ingressen til en annen artikkel i Dagbladet. Overskriften var *Men vi er best på å tømme do*, med referanse til den svenske regissøren Bo Hermansson, som hadde kommentert at et svensk firma var ansvarlig for å tømme utedoene på Lillehammer.³⁵³ Mer seriøst ble forholdet til svenskene også trukket frem i en artikkel der hensikten var å forklare hvorfor kombinert tidlig hadde blitt en norsk paradegren. Unionen med Sverige var selve nøkkelen:

Kombinert er en norsk kampsport bygget på nytteprinsippet fra unionstida. En god skiløper skulle være en allsidig soldat, like flink til å ta seg frem i terrenget. Derfor prøvde norske idrettsledere å stoppe både hopp og langrenn. Spesialtrening på ski var nytteløs moro. Kombinert en nasjonal dyd. Sporten ble nasjonal paradegren fordi vi fryktet svenskene. Hundre år seinere er frykt blitt til glede. Og idrettsglede blir først virkelige når vi slår dem. Dag etter dag, igjen og igjen.³⁵⁴

Det alltid eksisterende behovet for anerkjennelse fra andre land preget også Lillehammer-OL. Arbeiderbladet nevnte blant annet begeistring for åpningsseremonien i USA. Tv-selskapet CBS satte seerrekord – 59 millioner – aldri før hadde så mange amerikanere sett en åpningsseremoni under et vinter-OL.³⁵⁵ Senere under OL var det særlig rivaliseringen og intrigene mellom Nancy Kerrigan og Tonya Harding som fikk mange amerikanere til å sitte klistret til fjernsynsskjermen. Dagbladet mente fjernsynsdekningen i USA ville kunne bidra til å kvitte amerikanerne med forestillingen om at Norge var hovedstaden i Sverige. Det hele var nesten makeløst:

Makan til lansering har verden knapt opplevd. Det varierer mellom eventyrlandet, alvelandet, fabellandet, det vakre landet. I en mini-feature med dryppende istapper, dompapper i fuglenek og elg i solnedgang plasserer CBS den onde heks, Tonya Harding. Hennes motpol er Johan Olav Koss. New York times presenterer ham som den sanne olympier, og gjør førstesidepoeng av at han gir sin bonus til Olympic Aid og oppfordrer alle landsmenn til å gi ti kroner for hver norske gullmedalje.³⁵⁶

³⁵¹ Dagbladet 1994: 19.02

³⁵² Dagbladet 1994: 19.02

³⁵³ Bo Hermansson stod blant annet bak fjernsynsseriene *Fleksnes* og *Fredrikssons fabrikk*.

³⁵⁴ Dagbladet 1994: 19.02

³⁵⁵ Arbeiderbladet 1994: 14.02

³⁵⁶ Dagbladet 1994: 19.02 B

Det ble også vist til amerikansk presse, blant annet til en avis som roste lokalbefolkningen opp i skyene: «Lokalbefolkningens deltagelse er også helt unik. I Albertville opplevde vi et festivalarrangement noe fjernt fra det lokale. Her er alle med, og de smiler ute i snøen.»³⁵⁷ En japansk journalist var av samme mening – OL på Lillehammer overgikk både Albertville- og Barcelona-OL i 1992.³⁵⁸

Bare positive kommentarer var det likevel ikke. Den svenske avisen Expressen harselerte over «OL-kåte» nordmenn med rødblåhvit vimpel og solskinn i blikket til tross for 24 minusgrader, syngende på «Seier'n er vår». Bare dersom en svenske dristet seg til å slippe navn som Gunde Svan, Ingemar Stenmark eller Bjørn Borg over leppene, ble nordmennene stille.³⁵⁹ En dansk journalist hadde også en litt syrlig kommentar til nordmennes oppførsel: «En ung journalist mener vi nordmenn ville framstå som litt mindre hysteriske i vår nasjonal-sjåvinisme hvis vi følger Johann [Olav Koss] råd om å sende noen kroner til sultne i Afrika.»³⁶⁰ Dagbladet synes å ha blitt litt støtt av denne kommentaren. I alle fall fant avisen det på sin plass å minne danskenes om deres egen oppførsel da de vant fotball-EM to år tidligere.

Arbeiderbladet laget en samling av sitater hentet fra utenlandske medier. Sitatene ble i deres tilfelle stående ukommentert. Som i de andre avisene var det i hovedsak positive omtaler av både arrangement og av nordmenn samt Norge som helhet. Som eksempel kan nevnes et klipp fra *Sports Illustrated*, der det barske klimaet ble trukket frem som en av grunnene til Norges posisjon innenfor vinteridrett: «Nordmennene har siden steinalderen med suksess kjempet seg gjennom vinteren. Norge har sannsynligvis mer enn noen annet land temmet vinteren. Sett på alt det ugjestmilde været som en mulighet til sportsaktiviteter.»³⁶¹

Mot slutten av OL publiserte Dagbladet en artikkel av den britiske journalisten Andrew Jennings, en av IOC's argeste kritikere og en av forfatterne av boken *Ringenes Herrer* (1992), der det blant annet hevdes at de olympiske leker av i dag har lite til felles med det opprinnelige formålet. Jennings var både overrasket og begeistret over hvordan mange nordmenn i forkant av olympiaden hadde gått ut og kritisert IOC:

Denne helga gleder mitt hjerte seg over den beste olympiaden siden, ja, muligens Oslo [1952]. Den har blitt en tredobbel suksess for Norge: Dere har gitt oss fantastiske leker, norske idretts-

³⁵⁷ Dagbladet 1993: 13.02 C

³⁵⁸ Dagbladet 1994: 13.02 C

³⁵⁹ Dagbladet 1994: 17.02

³⁶⁰ Dagbladet 1994: 18.02 B

³⁶¹ Arbeiderbladet 1994: 25.02 B

menn har forgylt våre dager med gullmedaljer. Men viktigst av alt; da de norske verdiene skinte på det skyggelagte IOC, ble organisasjonens feil vist fram for en hel verden.³⁶²

Kritikken kom likevel ikke til å ha noe større for seg hvis ikke Norge fulgte opp saken, mente Jennings. Da kom det hele til å bli glemt så snart olympiaden var over og IOC dro tilbake til Lausanne. Men motsatt, dersom Norge var villig til å bryte med IOC, ville det få store følger. Norge ville i så fall ikke være det første landet som gjorde dette. Jennings viste her til de anti-fascistiske lekene i Barcelona i 1936, som protest mot «Hitler-olympiaden». Ved å trekke inn disse lekene fikk Jennings også frem Samaranchs bakgrunn: «Tusenvis av idrettsfolk deltok, men lekene tok slutt da Franco, Samaranchs gamle venn, gjorde opprør.»³⁶³

Men ikke alle var like begeistret for den kritiske holdningen til IOC. Øyvind Johnsen, kjent sportskommentator i NRK fra 1959 til 1988, skrev en kommentar i Arbeiderbladet med tittelen *Über alles*, hvor han rettet kritikk mot sportsjournalistikken. Han mente journalistene var med på å skape et «pressesyonym» mellom norskhet og demokrati. Det samme gjaldt ytringsfriheten, som ble presentert som et særnorsk fenomen. Han så kritikken av IOC mer som et resultat av nasjonalisme enn et forsøk på å få til forandring.³⁶⁴ Ifølge Johnsen nådde dette nasjonalistiske uttrykket sitt klimaks i åpningsseremonien. Johnsen tok her for seg en artikkel av en journalist i VG, Kirsti Hovland. Han kritiserte hennes enorme nasjonalistiske begeistring og hvordan hun satte Norge over andre:

Etter denne storslåtte beskrivelsen av Norge, Kjæmpers Fødeland, nordmenns fortreffelige egenskaper, og historiske kraft, marsjerer Hovland med stor sjåvinistisk logikk videre inn i nedgraderingen av andre: «Jeg følte hvordan denne nasjonen hevet seg til nye høyder ingen andre kan måle seg med.» Og akkurat dette poenget – Norwegen über alles – tværer hun ut: «Great! Sa amerikaneren ved siden av meg. (...) Jeg smilte stolt, men syntes synd på ham. Han var ikke virkelig innenfor denne gleden».³⁶⁵

Slik kunne man bare ordlegge seg når journalister ble nasjonalister, ifølge Øyvind Johnsen. Av kritikk mot norsk sportsjournalistikk, ikke bare under Lillehammer-OL, men alle fire OL som er undersøkt i denne oppgaven, er dette kanskje det sterkeste. Og det kom altså fra en veteran innen faget.

³⁶² Dagbladet 1994: 27.02 B

³⁶³ Dagbladet 1994: 27.02 B

³⁶⁴ Arbeiderbladet 1994: 17.02 B

³⁶⁵ Arbeiderbladet 1994: 17.02 B

Oppsummering og konklusjon

OL på Lillehammer blir av mange regnet som den største folkefesten i manns minne. Og mye tyder på at det var nettopp det. Avisdekningen viser likevel et delt bilde av forventningene til OL på Lillehammer. På den ene siden var det en forventning om at denne olympiaden skulle bli en slags «foregangsolympiade» for fred og fordragelighet, blant annet med henvisning til Samaranchs visjon eller ønske om at all krigføring skulle stanse i denne perioden. Hvorledes dette mer konkret skulle skje, syntes derimot uklart.

Samtidig ble forholdet mellom den olympiske idé og den praktiske virkelighet diskutert. Det gjaldt ikke minst det som gikk på økonomi, både mulighetene enkelte aktører hadde til å tjene store penger på OL, og de enorme kostnadene et OL-arrangement førte med seg på bekostning av andre samfunnsoppgaver. Mest kritisk var Nationen som omtalte IOC som en «penge-maskin». Medlemmene av IOC, «IOC-pampene» en annen avis kalte dem, måtte i det hele tåle mye kritikk. Særlig kritikken fra langrennsløperen Vegard Ulvang, som skulle avlegge den olympiske ed, fikk stor plass i avisene. Frem mot åpningsseremonien synes det likevel som om avisene, mer eller mindre bevisst, ønsket å legge temaet dødt for at det ikke skulle virke forstyrrende inn på folkefesten.

Avisene virket i all hovedsak svært begeistret over åpningsseremonien, og den hyllest dette var til norsk kultur. Det fantes riktignok de som mente at enkelte innslag kunne oppfattes som noe «avleggs», og hadde mer karakter av eventyr enn det virkelighetsnære Norge. De fleste var likevel av den mening at i en slik sammenheng måtte det være riktig å spille på det man var best på. Slik ble det som kanskje kunne blitt oppfattet som nasjonalistiske uttrykk, langt på vei rettferdiggjort.

Lillehammer-OL var preget av svært gode resultater fra nordmennes side. Forventningene på forhånd var likevel skyhøye og ikke alt som gikk helt som forventet. Eksempelvis ble en bronsemedalje i alpint (super-G for menn) sett på som en formidabel skuffelse. Avisene, som ellers var med på å skru opp forventningene, fant i dette tilfellet grunn til å minne sine lesere om at det ikke var så lenge siden en slik plassering ville ha blitt godt mottatt, og at det norske publikumet var i ferd med å bli «bortskjemt» på toppresultater.

Kombinert ble også offer for avisenes kritikk da forventningene ikke ble innfridd. Det var her den største kontrasten i pressedekningen gjorde seg gjeldende. Først høstet kombinert masse ros da en nordmann gikk til topps. Da var det ingenting å utsette på underholdningsverdien av

denne skiøvelsen. Men i neste omgang, derimot, da gullmedaljen skulle vise seg å glippe, ble kombinert omtalt som olympiadens kjedeligste øvelse. Tradisjonen tro viste avisene liten vilje til å diskutere hvorvidt de norske utøvere sine prestasjoner, eller om motstanderne faktisk var bedre.

Både alpinister og langrennsløpere, særlig da Bjørn Dæhli, fikk mye plass i avisens omtale av norske prestasjoner. Som i 1952 var det likevel en skøyteløper, Johann Olav Koss, som fikk mest oppmerksomhet, mye på grunn av sine tre gullmedaljer, men også for sin sentrale rolle og sine bidrag til Olympic Aid. I avisene ble det skapt et glansbilde både av ham og de andre norske medaljevinnerne, og ikke bare som dyktige utøvere i sine respektive idretter, men som sympatiske og gode mennesker.

Kvinnene, som utgjorde en fjerdedel av den norske troppen, fikk langt mindre omtale enn mennene. Dette skyldtes nok mye at bare kun én av ti gullmedaljer ble tatt av kvinner, og at medaljehøsten, særlig i langrenn, ble noe mindre enn forventet. De kvinnelige utøverne selv reagerte på den sparsomme medieomtalen. Avisene var lite forståelsesfulle for dette, og ville ikke innrømme at kvinnene ble behandlet annerledes enn mennene. Når resultatene uteble, så var mindre omtale en naturlig konsekvens, het det. Hvis kvinnene ønsket å bli regnet som toppidrettsutøvere, måtte de forvente å bli behandlet som slike. Samtidig ble de kritisert for å ta for lite ansvar som trenere og ledere.

Når det gjaldt temaet «Norge og de andre», var også bildet avisene gav delt. På det ene siden var den gamle rivaliseringen med Sverige hele tiden til stede, uansett om svenskene truet de norske medaljeforhåpningene eller ikke. I et forsøk på å forklare dette gikk man helt tilbake til før unionsoppløsningen. Inntrykket er at det inngrodde mindreverdigheitskomplekset overfor svenskene fremdeles satt godt i. Men samtidig viser noe av det som avisene skrev en litt mer selvkritisk holdning, og evne til å se «Ola Nordmann» og hans oppførsel på ulike arenaer slik andre nasjoner lett kunne oppfatte ham.

En viktig konklusjon må derfor bli at avisdekningen under Lillehammer-OL i 1994 var preget av flere og mer ulike perspektiver og innfallsvinkler enn det som hadde vært tilfelle tidligere. Den enorme begeistringen og den evige søken etter alt som kunne være med å stadfeste Norge sin plass som verdens fremste vintersportland, tok likevel mest plass. Dette kom ikke bare til uttrykk i beskrivelsene av store idrettsprestasjoner og sympatiske utøvere, men også i rosende omtale av selve arrangementet og et publikum som applauderte og gav honnør til alle utøvere, uansett nasjon.

Kapittel 6

Sammenliknende oppsummering og konklusjon

Den overordnede problemstillingen for denne masteroppgaven har vært å undersøke hvilke holdninger og meninger som har preget utvalgte norske avisers fremstilling av fire vinter-OL. I dette avsluttende kapitlet vil jeg prøve å svare på de spørsmålene som ble utledet av den overordnede problemstillingen i innledningskapitlet.

Blir det opprinnelige idégrunnlaget tatt opp og diskutert?

Med idégrunnlag menes først og fremst det idégrunnlaget som ble utviklet av den franske baronen Pierre de Coubertin mot slutten av 1800-tallet, særlig med vekt på verdighet, respekt og idealer som fair play og «sportsmanship», internasjonal forståelse og fred.

Under OL i Chamonix var Arbeiderbladet inne på denne tematikken i beskrivelsen av edsavleggelsen, da kalt «olympialøftet», under åpningsseremonien. I de andre avisene ble ikke idégrunnlaget nevnt i det hele. Noe av grunnen kan kanskje være at Chamonix-OL ikke ble klassifisert som et OL før to år senere (1926). På den andre siden omtalte avisene likevel arrangementet som en olympiade, noe som indikerer at de så på dette arrangementet på lik linje med sommer-OL, som hadde blitt arrangert siden 1896.

I Garmisch-Partenkirchen i 1936 ble noen av Coubertins idealer kort nevnt i et par av avisene som punkter i talen til formannen i organisasjonskomiteen, Ritter von Halt. Det gjaldt blant annet tanken om at det viktigste ikke er å vinne, men å delta, og det olympiaden skal fremme fred og forståelse mellom folkene. Coubertin ble likevel ikke nevnt eksplisitt.

Større oppmerksomhet fikk idégrunnlaget etter andre verdenskrig. Under åpningsseremonien for Oslo-OL ble tanken om at det viktigste ikke er å vinne, men å delta, gjentatt og utdypet, denne gang med referanse til Coubertin. At de olympiske leker kunne fungere som et verdi-fullt tiltak i fredsarbeidet, kom også frem. Dagbladet nevnte riktignok at det hadde blitt stilt spørsmål ved dette, men trakk frem at IOC hadde klart å knytte forbindelser mellom nasjoner der politikerne var maktesløse. Idégrunnlaget ble også nevnt av avisene mot slutten av lekene. Nationen var sikker på at de som hadde vært til stede i Oslo, ikke hadde mistet troen på OL sin betydning som forsonende moment i en uforsonlig verden. Et arrangement som kunne bringe folk på begge sider av «jernteppet» sammen, talte for seg selv. Holdningen var mye den samme i de andre avisene. Samtidig var de fleste klar over at ikke alle konflikter lot seg overvinne. Det

ble mest tydelig gjennom Tysklands-problemet, som førte til at Øst-Tyskland uteble fra lekene (jf. avsnittet om politisk kontekst nedfor).

Under OL på Lillehammer fikk idégrunnet enda større plass i avisene. Denne gangen ble Coubertins ord om at det viktigste ikke er å vinne, men å delta, gjenstand for en inngående diskusjon om hvordan dette fungerte i praksis. Som kontrast ble det voldsomme «gulljaget» trukket frem, likeledes at olympiaden var blitt en pengemaskin uten like. Kritikken mot IOC, som en lite demokratisk organisasjon hvor medlemmene var selvrekrutterende, kom klarest frem før åpningen av lekene. Senere ble kritikken mye mer dempet, og kom i bakgrunnen for ønsket om å gjøre Lillehammer-OL til en foregangsolympiade når det gjaldt å bidra til fred og fordragelighet i verden. Ingenting måtte komme i veien for at Lillehammer-OL skulle bli en suksess.

Kort oppsummert har det olympiske idégrunnet vært nevnt i avisene i alle de fire OL som her er undersøkt. I Chamonix og Garmisch-Partenkirchen skjedde det mest som nokså korte referanser til disse ideene. I Oslo og særlig på Lillehammer, var det en langt større vilje til å diskutere realiteten, hvordan dette idégrunnet faktisk fungerte i praksis, og med en til tider hard kritikk av IOC som organisasjon.

Blir idretten sett i en større politisk kontekst?

Alle OL som er med i denne masteroppgaven, ble arrangert i ulike historiske perioder. Det satte også på ulikt vis sitt preg på pressdekningen. I Chamonix gjenspeilte avisdekningen at Norge ennå var en ung nasjon på leting etter sin identitet, og et ikke lite «mindreverdighets-kompleks» i forhold til våre svenske naboer etter unionsoppløsningen. Begge deler skapte et behov for å hevde seg, og ifølge avisene var det ikke mange arenaer som var bedre egnet for den ønskede Norges-reklamen enn idretten. Særlig vinter-OL ble sett på som en sjelden god mulighet til å gjøre Norge kjent blant verdens mange nasjoner.

Holdningene før lekene i Garmisch-Partenkirchen var noe annerledes. Utgangspunktet for avisene da synes å være en sikker oppfatning av Norge som den fremste vintersportsnasjonen. Deltakelsen i dette OL handlet således mer om å bekrefte denne posisjonen. Men fremdeles var man opptatt av svenskene, særlig når de frarøvet nordmennene for medaljer de hadde regnet med. Avisdekningen fra Garmisch-Partenkirchen bar ellers preg av den sterke splittelsen mellom borgerlig idrett og arbeideridrett. Særlig var det tilfelle før lekene tok til, da

Arbeiderbladet oppfordret til direkte boikott av «nazi-olympiaden». Dette vil bli jeg gå nærmere inn på nedenfor, under avsnittet om avisenes politiske ståsted.

At Oslo-OL ble avvirket bare syv år etter frigjøringen, gjenspeiles på flere måter i avisene. Det som kanskje fikk mest oppmerksomhet, var at de norske arrangørene og det norske folk var villige til å ta imot tyske utøvere så kort tid etter okkupasjonen. At denne deltagelsen på grunn av den kalde krigen bare gjaldt Vest-Tyskland, ble kun nevnt i Aftenposten. At det på dette tidspunkt hadde senket seg et «jernteppe» i Europa, kom likevel frem i forbindelse med nasjonenes defilering under åpningsseremonien, men aldri senere under lekene. Inntrykket er at avisene så fremover, med et visst håp om at Oslo-OL kunne bidra til å reparere noen av de skadelige virkningene av krigen. Hvordan de tyske utøverne var blitt mottatt, ble ellers tatt opp igjen mot i slutten av lekene. Da ble det norske publikum hyllet for å ha behandlet alle nasjoners utøvere med den samme respekt.

Under OL på Lillehammer var Europa preget av krigene som herjet i det gamle Jugoslavia tidlig på 1990-tallet. Mange håpet derfor at Lillehammer-OL kunne være et lite bidrag til fred i denne urolige delen av Europa. At Samaranch i sin åpningstale uttalte et ønske om at stans i all krigføring under olympiaden, slik det hadde vært i antikken, fikk en positiv respons og ble trukket frem som noe å strebe etter. Samaranch sin holdning i dette spørsmålet var trolig en medvirkende grunn til at kritikken både av ham selv og IOC ble så avdempet mot slutten av lekene.

Politiske forhold har altså hele tiden, i større eller mindre grad, hatt virkning på avisenes omtale av OL. Det gjelder spesifikke norske forhold, spesielt i forhold til våre svenske naboer. Men det gjelder også den allmenne politiske situasjonen i verden, særlig hva angår konflikter i Europa. Både i Garmisch-Partenkirchen i 1936 og Oslo i 1952 var Tyskland problemet, i det første tilfellet som arrangører under det daværende nazi-regimet, i det andre tilfellet på grunn av delingen av Tyskland etter andre verdenskrig. I 1994 på Lillehammer var det altså krigene i tidligere Jugoslavia som kastet en del mørke skygger inn over arrangementet.

Er avisdekningen preget av avisens eget politiske ståsted?

Som nevnt i kapittel 1 hadde større norske aviser lenge sterk tilknytning til politiske partier. Dette kom tydeligst frem under OL i Chamonix og OL i Garmisch-Partenkirchen, og særlig for Arbeiderbladets vedkommende. Når det gjaldt det første, var Arbeiderbladet på den ene siden begeistret, og særlig for hva nordmennene oppnådde av resultater. På den andre siden hadde

mange av reportasjene en kritisk undertone. Eksempelvis ble det påpekt at en del av innholdet i åpningsseremonien var uttrykk for det borgerlige samfunnet og ikke hørte hjemme i en slik sammenheng. Det var også et politisk budskap i kritikken av festlighetene ved hjemkomsten til Chamonix-farernes: Det hele var så dyrt at mange ikke så seg råd til å delta.

Arbeiderbladet var alene om sin kritiske holdning. Mye av det samme var tilfelle i Garmisch-Partenkirchen 12 år senere. På grunn av de politiske forholdene i Tyskland tok Arbeiderbladet på forhånd til orde for norsk boikott av «nazi-olympiaden». Senere, da dette ikke fikk støtte, var det svært lite å finne om arrangementet i avisen. Slik sett kan man si avisen drev sin egen, personlige boikott. I tillegg til aversjonen mot de nye styresmaktene i Tyskland kan en annen grunn til Arbeiderbladets holdning være at arbeideridretten på denne tiden hadde sine egne OL-arrangement, og derfor så den borgerlige idrettsbevegelsen som en konkurrent. Men dette ble ikke brukt i argumentasjonen i avisen.

Mer bemerkelsesverdig enn Arbeiderbladet sin kritiske holdning er Aftenposten, Dagbladet og Nationen sin gjennomgående ukritiske holdning til et arrangement som var nesten like mye preget av propaganda for nazi-regimet som sommer-OL i Berlin samme året. Tilgangen på informasjon om forholdene i Tyskland skulle være like god for disse, uten at det resulterte i noe som helst av kritikk verken av åpningsseremoni eller i reportasjene senere under lekene. Det disse avisene syntes mest opptatt av, var de tyske oppfatningene av de norske utøverne. Nordmenns møte med tyskere fikk mye omtale, og selv om nordmennene ikke hilste med oppstrakt arm under defileringen, fastslo de med lettelse at den norske troppen gjorde et bra inntrykk og høstet mye jubel. Nå må det i rettferdighetens navn sies at det var mange flere som på dette tidspunkt ikke helt forstod hvilken vei det nå bar i Tyskland. Dermed var det også lettere å la seg blende av et storslått tysk arrangement.

Når det gjelder Oslo-OL, er avisdekningen preget av at stridighetene mellom borgerlig idrett og arbeideridretten nå var et tilbakelagt stadium. Arbeiderbladet poengterte riktignok at de olympiske leker tidligere hadde blitt brukt til andre formål en idrettens og vært en arena for nasjonalisme og sjåvinisme. Men nå var situasjonen helt annerledes, og håpet måtte være at OL denne gang ville foregå i en demokratisk ånd som kunne bidra til fred og internasjonal forståelse, en fest alle kunne ha glede av. Avisenes ulike politiske tilknytning fikk således lite å si for det som ble skrevet om dette OL.

Lillehammer-OL skjedde i en periode der avisenes tilknytning til partiene var mye svakere enn tidligere. I den grad de hadde sympati for bestemte partier er det vanskelig å se at dette hadde

noen som helst betydning for deres dekning av arrangementet. Slik sett skilte dette OL seg klart ut fra de tre andre som er undersøkt.

Hvordan beskrives «våre» idrettsutøvere i forhold til andre?

At alle de fire avisene skrev mest om norske utøvere, er en naturlig konsekvens av at dette er norske aviser med lesere som først og fremst er interesserte i hvordan nordmennene gjorde det. Det har likevel vært interessant å undersøke hvordan de norske utøverne er blitt omtalt i forhold til deltakerne fra andre nasjoner. Dersom et viktig formål for de olympiske leker skal være å bidra til å skape fred og forsoning mellom ulike land og nasjoner, burde det gjenspeile seg her.

I Chamonix handlet nesten alt om de norske utøverne og deres prestasjoner. Det fantes likevel noen få unntak. De amerikanske og finske skøyteløperne fikk relativt bred omtale, særlig de finske. Amerikanerne, som det var nokså sjelden de norske møtte i konkurranse, ble fremstilt som svært annerledes og litt fremmede for en nordmann. Finnene, derimot, var kjente, om ikke kjære konkurrenter. Når de norske utøverne ikke presterte helt etter forventningene, det være seg skøyter eller ski, ble det gjerne fokusert på eksterne faktorer som kunne ha ødelagt for nordmennene, alt fra et er dårlig gjennomført arrangement til tyvstarter, skismurning og værforhold. Til tider ble det nærmest tegnet et offerbilde av nordmennene. Derimot var det nesten utelukkende utøvernes prestasjoner det ble fokusert på når nordmennene gikk av med seieren og vi fikk vise «vor overlegenhet».

I Garmen-Partenkirchen var det mye det samme. En endring fra Chamonix var hvilke utøvere som stakk kjepper i hjulene for nordmennene. I tillegg til finnene var nå svenskene blitt et «problem». Største skuffelen var tapet av gullmedaljen på 50 kilometer langrenn, med den forklaring at værforholdene, det berømte «svenskeføret», favoriserte svenskene. I øvelser der de norske utøverne ikke var i favorittsjiktet, aksepterte avisene i større grad resultatene uten slike bortforklaringer. Det gjaldt blant annet i alpint, der Laila Schou-Nilsen overraskende klarte å skaffe Norge en bronsemedalje.

Dette gjentok seg under Oslo-OL hvor det norske ishockeylaget tapte alle sine kamper. Til tross for dette var avisens holdning at her måtte man se fremover og lære av sine egne feil – og i mindre grad bortforklare nederlagene. I forhold til svenskene var rollene ombyttet ettersom nordmennene denne gang gjorde det bedre enn svenskene. At finnene overgikk nordmennene og ble beste langrennsnasjon, syntes ikke å hefte avisene like mye som når svenskene gjorde det. Et annet påtakelig trekk ved Oslo-OL var at man i større grad enn tidligere gikk til svenske

og andre utenlandske aviser for å høste anerkjennelse både for prestasjoner til norske utøvere og for selve arrangementet.

I Lillehammer-OL skjer det en viss endring i omtalen av utøverne, spesielt de utenlandske. Avisene ser da ut til å favorisere utøvere med en sympatisk og ydmyk holdning. Vladimir Smirnov fra Kasakhstan er kanskje beste eksempelet på dette. Avisene var reservasjonsløst glade på hans vegne for hans gull på femmila. En slik holdning til en utenlandsk utøver fant man verken i Oslo-OL eller i Chamonix og Garmisch-Partenkirchen. En grunn var uten tvil Smirnovs nære vennskap med norske utøvere og hans ros av de norske tilskuerne, som fikk avisene til å omtale han som «norgesvenn». En annen grunn kan være det historikeren Geir Lundestad pekte på i et intervju, nemlig at nordmenn liker slike ydmyke og folkelige helter. Helst skulle de være våre egne, men når utlendingene først stod på seierspallen, var avisene generelt noe mer rause med hyllesten enn tidligere.

Når det gjaldt rivaliseringen med svenskene, gjorde heller ikke den seg like sterkt gjeldende som i de foregående olympiadene. Likevel var svenskene godt stoff i avisene. Nesten uansett hvordan de presterte, kom det frem. Til tider tillot også avisene seg å harselere over fraværet av gode resultater på svensk side.

Omtalen av de norske utøverne er påfallende lik i alle olympiadene som er med i oppgaven. Det gjelder oppturene, når nordmennene vant og fortjente seieren, eller nedturene der norske utøvere ble offer for værforholdene eller med andre (bort)forklaringer. En viss variasjon var det likevel, særlig ut fra hvem som «truet» nordmennene: Ingenting var så ergerlig som når svenskene vant, og ingenting så morsomt som når de mislyktes. Ut fra de hyppige referatene fra svenske aviser synes disse mye mer villige til å gi honnør til gode prestasjoner av norske idrettsutøvere.

I hvilken grad er holdningene preget av nasjonalisme og etnosentrisme?

Nasjonalisme kan defineres på ulike måter. I Store norske leksikons definisjon skiller man mellom ekstrem nasjonalisme, som i Tyskland under nazismen, og moderat nasjonalisme, der norsk patriotisme blir brukt som eksempel.³⁶⁶ Mye av avisdekningen må i alle fall oppfattes som slik moderat nasjonalisme, særlig når man har feiret norske seire på bekostning av andre

³⁶⁶ <https://snl.no/nasjonalisme>

nasjoners utøvere. Det er likevel lite som tyder på at dette har handlet om manglende respekt for disse utøverne, men heller om et sterkt behov for selvbekreftelse.

Hva dette skyldes, kommer oftest lite frem. I omtalen av Chamonix-OL blir det likevel sagt at Norge enda var et relativt ukjent land i Europa, og at idretten kunne synliggjøre oss mer som nasjon. Det er i tråd med det idrettshistorikeren Matti Goksøy har hevdet, at dyrkingen av nasjonale idrettshelter kan virke nasjonalt samlende. Selv om avisene har tilhørt forskjellige politiske partier, har de, med unntak av Arbeiderbladet i mellomkrigstiden, vært nesten helt samstemte i sin begeistring for OL. Særlig gjelder dette når norske utøvere har vunnet heder og ære. Det finnes riktignok også eksempel på at avisene har reservert seg litt og sett et behov for å minne sine lesere om ikke å ta helt av i sin nasjonale begeistring. Dette hører likevel mer til sjeldenhetene.

Etnosentrisme blir i Store norske leksikon definert som «perspektiv eller holdninger der andres samfunn, kultur, verdier, normer eller praksiser vurderes og måles ut fra de kulturelle forståelsesrammene som preger ens eget samfunn.»³⁶⁷ Dette fører gjerne til en forherligelse av eget samfunn, og motsatt, en nedvurdering av andre folk og nasjoner. Enkelte omtaler av utenlandske utøvere og deres skikker og fremtreden, har nok litt spor av dette, det være seg «skjevøyde» japanere eller andre. Ofte synes det likevel å være mer en fascinasjon for det eksotiske.

Når det gjelder spørsmålet om nasjonalisme/etnosentrisme under OL, vil ofte åpnings- og avslutningsseremonien kunne være avslørende. Dette var tilfelle under naziststyret i Tyskland i 1936, både vinter- og sommer-OL. Ved åpningen av Oslo-OL i 1952 uttrykte derfor flere av avisene ønske om at dette måtte være et tilbakelagt stadium. På Lillehammer skapte åpnings- og avslutningsseremonien veldig begeistring, men flere aviser mente at seremoniene kanskje ikke var helt representative for det norske samfunn anno 1994, og heller ikke tok tilstrekkelig hensyn til utenlandske publikummere. Mest kritisk til avisdekningen av Lillehammer-OL var den tidligere sportskommentatoren Øyvind Johnsen, som beskyldte en navngitt VG-journalist for å være nasjonalist.

Samtidig inneholdt avisdekningen av Lillehammer-OL en større porsjon av selvransakelse og selvironi enn tidligere, en forståelse av at «Ola Nordmann» i sin begeistring har en tendens til å ta litt av. Men den samme selverkjennelsen fungerte også i noen grad som et forsvar for den oppførselen nordmenn viste i slike sammenhenger. Når avisene, uten å bruke ordet, antydte at

³⁶⁷ <https://snl.no/etnosentrisme>

det kanskje fantes en type norsk etnosentrisme, var det ellers tydelig at de mente at den var av den godmodige formen.

Hvor mye er fremstillingen fokusert på bestemte personer?

Under alle fire olympiadene har avisene alltid hatt én norsk utøver som har blitt mer omtalt enn de andre. I Chamonix var det Thorleif Haug som fikk mest oppmerksomhet, ikke minst ved tilbakekomsten til Oslo etter OL. Det skyldtes nok mest at han tok flest medaljer, derav tre gull. Men Sonja Henie, som ikke tok noen medalje, fikk også overraskende mye omtale. Dette kan ha flere forklaringer, blant annet at hun var Norges eneste kvinnelige utøver, selv om det aldri ble poengtert i avisene. Den viktigste grunnen var nok likevel hennes svært unge alder – ikke fylt 12 år. Til tross for dette var hun en dyktig utøver som vakte stor oppsikt også blant andre nasjoner, og ble spådd en stor fremtid.

Spådommene slo til. I de tre neste OL vant Sonja Henie gullmedalje, den siste i Garmisch-Partenkirchen i 1936. Likevel kunne hun ikke måle seg med skøyteløperen Ivar Ballangrud, som tok tre gull og var den store helten i dette OL. I Oslo i 1952 og på Lillehammer i 1994 var det igjen to skøyteløpere som stod mest i fokus – Hjalmar «Hjallis» Andersen og Johan Olav Koss, begge med tre gullmedaljer som Ballangrud i 1936. Joviale Hjallis ble feiret som knapt noen norsk idrettsutøver hadde blitt tidligere. For Koss' del skyldtes oppmerksomheten og populariteten like mye hans engasjement i Olympic Aid og pengepremiene han donerte til denne stiftelsen.

På Lillehammer var det likevel flere utøvere som fikk mye omtale, særlig da Bjørn Dæhlie, Kjetil André Aamodt og Espen Bredesen. Det må utvilsomt sees i lys av at radio, og enda mer fjernsynet fra 1960- og 1970-årene, fikk en sentral plass i overføringen fra idrettsarrangement. Dermed var de fleste leserne på forhånd godt orienterte om hendelser og resultat, og avisens rolle ble mer å kommentere og følge opp det som hadde foregått på tv-skjermen. Dette var med på å forsterke personfokuset, som i disse årene var økende i alle typer media. Mer bruk av intervju og ulike slags utlegninger om utøvernes bakgrunn og personlighet var en naturlig følge. At stjernedyrkingen og det sterke fokus på idrettsheltene var i utakt med det olympiske idégrunnlaget, er en annen sak.

Hvor stor plass har de kvinnelige utøverne i avisdekningen?

Fra Sonja Henie som enslig svale i Chamonix i 1924, økte den kvinnelige deltagelsen gradvis frem til Lillehammer-OL i 1994 hvor kvinnene utgjorde ca. en fjerdedel av den norske troppen. At de tallmessig har vært færre enn mennene, og i antall medaljer har kommet enda svakere ut, er nok en viktig forklaring på hvorfor avisene har skrevet så mye mindre om kvinnelige utøvere.

Språkbruken bar også til tider preg av et litt «gammeldags» syn på kvinner og kvinneverollen. Et eksempel er Sonja Henie, som i Chamonix-OL, ble omtalt som yndig og søt. Da var hun riktignok knapt 12 år. Det var likevel den samme «gammeldagse» omtalen også i Garmisch-Partenkirchen, hvor hun ble kritisert for å være noe «dramatisk», blant annet på bakgrunn av hennes klage på mangelen av en norsk dommer i panelet før kunstløpet. Etter at hun tok sin tredje gullmedalje ble hun derimot omtalt like respektfullt som hvilken som helst mann. Mye det samme gjaldt Laila Schou-Nilsen etter hennes medalje i alpint, da det het at hun hadde gjort de mannlige alpinistene nesten til statister.

Nå ble både kunstløp og alpint sett på som «feminine» idrettsgrener, der kvinnene hadde sin naturlige plass. Dette gjaldt ikke en del andre grener, noe som ble aktualisert under OL i Oslo i 1952. Særlig Dagbladet stilte da spørsmål om det virkelig var sunt for kvinner å trene til en så hard idrett som langrenn. Etter et besøk i den finske leiren var dagbladjournalisten regelrett overrasket over at de finske damene – som dominerte kvinnelangrenn på denne tiden – ikke hadde mistet sin feminitet. Han erklærte for leserne at de like gjerne kunne vært «kunstløperprinsesser»!

Det var mange år mellom Oslo-OL og Lillehammer-OL, men det var tydelig at kampen for å få anerkjennelse av kvinneidretten, på lik linje med mennene, ikke var ferdig i 1950-årene. Under Lillehammer-OL klaget særlig de kvinnelige langrennsløperne over lite omtale i media. Responsen eller forsvaret fra avisene var at dersom kvinnene forventet den samme omtale som mennene, måtte de også prestere like bra. Samtidig ble de av enkelte kritisert for ikke å ta nok ansvar som trenere og ledere. I det hele ble det skapt et bilde av kvinnene som litt «sytete» og uansvarlige.

Avsluttende konklusjon og en kort refleksjon

Den overordnede problemstillingen for denne masteroppgaven har vært å undersøke hvilke holdninger og meninger som har preget noen utvalgte avisers fremstilling av fire olympiske leker fra 1924 til 1994. Denne gjennomgangen av de mer konkrete spørsmålene som ble stilt i innledningskapitlet, viser at det er flere svar på dette. Det er likevel ett fellestrekk som peker seg ut mer enn andre: Den stadige søken etter å få bekreftet Norges enestående posisjon som vintersportland, det være seg våre utøvere, som arrangører, som tilskuere, ja, også som folk og nasjon. Denne røde tråden pekte seg derfor ut som tittel på oppgaven. Et alternativ kunne være det berømte sitatet fra tidligere statsminister Gro Harlem Brundtlands nyttårstale i 1992, vel et år før Lillehammer-OL: *Det er typisk norsk å være god.*

Olympiske leker som arrangement er blitt aktualisert etter Sochi-OL i 2014 og Norges egen OL-søknad om å være vertsnasjon i 2022. Det gjelder også pressedekningen. Da nyheten kom om regjeringens nei-vedtak, tok debatten helt av i norske aviser. Det økonomiske aspektet var det avgjørende da regjeringen til sist kom til at et nytt OL i Norge ville bli for dyrt.³⁶⁸ I aviser og andre medier fikk likevel kritikken av IOC, og særlig «IOC-pampenes» ekstravagante krav, mest plass. Denne kritikken mot IOC kunne virke som en nyhet, men faktum er at mye den samme kritikken finnes i avisene før åpningen av Lillehammer-OL. IOC-kritikeren Andrew Jenkins ble igjen trukket inn i debatten, slik han ble 20 år tidligere. På Lillehammer advarte han om at hvis ikke Norge fortsatte å stå opp mot IOC, så ville ingenting skje. I 2014 hyllet han Norge for avgjørelsen om å trekke sin OL-søknad.³⁶⁹ Aftenposten, kanskje den av avisene som tidligere hadde den mest positive holdningen, mente IOC nå måtte ha skjönt behovet for endringer i organisasjonen. Men svaret fra IOC-presidenten var ikke særlig imøtekommende: «Vi har ikke engang fått en blåveis».³⁷⁰ Hva fremtiden vil bringe for den olympiske bevegelsen er derfor vanskelig å si.

³⁶⁸ http://www.dagbladet.no/2014/10/02/sport/oslo-ol_2022/ioc/norges_idrettsforbund/idrettspolitik/35554402/

³⁶⁹ <http://www.vg.no/sport/ol-2022/anerkjent-ioc-kritiker-hyller-norge/a/23307679/>

³⁷⁰ <http://www.aftenposten.no/nyheter/--Har-oppnad-at-IOC-har-tatt-innover-seg-at-det-er-behov-for-a-komme-ned-pa-jorden-7729220.html>

Litteraturliste

- Aase, T. H., & Fossåskaret, E., (2007). *Skapte virkeligheter: kvalitativt orientert metode*. Oslo: Universitetsforl.
- Andresen, A., (2012). *Å gripe fortida: innføring i historisk forståing og metode*. Oslo: Samlaget.
- Clausen, H. P., (1962). *Aviser som historisk kilde*. Århus: Institut for presseforskning og samtidshistorie.
- Dalby, Å., Greve, J. & Jorsett, P., (2006). *Olympiske vinterleker 1924-2006*. Akilles Forlag. Oslo.
- Goksøyr, M., (2008). *Historien om norsk idrett*. Oslo: Abstrakt forl.
- Goksøyr, M., (1994). *Olympiske leker: Fredelige idealer på en politisk arena*, kapittel funnet i: *Samtiden bind-/heftenr. 104 nr. 1*. Aschehoug Forlag.
- Goksøyr, M., (1993). *Olympiske leker mellom nasjonalisme og internasjonalisme*, kapittel funnet i: *Idrett og fritid i kulturbildet*. Universitetet i Oslo.
- Goksøyr, M., (1997). The popular sounding board: nationalism, «the people» and sport in Norway in the inter-war years, *The International Journal of the History of Sport*, 14, 3 (Desember), 100-114.
- Hansen J. og Skovgaard T., (2012). *De olympiske lege – en kort verdenshistorie*. Syddansk Universitetsforlag.
- Hågvar, Y. B., (2007). *Å forstå avisa: innføring i praktisk presseanalyse* (Vol. nr. 167). Bergen: Fagbokforlaget.
- Jacobsen, D. I. (2005). *Hvordan gjennomføre undersøkelser?: innføring i samfunnsvitenskapelig metode*. Kristiansand: Høyskoleforl.
- Kjeldstadli, K., Lange, E. & Sogner, S., (1994). *Aschehougs Norges Historie Bind 10*. Oslo. Bokverkstedet Aschehoug.
- Klausen, A.M., (1996). *Lillehammer-OL og olympismen*. Oslo. Ad Notam Gyldendal AS.
- Kolstad, A., (1995). *Lillehammer OL's bidrag til nasjonalisme og etnosentrisme*. Kapittel funnet i: Puijk R.(red) *OL-94 og forskningen 5: rapport fra forskerkonferanse Lillehammer 17.-18.november*. Lillehammer.
- Olstad, F. & Tønnesson, S., (1986). *Norsk idretts historie 1939-1986*. Aschehoug. Oslo.
- Roalsø, E.-B., & Tjelmeland, H. (2004). *Å skrive i motvind: Ruth Thomsen og Stavanger aftenblad 1934-1980* (Vol. nr 3, 2004). Oslo: Norsk pressehistorisk forening.
- Thagaard, T., (2003). *Systematikk og innlevelse: en innføring i kvalitativ metode*. Bergen: Fagbokforlaget.

Valaker, T., (1999). *Litt facisme hr.statsminister! : Historien om den borgerlige pressen og facismen*. Oslo. Ascheough forlag.

Wolke, L. E., & Eriksen, H., (2012). *Joseph Goebbels: en biografi*. Oslo: Spartacus.

Nettsider

Andresen, G.S., (2014). *Det sier mye når Norge bestemmer seg for å droppe OL*. Dagbladet. Hentet 04.10.2014 fra: http://www.dagbladet.no/2014/10/02/sport/oslo_ol_2022/ioc/norges_idrettsforbund/idrettspolitikk/35554402/

Bryhn, R., (2007). *Rolf Hofmo*. Store norske leksikon. Hentet 10.09.2014 fra: https://snl.no/Rolf_Hofmo

Bryhn R., & Tvedt K.A., (2014). *OL – Politiske forhold*. Store norske leksikon. Hentet 15.01.2014 fra: http://snl.no/olympiske_leker%2Fpolitiske_forhold

Christiansen, A.K. (2014). *Anerkjent IOC-kritiker hyller Norge*. Verdens Gang. Hentet 03.10.2014 fra: <http://www.vg.no/sport/ol-2022/anerkjent-ioc-kritiker-hyller-norge/a/23307679/>

Foss, A.B., (2014). *Har oppnådd at IOC har tatt innover seg at det er behov for å komme ned på jorden*. Aftenposten. Hentet 02.10.2014 fra: <http://www.aftenposten.no/nyheter/--Har-oppnad-at-IOC-har-tatt-innover-seg-at-det-er-behov-for-a-komme-ned-pa-jorden-7729220.html>

Johannesen, J.F., (2007). *Etnosentrisme*. Stor norske leksikon. Hentet 06.11.2014 fra <https://snl.no/etnosentrisme>

Knudsen, O.F. & Ryste, M.E., 2007. *Nasjonalisme*. Store norske leksikon. Hentet 06.11.2014 fra: <https://snl.no/nasjonalisme>

Norges Idrettshøgskole, *Matti Erik Goksøy*, Hentet 06.05.2013 fra: <http://www.nih.no/om-nih/organisasjon/ansatte/goksoyr-matti-/>

Petersen, I.B., *OL var prøveklut for Hitlers propaganda*. Forskning.no. Hentet 14.01.2014 fra: <http://www.forskning.no/artikler/2010/februar/242556>

Right to Play. *About us*. Hentet 14.04.2014 fra: <http://www.rightrightplay.com/norway/about-us/Pages/History.aspx>

Artikkelliste

Chamonix 1924

Totalt 39 artikler

Avis	Tittel	Dato
Aftenposten	Chamonix og Norges skøiteforbund	05.01.1924
Aftenposten	Slaget maa slaaes for norsk vinteridræt	09.01.1924
Aftenposten Aften	Da skiløperne reiste imiddags	18.01.1924
Dagbladet	Den norske skitropp reiste igaar til Chamonix	19.01.1924
Nationen	Norges skiløpertrop til Chamonix reiste igaar	19.01.1924
Aftenposten	Skøiteløperne til Chamonix reiste igaar	22.01.1924
Dagbladet	Skøiteløperne reiste til Chamonix igaar	22.01.1924
Aftenposten	Det store Chamonix-stevne begynder i formiddag kl. 10 med skøiteløperne	26.01.1924
Aftenposten Aften	La os tone flag i Chamonix	26.01.1924
Aftenposten	Finnene blev beste nation i Chamonix	28.01.1924
Arbeiderbladet	Ingen norsk førsteplass i Chamonixskøiteløpene	28.01.1924
Dagbladet	Vaare skøiteløpere kom for sent til Chamonix	28.01.1924
Nationen	Skøiteløpene i Chamonix blev en skuffelse for nordmændene	28.01.1924
Arbeiderbladet	Chamonix stevnets åpning	29.01.1924
Aftenposten Aften	Femte konkurrencedag	30.01.1924
Aftenposten Aften	Finlands første nederlag i Chamonix B	30.01.1924
Dagbladet	Vinner finnene ogsaa 50 kilometeren i Chamonix i dag?	30.01.1924
Aftenposten	Den store norske skiseier i Chamonix igaar	31.01.1924
Dagbladet	50 km i Chamonix bragte Norge sin hittil største idrettsseir i utlandet	31.01.1924
Nationen	Skiløperne skaffet Norge fuld opreisning i Chamonix	31.01.1924
Aftenposten	Mer om den store seier iforgaars	01.02.1924
Aftenposten	Haardt, strykende føre i Chamonix til 18 km meteren i dag	02.02.1924
Aftenposten	Ny norsk skiløpertriumf i Chamonix lørdag	04.02.1924
Aftenposten	Begeistrede artikler i den franske presse om den norske seir B	04.02.1924
Aftenposten Aften	Da Finland gik av med pointene i vinterspillenes skøiteløp	04.02.1924
Dagbladet	Norge dominerte helt i Chamonix langrennene lørdag	04.02.1924
Aftenposten	Vakker avslutning paa vore skiløpere i Chamonix	05.02.1924
Aftenposten	Lille Sonja Hennie B	05.02.1924
Dagbladet	Den riktige grunn til Harald Strøms sykdom og nederlag i Chamonix	05.02.1924
Aftenposten	De fire norske skiløpere vandt 50km løpet i Chamonix	06.02.1924
Aftenposten	Militært langrend uten skyting	08.02.1924
Arbeiderbladet	Borgerlig fest for Chamonix-farerne	09.02.1924
Dagbladet	Svenskene er misfornøiet med sin vintersport	09.02.1924
Aftenposten	Fra vinterspillenes kunstløp	12.02.1924
Aftenposten	Hvad vinterstevnet i Chamonix har bragt os	13.02.1924
Aftenposten	Kristiania gav Chamonix farerne en hjertelig og vakker velkomsthilsen	14.02.1924
Arbeiderbladet	Skiløperne fra Chamonix-stevnet	14.02.1924
Dagbladet	Da guttene kom	14.02.1924
Nationen	Hele Kristiania paa benene for aa hylde de hjemvendede skiløpere	14.02.1924

Garmisch-Partenkirchen 1936

Totalt 44 artikler

Avis	Tittel	Dato
Aftenposten	Med Aftenposten til vinter-olympiaden	21.01.1936
Arbeiderbladet	Nazi-olympiaden	21.01.1936
Arbeiderbladet	Protest mot nazi-olympiaden	22.01.1936
Arbeiderbladet	En bred kampanje mot nazi-olympiaden	25.01.1936
Dagbladet	Mens olympiatoget ruller	29.01.1936
Aftenposten	Sven Eriksson stor-favoritt i det olympiske hopprenn	03.02.1936
Nationen	Norge som den ledende ski-nasjon	05.02.1936
Aftenposten	60 000 tilskuere så 28 nasjoners idrettsmenn defilere	06.02.1936
Arbeiderbladet	Vellykket i Garmisch	06.02.1936
Dagbladet	De Olympiske vinterleker åpnet i Garmisch-Partenkirchen (...)	06.02.1936
Nationen	Foran vinterolympiadens åpning	06.02.1936
Aftenposten Aften	Norsk dobbeltseier ved vinterlekenes første konkurranse	07.02.1936
Arbeiderbladet	Naziolympiaden	07.02.1936
Dagbladet	Laila Schou Nilsen vant i Garmisch	07.02.1936
Nationen	Imponerende åpning av vinterlekene med Hitler i spissen	07.02.1936
Aftenposten Aften	Cristl Cranz vant gullmedaljen	08.02.1936
Arbeiderbladet	Naziolympiaden	08.02.1936
Nationen	Norge innledet med dobbeltseier i Garmisch	08.02.1936
Aftenposten	Hagen, Hoffsbakken, Brodahl og Iversen blir vårt stafettlag idag	10.02.1936
Aftenposten Aften	Finland vant stafettløpet i dag	10.02.1936
Arbeiderbladet	Nazi-olympiaden	10.02.1936
Dagbladet	Norge slått med 6 sekunder av Finnland i stafetten B	10.02.1936
Dagbladet	Hvis Laila får Johanne Dybwads ledighet, lar hun sig ikke slå (...)	10.02.1936
Nationen	Tyskerne overlegne i Olympiadens slalåmrenn tok gullet og sølvet	10.02.1936
Aftenposten	Svensker og Finner meget tilfreds med loddtrekningen på 18 kilometeren	11.02.1936
Aftenposten Aften	Ballanrud vant gullmedaljen og Georg Krog sølvmedaljen i dag	11.02.1936
Dagbladet	Norsk dobbeltseier på 500 meter	11.02.1936
Dagbladet	Gullmedaljer, overtro, nasjonalfarver og bayersk øl. B	11.02.1936
Aftenposten	Sonja Henie leder efter pliktløpets første del	12.02.1936
Dagbladet	Svensken Larsson vant 18km	12.02.1936
Nationen	Gull og sølv til Norge i 500 meter	12.02.1936
Aftenposten Aften	Norsk overlegenhet i kombinert renn	13.02.1936
Aftenposten Aften	Aften, Norsk dobbelt-seier i Vinterlekenes 1500 m B	13.02.1936
Dagbladet	Tredobbelt norsk seier i kombinert	13.02.1936
Dagbladet	Våre skøiteløpere vipper på kanten av full overtrening B	13.02.1936
Aftenposten Aften	Firedobbelt svensk seier i dagens 50 km renn	15.02.1936
Dagbladet	Ukens portrett, Ivar Ballanrud	15.02.1936
Nationen	Ballanrud setter kronen på verket	15.02.1936
Aftenposten	Sonja Henies specialløp var helt fremragende og øket avstanden (...)	17.02.1936

Aftenposten	Søndag – kjempesukcessen B	17.02.1936
Aftenposten	Lørdag - Sverige og Sonjas dag C	17.02.1936
Dagbladet	Norsk stil og rutine skaffet oss de to siste gullmedaljer	17.02.1936
Dagbladet	Da den olympiske ild brente ut B	17.02.1936
Dagbladet	Olympiabyen blir motstrebende alpeby igjen	19.02.1936

Oslo 1952

Totalt 42 artikler

Avis	Tittel	Dato
Aftenposten Aften	Cios president er dypt skuffet over øst-tyskerne	09.02.1952
Aftenposten Aften	Vinterlekene høytidelige åpning en fest med mange høydepunkter	15.02.1952
Arbeiderbladet	Vinterlekene	15.02.1952
Dagbladet	Olympisk åpning	15.02.1952
Dagbladet	Fridtjof Nansens sønnesønn Egil tente Olympia-ilden	15.02.1952
Aftenposten	Flaggfronten på Bislet	16.02.1952
Arbeiderbladet	Med mikrofon på Bislett	16.02.1952
Arbeiderbladet	Det viktigste er ikke å vinne – men å delta! B	16.02.1952
Nationen	Gullmedalje til Stein Eriksen	16.02.1952
Nationen	Langrennsjentene i form B	16.02.1952
Nationen	I det olympiske hovedkvarter C	16.02.1952
Nationen	Gullmedalje til Stein Eriksen	16.02.1952
Aftenposten	Amerikanerne vant både gullmedaljen og sølvmedaljen (...)	18.02.1952
Aftenposten	Gjallende jubel for Hjallis B	18.02.1952
Aftenposten Aften	To gullmedaljer til Norge i dag	18.02.1952
Arbeiderbladet	Hjallis mot olympisk rekordstorm: 5000m i går på 8.10.6	18.02.1952
Dagbladet	Brenden, Slåttvik gull	18.02.1952
Nationen	Gull til Italia og Østerrike	18.02.1952
Nationen	Hjallis fikk gull og olympisk rekord B	18.02.1952
Aftenposten	Hallgeir Brenden og Simon Slåttvik visste det gjaldt gullet (...)	19.02.1952
Aftenposten	Største dag i norsk idrettshistorie - Tre gullmedaljer i går B	19.02.1952
Arbeiderbladet	Hjallis tok sjansen på 1500 meter - og vant	19.02.1952
Arbeiderbladet	Hjalmar Andersen skøytekongenes skøytekonge B	19.02.1952
Dagbladet	Hjallis 16,45,8 - og gull for 3. gang	19.02.1952
Dagbladet	Nasjonalisme eller internasjonal toleranse	19.02.1952
Aftenposten	Norge har innhentet sitt handicap fra krigsårene	20.02.1952
Arbeiderbladet	Mora-Nisse - Alt var bra, jeg er fornøyd, og vi kommer igjen på fem-mila	20.02.1952
Nationen	Svensk honnør til norske medaljevinnere	20.02.1952
Dagbladet	Mot bunnplassering for Norges lag	21.02.1952
Nationen	Finnlands store triumf	21.02.1952
Dagbladet	Bør jenter gå langrenn	22.02.1952
Nationen	Flere triste svenske olympiakommentarer	22.02.1952
Dagbladet	Vinterlekene har gitt oss optimisme og livsglede	23.02.1952
Nationen	Det tyske laget helt overlegent også i firer-bob	23.02.1952
Aftenposten Aften	Bare godt om de VI. Olympiske Vinterleker	25.02.1952

Aftenposten	En mønster olympiade skriver tysk presse B	25.02.1952
Arbeiderbladet	Norge bedre på ski enn Sverige nå	25.02.1952
Arbeiderbladet	Når leken er god B	25.02.1952
Dagbladet	Norge forsvarte sitt hegemoni i hopp - (...)	25.02.1952
Dagbladet	Oslolekene blir aldri overtruffet B	25.02.1952
Nationen	Dagen derpå	26.02.1952
Arbeiderbladet	Publikums mottakelse av tyskerne, varmet om hjertet	27.02.1952

Lillehammer 1994

Totalt 66 artikler

Avis	Tittel	Dato
Nationen	Ble lansert som OL-by for 58 år siden	01.02.1994
Arbeiderbladet	OL i Norge bidrag til fred i verden	02.02.1994
Nationen	Penger og politikk	04.02.1994
Aftenposten	Olympiske leker	05.02.1994
Aftenposten	Samaranch ønsker enda større makt B	05.02.1994
Aftenposten	Ulvang-angrep på Samaranch	09.02.1994
Dagbladet	Trekk deg, Vegard	10.02.1994
Arbeiderbladet	Et år for sent	11.02.1994
Arbeiderbladet	Beklager sa Vegard B	11.02.1994
Arbeiderbladet	Dynasti på isen C	11.02.1994
Dagbladet	Gled dere	11.02.1994
Arbeiderbladet	OL-åpning i høyt tempo	12.02.1994
Nationen	De tilfredses OL	12.02.1994
Nationen	Når jentene tar gull B	12.02.1994
Aftenposten	Gnistrende åpning	13.02.1994
Aftenposten	Koss med hele Norge i ryggen	13.02.1994
Dagbladet	En vinternatts drøm	13.02.1994
Dagbladet	Gripende, enkelt og rent B	13.02.1994
Dagbladet	Fest i «Peer Gynts bakgård»	13.02.1994
Aftenposten	Johan Koss - en riktig fæl fyr	14.02.1994
Arbeiderbladet	Amerikanere i ekstase	14.02.1994
Nationen	Norge i våre hjerter	14.02.1994
Nationen	Idretten skal være glede B	14.02.1994
Arbeiderbladet	Med Cola til gull	15.02.1994
Arbeiderbladet	Nå ler de ikke lenger B	15.02.1994
Nationen	Tronskiftet	15.02.1994
Dagbladet	Jente-idyllen sprekker	16.02.1994
Dagbladet	Lag noe bøll, jenter B	16.02.1994
Aftenposten	Ambassadør i særklasse	17.02.1994
Arbeiderbladet	Olympic Koss	17.02.1994
Arbeiderbladet	Über alles.. B	17.02.1994
Dagbladet	Langt fra storgata	17.02.1994
Nationen	Gull-hoppet	17.02.1994

Aftenposten	Da norsk bronse var nedtur	18.02.1994
Dagbladet	Den store nedturen	18.02.1994
Dagbladet	Langt fra storgata B	18.02.1994
Nasjonen	Norsk super-G-parade i utakt	18.02.1994
Dagbladet	En seriøs historie om svensk fiasko	19.02.1994
Dagbladet	Langt fra storgata B	19.02.1994
Aftenposten	Tilbake på toppen	20.02.1994
Aftenposten	Større enn legenden B	20.02.1994
Arbeiderbladet	Tidenes konge	21.02.1994
Aftenposten	Knuste hele Norges drøm	23.02.1994
Aftenposten	Et show med intriger og trippel hopp B	23.02.1994
Aftenposten	Kerrigans kne er leget med norsk hjelp C	23.02.1994
Dagbladet	Gjorde alt riktig	23.02.1994
Dagbladet	Slår alle rekorder B	23.02.1994
Nasjonen	Her mister 100 000 munn og mæle	23.02.1994
Arbeiderbladet	Hvorfor så sure jenter	24.02.1994
Arbeiderbladet	Vi er ikke best B	24.02.1994
Nasjonen	Ingen grunn til å sture	24.02.1994
Aftenposten	Snipp,snapp. snute, så er OL-eventyret ute	25.02.1994
Aftenposten	Likhetsidealer og OL-helter B	25.02.1994
Arbeiderbladet	Slik andre ser oss	25.02.1994
Aftenposten	Historisk seier for nytt, norsk "Drømmelag"	26.02.1994
Aftenposten	Gullopsskriften B	26.02.1994
Arbeiderbladet	Nå kan vi bli best	26.02.1994
Nasjonen	Generasjonssvevet	26.02.1994
Aftenposten	Seier'n er vår	27.02.1994
Dagbladet	Visst finnes det maken til os	27.02.1994
Dagbladet	Norge kan redde OL B	27.02.1994
Aftenposten	Festen er over	28.02.1994
Arbeiderbladet	Best på norsk	28.02.1994
Dagbladet	Gullet vi ventet på	28.02.1994
Dagbladet	Beste vinter-OL noensinne B	28.02.1994
Nasjonen	Smirre størst til slutt	28.02.1994

Sammendrag

Tema for denne masteroppgaven er norske avisers fremstilling av fire vinter-OL: Chamonix 1924, Garmisch-Partenkirchen 1936, Oslo 1952 og Lillehammer 1994. Den overordnede problemstillingen for oppgaven har vært å undersøke hvilke holdninger og meninger som har preget avisers fremstilling av disse fire OL. Ut fra denne nokså vide problemstillingen er det utledet mer konkrete spørsmål som det fokuseres nærmere på. Det gjelder blant annet det opprinnelige idégrunnet, den politiske konteksten OL foregår i og hvordan norske idrettsutøvere blir fremstilt i forhold til andre.

Disposisjonen er ordnet slik at etter en innledning følger et kapittel for hvert OL, med en sammenlignende oppsummering og konklusjon til slutt. Grunnet for analysen er i 1091 artikler, hvorav 191 er siterte eller direkte henvisning til. Artiklene er hentet fra fire aviser: Aftenposten, Arbeiderbladet (i 1994: Dagsavisen), Nationen og Dagbladet. Disse er valgt ut fra et ønske om å ha med store riksdekkende aviser med forskjellig politisk ståsted. Analyse-metoden som blir brukt, er i all hovedsak kvalitativ tekstanalyse.

De konkrete spørsmålene får litt ulike svar alt etter hvilket OL det gjelder. Det er likevel ett fellestrekk som går igjen: Den stadige søken etter å få bekreftet Norge sin enestående posisjon som vintersportland, det være seg som utøvere, som arrangører, som tilskuere eller som folk og nasjon. For å stadfeste dette selvbildet har avisene også søkt etter anerkjennelse utenfra, mest fra svensk hold. Denne røde tråden har gitt tittelen til oppgaven: *OL som selvbekreftelse*. Motsatt ser det ut til at det har vært vanskelig å verdsette og gi honnør til utenlandske utøvere. I stedet har det floreret med alle mulige slags (bort)forklaringer når norske forventningene ikke ble innfridd. I en del tilfeller er denne nasjonale tilnærmingen så sterk og ensidig at det ikke er urimelig å kalle den nasjonalistisk, til tider også i grenselandet til etnosentrisme. Først under OL på Lillehammer viste avisene vilje til mer selvkritiske holdninger innad og større raushet utad.

Under Lillehammer-OL, delvis også under Oslo-OL, ble også det originale idégrunnet for de olympiske leker i større grad nevnt og diskuterte enn tidligere, særlig i forhold til hvordan lekene fungerer i praksis. IOC ble i den sammenheng gjenstand for mange kritiske uttalelser. Også i denne saken synes avisene å være enige om at Norge, med sine vintersporttradisjoner og demokratiske prinsipper, er det landet som best kan vise vei for hvordan en olympiade bør bli avviklet.

Når det gjelder det politiske aspektet, så var det tydeligst i mellomkrigstiden. En grunn var splittelsen mellom borgerlige idrett og arbeideridretten, som hadde lite til overs for olympiske leker. Arbeiderbladet gikk således inn for boikott av OL i Garmisch-Partenkirchen i 1936. Det skyldes også at Tyskland ville gjøre dette til en "nazi-olympiade". De andre avisene, derimot, viste en ukritisk holdning. Etter at idrettsbevegelsen endelig ble samlet etter andre verdenskrig falt denne forskjellen bort.

Summary

The subject of this Master thesis is how the winter-Olympic games were portrayed in Norwegian newspapers. More specifically four different Olympic games: Chamonix 1924, Garmisch-Partenkirchen 1926, Oslo 1952 and Lillehammer 1994. My major goal has been to investigate what were the attitudes and opinions that influenced the portrayal of these four Olympic Games. From this broad research, I have chosen to focus on these specific areas: The original Olympic ideology, the political context surrounding the time of the Olympics, and how the Norwegian athletes were presented in comparison to athletes from other nations.

After the introduction follows a chapter for each of the Olympics, with a comparative summary and a conclusion at the end. The basis of this analysis is 1091 articles, of which 191 are either quoted directly, or referenced in the analysis. The method used is a qualitative text analysis. The articles are from four different newspapers: Aftenposten, Arbeiderbladet (1994: Dagsavisen), Nationen, Dagbladet. The newspapers were chosen because of their national distribution. Historically these newspapers had different political views.

The areas of focus received different results depending on which Olympic game that was analysed. There is still one thing in common: The continual quest to verify Norway's unique position as a world leader in winter sports, whether it is athletes, organisers, audience or as a nation. To justify this position the newspapers have also sought recognition from outside Norway, mostly from Sweden. This common theme provides the basis for the title of the thesis: Olympic Games as self-affirmation. At the same time it appears it has been difficult to appreciate and give credit to foreign athletes. When the Norwegian expectations were not achieved, the newspapers were furnished with excuses and unjust explanations for their poor performances. In some cases, the approach was so strong and one-sided that in most cases it could be interpreted as nationalism, at times it even bordered close to ethnocentrism. It was during the Lillehammer Olympics the newspapers for the first time showed a more self-critical attitude, and greater generosity toward international participants.

Compared to earlier games it was during the Olympics of Lillehammer and Oslo, that the original Olympic ideology was revived. The IOC became the subject of many critical statements. The newspapers appeared to agree that Norway should take the lead in the arrangements of the Olympics Games based on its winter traditions and democratic principles.

During the interwar period, politically the pressure increased. One major reason was the new establishment of sports organisations but these separated athletes by class, middleclass or working class. In 1936, Arbeiderbladet supported a boycott of the Olympics in Garmisch-Partenkirchen in support of the working class. There was concern that Germany would use these games to promote the Nazi ideology. There was no concern expressed by the other newspapers. After World War II, the class divide narrowed allowing participation from "all walks of life".